

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**EKOLOJİK MİMARLIK ÇERÇEVESİNDE ALANYA'DAKİ
TURİZM OLGUSUNUN İNCELENMESİ**

Mimar Ahmet Hilmi ÖZKAN

FBE Mimarlık Anabilim Dalı Bina Araştırma Ve Planlama Programında
Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bülent TARIM

İSTANBUL, 2005

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ŞEKİL LİSTESİ.....	i
ÇİZELGE LİSTESİ.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Amaç ve Kapsam.....	2
1.2. Yöntem.....	2
2. EKOLOJİ.....	4
2.1. Ekoloji.....	4
2.1.1. Başlıca Ekoloji Tanımları.....	5
2.1.2. Ekolojiyi Güncel Hale Getiren Olaylar.....	5
2.2. Ekolojik Mimarlık.....	6
2.2.1. Ekolojik Mimarlık Alanında Yapılmış Tanımlar.....	8
2.2.2. Ekolojik İlkelere Uygun Tasarım.....	9
3. TURİZM KAVRAMI VE TURİZMİN EKOLOJİK BOYUTU.....	10
3.1 Turizm Kavramı.....	10
3.2 Turizmin Gelişimi ve Tarihi.....	11
3.3 Turizm Çeşitleri.....	15
3.3.1 Dinlenme Turizmi.....	16
3.3.2 Kültür Turizmi.....	16
3.3.3 Spor ve Av Turizmi.....	16
3.3.4 İş, Kongre Turizmi.....	16
3.3.5 Sağlık Turizmi.....	17
3.4 Turist Kavramı ve Tanımı.....	17
3.5 Turizm, Ekoloji İlişkisi.....	18
3.5.1 Ekolojik Turizm.....	19
3.5.2 Turizmin Çevre Üzerindeki Etkisi.....	21
3.5.2.1 Turizmin Çevre Üzerindeki Olumlu Etkileri.....	22
3.5.2.2 Turizmin Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri.....	22
3.5.3 Turizmin Kullandığı Kaynaklar ve Çevresel Bozulma.....	23
3.5.4 Turizm ve Sürdürülebilirlik.....	26
3.5.5 Sürdürülebilirlik ve Ekoloji İlişkisi.....	28
3.5.6 Ekolojik Turizm Açısından Türkiye deki Turizmin İncelenmesi.....	30
4. KIYI KENTLERİNDE TURİZM MİMARLIĞI VE ÇEVRESEL ETKİLERİ.....	33
4.1. Turizm Mimarlığı Kavramı.....	33

4.2.	Turizm Yerleşmelerinde Planlama.....	35
4.2.1	Turizm Yerleşmelerinin Gelişme Modelleri.....	36
4.2.2	Turizm Amaçlı Arsa Kullanım Planlaması.....	39
4.2.3	Turizm’de Taşıma Kapasitesi Kavramı.....	40
4.2.4.	Çevresel Etki Değerlendirme.....	42
4.2.4.1.	Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Turizm.....	44
4.3.	Kıyı Yerleşmelerinde Turizm.....	44
4.3.1.	Kıyı Kavramı.....	44
4.3.2.	Turizm Faaliyetlerinin Kıyı Alanlarında Gelişme Sebepleri.....	45
4.3.3.	Kıyı Yerleşmelerinde Turizm Mimarlığı.....	46
4.3.3.1.	Kıyı Yerleşmelerinde Planlama.....	47
4.3.3.2.	Turizm Yerleşmelerinde Uygulanacak Tesislerin Planlaması.....	48
4.3.4.	Kıyı Yerleşmelerinde Turizm Yapılaşması Nedeniyle Meydana Gelen Problemler	49
4.3.4.1.	Otel – Motel Yapıları.....	51
4.3.4.2.	İkinci Konutlar.....	51
4.3.4.3.	Kamuya Ait Dinlenme ve Eğitim Tesisleri.....	52
4.3.4.4.	Taşıt Yolları.....	53
4.3.4.5.	Endüstriyel Yapılaşmalar.....	53
4.3.4.6.	Yaz, Kış Nüfus Farklılığının Yarattığı Sorunlar.....	53
4.3.4.7.	Altyapı Sistemleri (su, kanalizasyon, elektrik).....	54
5.	ALANYA’DA TURİZM VE ETKİLERİ	55
5.1.	Alanya.....	55
5.1.1.	Alanya’nın Coğrafi Konumu.....	55
5.1.2.	Tarihçesi.....	56
5.1.3.	Nüfus.....	57
5.1.4.	Tabii Yapı.....	59
5.1.5.	İklim Koşulları.....	60
5.2.	Alanya’da Turizm ve Etkileri.....	63
5.2.1.	Alanya’da Turizmin Başlaması ve Gelişimi.....	63
5.2.2.	Alanya’nın Turizm Potansiyeli.....	65
5.2.2.1.	Doğal Etkenler.....	65
5.2.2.2.	Tarihi ve Kültürel Etkenler.....	68
5.2.3.	Alanya’daki Turizm Yapılaşması.....	69
5.2.4.	Alanya’da Turizmin Getirdiği Ekolojik Problemler.....	71
5.2.4.1.	Kentsel Yapılaşmadaki Sorunlar.....	73
5.2.4.2.	Kıyı ve Deniz Kullanımındaki Problemler.....	86
5.2.4.3.	Ulaşım Sistemindeki Problemler.....	94
6.	SONUÇ.....	103
	KAYNAKLAR.....	108
	EKLER.....	112
Ek 1	Alanya’nın 1947 ve 2000 yıllarına ait fotoğrafları.....	113
Ek 2	Alanya’nın 1950 yılına ait fotoğrafı.....	115
Ek 3	Alanya’nın 2002 yılına ait hava fotoğrafı ve yeşil aks önerileri.....	117
Ek 4	Alanya’nın Yol Sokak ve Yapılaşma Planı ve fotoğrafların gösterimi.....	119

Ek 5	Alanya'daki otellerin dağılımları.....	121
ÖZGEÇMİŞ.....		123

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 4.1	Turizm Yerleşmeleri Gelişme Evreleri Şeması	38
Şekil 5.1	Alanya kenti konum ve ulaşım ilişkileri haritası.....	55
Şekil 5.2	Dilvarda Burnu ve doğu-batı istikametinde devam eden kumsallar.....	66
Şekil 5.3	Alanya kalesinden Dilvarda Burnu'nun batısındaki sahil uzantısı.....	66
Şekil 5.4	Alanya kalesi surları, kızılkule, tersane ve tersanenin üzerindeki tophane mahallesi.....	68
Şekil 5.5	Sağdan sırayla; kızılkule, tersane ve tophane binası.....	69
Şekil 5.6	Alanya'nın 1985 yılında kuzeyden görünümü.....	75
Şekil 5.7	Alanya'nın 1985 yılında kuzeybatıdan görünümü.....	76
Şekil 5.8	Alanya'nın 1985 yılında kuzeydoğudan görünümü.....	76
Şekil 5.9	Alanya kalesinden kentin batısının görünümü.....	77
Şekil 5.10	Alanya'nın kuzeyden görünümü.....	77
Şekil 5.11	Alanya'nın kuzeyden görünümü.....	78
Şekil 5.12	Alanya'nın kuzeyden görünümü.....	78
Şekil 5.13	Alanya'nın kuzeyden görünümü.....	79
Şekil 5.14	Alanya'nın kuzeyden görünümü.....	79
Şekil 5.15	Kumsalın hemen üstünde Ahmet Tokuş Bulvarı üzerindeki yapılaşma.....	80
Şekil 5.16	Kumsalın hemen üstünde Ahmet Tokuş Bulvarı üzerindeki yapılaşma.....	80
Şekil 5.17	Kumsalın hemen üstünde Ahmet Tokuş Bulvarı üzerindeki yapılaşma.....	81
Şekil 5.18	Kumsalın hemen üstünde Ahmet Tokuş Bulvarı üzerindeki yapılaşma.....	81
Şekil 5.19	Stad Caddesi Yakar Sokaktaki yapılaşma.....	82
Şekil 5.20	Stad Caddesi üzerindeki yapılaşma.....	82
Şekil 5.21	Yeni çevre yolu üzerindeki yapılaşma ve çevre düzenlemesi.....	83
Şekil 5.22	Şehir merkezinde devam eden bir otel inşaatı.....	83
Şekil 5.23	Alanya'daki atık su arıtma tesisi.....	86
Şekil 5.24	1990 senesinde kentin batısındaki kumsalın kullanımı.....	87
Şekil 5.25	1990 senesinde henüz yapılaşma çok artmadan, kentin batı tarafının görünümü.....	88
Şekil 5.26	Atatürk Bulvarı ve Güzelyalı Caddesi altındaki kumsal alanın bugünkü kullanımı.....	88
Şekil 5.27	Atatürk Bulvarı ve Güzelyalı Caddesi altındaki kumsal alanın başka bir açıdan çekilmiş fotoğrafı.....	89
Şekil 5.28	Atatürk Bulvarı ve Güzelyalı Caddesi altındaki kumsal alanın kullanımı.....	89
Şekil 5.29	Atatürk Bulvarı ve Güzelyalı Caddesi altındaki kumsal alanın kullanımı.....	90
Şekil 5.30	Ahmet Tokuş Bulvarı ve bulvarın kumsal ilişkisi.....	91
Şekil 5.31	Ahmet Tokuş Bulvarı ve bulvarın kumsal ilişkisi.....	91
Şekil 5.32	Ahmet Tokuş Bulvarı altındaki kumsal ve iskelenin kullanımı.....	92
Şekil 5.33	Ahmet Tokuş Bulvarı altındaki kumsalın kullanımı.....	92
Şekil 5.34	Ahmet Tokuş bulvarı ve kumsalın ilişkisi.....	93
Şekil 5.35	Atatürk bulvarı.....	96
Şekil 5.36	Atatürk bulvarı.....	96
Şekil 5.37	Atatürk bulvarı.....	97
Şekil 5.38	Güzelyalı caddesi.....	97
Şekil 5.39	Hacıkadıroğlu caddesinde otopark kullanımı.....	98
Şekil 5.40	Hacıkadıroğlu caddesinde yol ve yapıların ilişkisi.....	99
Şekil 5.41	Hacıkadıroğlu caddesi için kullanım önerisi.....	100
Şekil 5.42	Hacıkadıroğlu caddesinde otopark kullanımı.....	100
Şekil 5.43	Stad caddesi Yakar sokakta kaldırımın araçlar tarafından işgal edilişi.....	101

ÇİZELGE LİSTESİ

	Sayfa
Çizelge 5.1	Alanya'nın yıllara göre nüfus sayım sonuçları 58
Çizelge 5.2	Alanya'da ortalama sıcaklık.....61
Çizelge 5.3	Alanya'da en yüksek sıcaklık.....61
Çizelge 5.4	Alanya'da en düşük sıcaklık.....62
Çizelge 5.5	Alanya'da ortalama deniz suyu sıcaklığı.....62
Çizelge 5.6	Alanya'da en yüksek deniz suyu sıcaklığı.....63
Çizelge 5.7	Seçilmiş istasyonlarda aylık ortalama deniz suyu sıcaklıkları.....63
Çizelge 5.8	Alanya'daki Yatak, Yabancı Turist Konaklama ve Geceleme Sayıları.....70
Çizelge 5.9	Alanya'daki tesislerin 2003 yılındaki doluluk oranı.....71

ÖNSÖZ

Turizm olgusu, günümüz hayat şartlarının bir gerekliliği ve teknolojinin gelişmesiyle artan seyahat imkânı ile devamlı gelişme göstermektedir. Bu gelişmeyle birlikte turizmin çeşitliliği artmakta ve daha çok noktalara ulaşabilmektedir. Turizm faaliyetleri olması gerektiği şekilde, doğal güzelliklerin bulunduğu alanlarda gelişme göstermektedir. Fakat turizm olgusu, bu doğal ortamlarda çevresel tahribata neden olmaması ve sürdürülebilirliğin devamı için düzenli gelişmeye ihtiyaç duymaktadır. Plansız gelişme dahilindeki turizm yerleşmelerinde ekolojik çevreyi oluşturan doğal alanlar yok olmakta turizm, kendi gelişme alanını ve var olma sebebini kaybetmektedir. Turizm ile iç içe yaşayan halkın ve bu olgunun gelişmesine yön veren otoritenin bu bilinçle hareket etmesi gerekmektedir. İşte bu fikir çerçevesinde, turizm olgusunun doğal çevre üzerindeki etkisini mevcut örnek gelişmeler ile anlatmak ve arzu edilmekte olan temiz çevrenin oluşmasına yardımcı olmak için bu çalışma ortaya çıkmıştır.

Bu tez çalışmasını hazırlarken, başta tez konusu araştırmamda ve çalışmalarım boyunca ileri görüşlülüğü ile beni yönlendiren, hiçbir desteğini benden esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Bülent TARIM'a, alan çalışmam üzerindeki bilgisiyle bana ışık tutan, tezimin kademelenmesinde fikirlerinden istifade ettiğim Restoratör Mimar Nimet HACIKURA'ya, Alanya için çalışmamda kullandığım dökümanlara ulaşmamda yardımlarını esirgemeyen ALBİS (Alanya Kent Bilgi Sistemi) Müdürü Harita Müh. Abdullah AKBAŞ'a, yine doküman konusunda yardımcı olan çok değerli arkadaşım ALBİS bünyesinde bilgisayar programcısı Tunahan TOKSÖZ'e, tüm ALBİS ekibine, Alanya'nın tarihi fotoğraflarına ulaşmamda yardımcı olan Alanya Belediyesi Kültür Müdürü Arkeolog İlhami YETKİN'e, Alanya konusundaki kaynakları elde etmeme yardımcı olan ALTSO, turizm dış ilişkiler ve fuarlar sorumlusu, Sayın Pınar KIYMAZ'a ve benden maddi, manevi yardımlarını esirgemeyen sevgili Anneme, Babama ve kardeşlerime teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Genel olarak, devamlı yaşanan yer dışında tüketici olarak, tatil, dinlenme, eğlence ve merak gibi ihtiyaçların giderilmesi amacı ile yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketi olarak tanımlanabilen turizm kavramı gün geçtikçe büyüyen ve milyonlarca kişiyi ilgilendiren dinamik bir kavramdır. Turizm, gelişirken ve yapılaşırken gelişme sebebi olan doğayı kullanmaktadır. Bilinçsiz bir şekilde planlanması durumunda turizm, kendi bindiği dalı kesmiş olacaktır.

1950’li yıllardan sonra özellikle kıyı kentlerinde sahip olduğu doğal ve tarihi güzellikleriyle Türkiye turizm pazarına girmiştir. Fakat bir turizm planlaması yapılamaması neticesinde çevresel tahribat başlamış hatta, elinde bulundurduğu potansiyeli kaybetme noktasına gelmiştir. Bu çalışmada turizmin meydana getirdiği çevresel bozulma, alan çalışması üzerinde örneklerle anlatılmaya çalışılmıştır. Sonuca ulaşabilmek için ekoloji, ekolojik mimarlık, turizm mimarlığı ve ekolojik turizm konuları incelenmiştir. Alan çalışması olarak, anlatılmaya çalışılan sorunları son yıllarda açık bir şekilde yaşayan Alanya kenti incelenmiştir. Kentin yaşadığı sorunlar, kentsel yapılaşmadaki sorunlar, kıyı ve deniz kullanımındaki problemler ve ulaşım sistemindeki problemler başlıkları altında tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ekoloji, ekolojik mimarlık, turizm, çevresel bozulma, Alanya.

ABSTRACT

Tourism, which can be defined as travel and temporary accommodation as a customer to take a holiday, resting, enjoying and just for curiosity, is growing day and concerning millions of people. Tourism uses nature while growing and improving. As a result, in case of unplanned growth of tourism, tourism would destroy its own base; nature.

After 1950's, Turkey takes its place in tourism market with its own natural and historical beauties. However, unplanned growth of tourism starts to destroy nature, even it is in danger of losing its potential. In this essay, the destruction made by tourism is tried to explain with examples. For getting a result, some issues like ecology, ecological architecture, architecture of tourism and ecological tourism have been examined. As a field study, Alanya, which lives the problems told above very clearly in recent years, has been examined. Improvement problems in city are investigated under sub-titles of problems in usage of sea beaches, and traffic problems.

Key Words: Ecology, ecological architecture, Tourism, environmental destruction, Alanya.

1. GİRİŞ

Çağımızda turizm milyonlarca insanı tüketici ve üretici olarak ilgilendiren bir olaydır. 1950 yılından itibaren her yıl %10 oranında artan büyüme hızı ile seyahat ve turizm, 2000 yılında yaklaşık 450 milyar USD'lik büyümeyle, dünyanın en büyük endüstrisi haline gelmiştir (Gönenç Güler, 2003). Bu nedenle turizmin gelişeceği fiziksel mekânlara ihtiyaç vardır. Çünkü turistlerin kaldıkları tüm tesislerin inşası için kıyıda, kent içinde, orman kenarında ya da dağlarda çeşitli fiziksel mekânlar gereklidir.

Akdeniz kıyılarının turistik çekiciliğe sahip olması, Türkiye için de turizmin gelişmesine sebep olmuştur. Avrupa ülkelerinde gelişen turizm faaliyetleri Türkiye'ye, özellikle kıyı yerleşmelerine kaymıştır. Çünkü turist artık kendi yaşadığı çevreden farklı, özgün doğa parçaları aramaya başlamış, çevre sorunlarıyla boğuşmakta olan yerlerden uzaklaşma isteği içine girmiştir. 1980'li yıllardan sonra özellikle kıyı bölgeleri kitle turizminin önemli merkezleri haline gelmiştir.

Ülkemizde 1950 yılından itibaren gelişim gösteren turizm faaliyeti özellikle 1985 yılından itibaren ivme kazanmıştır. Bundan 20-30 sene önce küçük bir kasaba halinde olan yerleşim birimleri, günümüzde büyük turizm yerleşmeleri haline gelmişlerdir. Turizmin gelişmesiyle çevresel değerler ölçülmeden, hızlı ve plansız yapılaşmaya maruz kalan yerleşmeler, ekolojik sürdürülebilirlik anlamında tehdit altında kalmaktadır.

Ekoloji kavramının çevresel boyutunu ve turizm kavramını mimarlık olgusu çerçevesinde inceleyen tez kapsamında alan çalışması olarak Türkiye'de kitlesel turizmin ilk başladığı kentlerden olan, yerel kimlik kaygısı güdülmeden hızlı yapılaşmaya maruz kalmış fakat ekolojik sürdürülebilirlik anlamında halâ umudunu kaybetmemiş Alanya kenti incelenecektir.

Alanya'nın tipik Akdeniz iklimine sahip oluşu ilçe turizmi açısından uygun bir ortam hazırlamıştır. Kıyı turizmi için gerekli olan deniz, kumsal ve sıcaklık süresinin uzun olması, Alanya'da deniz turizminin gelişmesinde etkili olmuştur. Ayrıca tarihi zenginliği ve antik kalıntılar bakımından zengin olması ile Alanya, dış turizm pazarında kolay yer bulmuştur. Ancak hızlı gelişen turizm olgusu çevresel problemleri de beraberinde getirmiştir. Her yatırımın kendisinden sonra gelecek diğer bir yatırım için çekirdek ya da cazibe merkezi olması, Alanya'nın kısa zamanda fiziksel olarak plansız bir şekilde büyümesine neden olmuştur. Kent, yeterli ortak alanlar önemsenmeden, taşıma kapasitesi hesaplanmadan yapılaşmakta ve oluşan mevcut yapılaşma kendinden sonra gelen planlama ve yapılaşmaya zemin oluşturmaktadır. Yani Alanya'da her geçen gün, önlemi alınmadığı takdirde, çevresel

tahribat artmaktadır. Bu çalışmada kısaca değinilen bu problemler, başlıklar halinde incelenecektir.

Turizm kavramının dinamik yapısı, getirdiği ekonomik yararlar, turist istek ve gereksinimlerine göre değişebilmesi, çevre ile olan ilişkileri nedeniyle pek çok disiplinle beraber çalışmayı gerektiren bir bütündür. Yaşanmak istenen çevreyi tasarlamakla yükümlü olan mimarlık disiplini, yapılaşma sonucunda oluşan olumsuz çevresel etkilerin değerlendirilmesinde ve kontrol altına alınmasında önemli araçlara sahiptir.

1.1. Amaç ve Kapsam

Ülkemizde turizm alanında kendini ispatlamış, hızla gelişen kentlerimizden Alanya'nın ekolojik mimarlık ve turizm ilişkisi bağlamında incelenip bu kapsamda sorunlarının tespit edilmesi tezin temel amacıdır. 15.y.y. dan beri gelişen, dünyanın en büyük sektörü konumundaki turizm olgusunun, gelişme sebebi olan doğal çevre ve tarihi doku üzerindeki tahribatının uygulama alanı üzerinde tespit edilerek ortaya çıkan sorunların çözümüne yardımcı olmak için bir çalışma ortaya koyabilmek bu amaç kapsamındadır.

Tez kapsamında ikinci bölümde, araştırmanın temel konuları olan ekoloji ve ekolojik mimarlık konuları incelenmiştir. Üçüncü bölümde, turizm ve turizm ile çevrenin etkileşimleri ele alınmıştır. Dördüncü bölümde, turizm mimarlığı, taşıma kapasitesi kavramı, çevresel etki değerlendirme ve kıyı kentlerinde turizm mimarlığı kavramları incelenmiştir. Beşinci bölümde, Alanya'daki turizm yapılaşması ve çevresel etkileri incelenmiş, turizmin Alanya'daki çevresel problemleri sınıflandırılarak anlatılmıştır.

1.2. Yöntem

Ekolojik mimarlık çerçevesinde Alanya'daki turizm olgusunun incelenmesi konulu çalışmada Alanya'daki turizmin çevresel etkilerinin saptanması sonucuna ulaşabilmek için 3 ayrı inceleme alanı oluşturulmuştur.

1. Alan: Ekoloji ve ekolojik mimarlık kavramlarının incelendiği bölümdür. Burada çalışmanın çatkısını oluşturan ekolojik mimarlık ve başlı başına bilimsel bir alan olan ekoloji terimleri ayrı bir bölüm olarak incelenmiştir.

2. Alan: Turizm ve turizmin ekolojik boyutunun incelendiği bölümdür. Bu bölümde, çalışmanın eylem bölümü olan turizm ve turizm faaliyetlerinin değerlendirmesi yapılmıştır. Turizm ve çevre ilişkileri incelenmiştir.

3. Alan: Turizm mimarlığı ve turizmin gelişme bulduğu kıyı kentlerinde turizm mimarlığının incelendiği bölümdür. Bu bölümde turizmin mimarlık disiplini altında gelişmesi gerekliliğinden ortaya çıkan turizm mimarlığı kavramı incelenirken kıyı kentlerindeki özel durumlar anlatılmıştır.

3 ayrı bölümde incelenen konular çerçevesinde Alanya'daki turizmin çevresel ölçütlerinin mimarlık alanındaki problemlerine ulaşılmaya çalışılmıştır.

2. EKOLOJİ, EKOLOJİK MİMARLIK

2.1. Ekoloji

Ekoloji, bir ürünün üretiminden yok oluşuna kadar geçen süreçte çevre sistemlerinin olumsuz etkilenmesini en aza indirgeyecek sistemlerin bilimsel olarak araştırılıp uygulanmasının yollarını arayan bilim dalıdır. Terim olarak, ilk defa Alman biyoloji uzmanı Ernst Haeckel tarafından 1866 yılında kullanılmıştır. Ekoloji, Yunanca mesken anlamına “oikos”, ve bilim anlamına gelen “logos” kelimelerinden oluşmuştur (Tönük,2001).

Cook ve Özkeresteci (2001) ekoloji için iki tanım verir.

- 1- Terimin bilimsel bir açıklamasıdır: “Bitki ve hayvan ekonomisi bilimi; hayat biçimleri, yetiştikleri ortam ve çevrelerine kadar, yaşayan organizmaların ilişkileriyle ilgilenen bir biyoloji dalı.”
- 2- İkinci tanım ise ekolojiye daha çok, hem niteliksel, hem de niceliksel ekolojik sorunları ima ettiği sosyal, kültürel ve politik bir ikilem içinde yer verir. Fenomenin niceliksel veçheleri, kirlilik, nüfus, enerji, taşımacılık, yerleşim, biyolojik çeşitliliğin yitimi; niteliksel problemler ise hava, yaşam, şehirleri ve doğal ve yapılı çevrelerin kalitesi sayılabilir.”

Ekoloji, bir anlamda çok yeni, başka bir anlamda da epeyce eski bir bilim dalıdır. Yakın yıllara kadar ekoloji; biyolojinin oldukça önemsiz bir branşı olarak bitki ve hayvanların çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bilim dalı şeklinde tanımlardı. Oysa 1970’ten bu yana, ekolojinin kapsamı, çevre sorunlarının giderek önem kazanmasıyla genişledi ve insan-doğa ilişkilerini de içermeye başladı. Yakın yılların ekolojiye dair yapıtları, bu görüş değişimini yansıtmaktadır. Örneğin, Kormondy’nin “Ekoloji’nin Kavramları” (1969) adlı kitabı, ekolojiyi yalnız biyolojinin bir dalı olarak tanımlarken; Odum’un “Ekolojinin Temel ilkeleri” (1971) adlı kitabı, insanı ancak sınırlı bir ölçüde ekolojinin kapsamı içine alıyordu. Oysa aynı yazarların daha sonraki yıllarda yazdıkları kitaplarda insan ekolojisine ayrılan kısımların giderek daha arttığı görülüyordu. Kormondy’nin “Ekolojinin Kavramları” kitabının 1984 tarihli üçüncü kez yeniden düzenlenmiş baskısında, insan ekolojisi bahsi, altı temel bölümden birini oluşturuyor; Odum’un “Temel Ekoloji” (1983) kitabında ise, bu konuda ayrı bir bölüm bulunmamakla beraber, insan ekolojisi örneklerine ayrıntılı biçimde kitabın tüm kısımlarında rastlanıyordu. (Kışlalıoğlu, Berkes, 1994)

2.1.1 Başlıca Ekoloji Tanımları

- ‘Dünya üzerindeki yaşam ve tüm düzenlerdeki ilişkiler bütünü ekolojiyi oluşturmaktadır (Dedeoğlu, 2002)’.
- ‘Ekoloji insan ve diğer canlıların birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bilim dalıdır (Tönük, 2001)’.
- ‘Ekoloji; sosyoloji, jeoloji, politik bilimler ve ekonomi ile birlikte çevre bilimlerinin bir parçasıdır (Dedeoğlu, 2002).’
- ‘Ekoloji; organizmaları, canlı grup ve topluluklarını canlı ve cansız fiziksel çevreleriyle olan ilişkilerini, tüm madde enerji alışverişleri ve dönüşümlerini ele alıp inceleyen bilim dalıdır (Tönük, 2001)’.
- ‘Ekoloji; canlıların yaşam temellerini, dolayısıyla doğayı korumanın ilkelerini öğreten bilim dalıdır (Dedeoğlu, 2002).’
- ‘Ekoloji, çevre biyolojisidir (Dedeoğlu, 2002).’
- ‘Minimum enerji kullanımı, çevrenin kirletilmesinden kaçınılması (hava, su, toprak ve atmosfer bazında), atık ısı, çöp ve gürültü üretiminin minimize edilmesi ekolojinin temel ilkeleridir (Tönük, 2001)’.
- ‘Ekoloji, fiziki ve biyolojik bilimleri birbirine bağlayan ve doğal bilimlerle sosyal bilimler arasında köprü kuran bir bilim dalıdır (Dedeoğlu, 2002).’
- ‘Ekoloji günümüzde, bilim adamlarının, politikacıların ve eylemcilerin bir araya geldikleri ortak bir platform niteliğindedir (Dedeoğlu, 2002).’

2.1.2 Ekolojiyi Güncel Hale Getiren Olaylar

Ekoloji, canlı varlıkların ortamlarıyla olan ilişkilerini bir “bütün” içinde incelemektedir. Yani ekoloji insanı da bütünün içindeki diğer canlılar ile birlikte aynı zincirin halkası olarak kabul etmektedir. Özellikle 1960’lı yılların başlarında kazandığı önem gerekçesiz değildir. Teknoloji ve bağlamında giderek artan insan işleyişleri sonucunda, doğal ortamda oluşagelen sonuçların, bunlarla ilgili sorunların boyutlarının kavranılması temel etken olmuştur. Bu sonuçların yorumlanarak yeni teknik ve yöntemlerle ortam araştırmalarında uygulanmaya başlanması da giderek nicel bir hale getirmiştir.

Gerçekten de günümüzde;

- hızlı nüfus artışı, sanayileşme, kentleşme,
- birçok ülkede besin yetersizliği,
- toprak kirliliği, aşınması,
- iç sular ve denizlerin kirlenmesi,
- atmosferde oluşan değişmeler-kirlilik,
- radyoaktif atıkların oluşturduğu kirlilik,
- deterjan ve partisitlerin oluşturduğu kirlilik,

vb. degradedasyonel ortam değişikliklerinin ekonomik ve sosyal sonuçları “ekolojik yaklaşım”la çözümlenecek önemli sorunlardır (Yaren, 1991).

2.2. Ekolojik Mimarlık

Çağımızda çevre sorunlarına bilimsel yaklaşımın esas olması gerekmektedir. Bu alandaki bilimsel çevreyi ekoloji ve çevre bilimleri kapsamında bulmaktayız. Yakın zamana kadar biyoloji biliminde, bitki ve hayvanların çevreleriyle olan ilişkilerini inceleyen bir bilim dalı olarak kabul edilen ekoloji alanında, günümüzde “insan ekolojisi” ya da çevre bilimleri kapsamında alt disiplinler oluşmuştur. Sosyoloji, antropoloji, psikoloji, ekonomi, coğrafya ve siyasal bilimlerde insan ekolojisi alt disiplinlerinin tanımlanmasının yanında mühendislik, mimarlık, peyzaj mimarlığı gibi alanlarda insan ekolojisi dalları bulunmaktadır.

Ekolojik denge üzerindeki olumsuz etkilerini en az düzeyde tutmaya çalışan mimariyi anlatan yeşil mimarlık, çevreye duyarlı mimarlık, çevre ile uyumlu-çevreci mimarlık, sürdürülebilir mimarlık gibi birçok tanım kullanılmaktadır.

Ekolojik mimarlık, sürdürülebilir kalkınma alanında olumlu yönde etkili olabilir. Kullanıcıların maksimum ihtiyaçları var olan çevre tarafından, ancak döngüleri değişime uğratacak bir etki yaratmaksızın karşılanıyorsa uygundur. Sürdürülebilirliğe katkıda bulunabilecek mimari, çevreye karşı sorumluluk sahibi mimari tasarım hareketlerini anlatan bir kavramdır.

Ekolojik mimari tüketimi azaltmayı amaçladığından, sürdürülebilir ekonomiyle de ilişkilidir. Kullanım sırasında harcanacak enerjinin azaltılması ile, binanın tüm yaşam döngüsü sonunda

elde edilecek kazanç % 30-60 arasında olabilir. Kullanım maliyetini ve enerji tüketimini azaltması, ekolojik mimarinin önemini vurgular (Morhayim, 2003).

Ekolojik mimarlık, “kaynak tüketimini ve kaynağa bağımlılığı en aza indirgeyen ve doğal kaynakların devamlılığını amaçlayan mimari tasarım yaklaşımıdır” diye tanımlandırılabilir. Tüm bu sayılan özellikler esasında mimarinin genel amaçlarındandır. Ancak zamanla gelişen teknolojiyle beraber, doğadan faydalanmaya çalışan mimari arka planda kalmış, hatta yapılarda doğal koşullar tamamen unutulup mekanik sistemler kullanılmaya başlanmıştır. Mekanik sistemlerin yoğun olduğu binalarda yaşanan sağlık problemleri, enerji krizi gibi sebeplerden dolayı çevreye zarar vermeyen mimari tasarımlar ve doğal enerjinin kullanılması yeniden gündeme gelmiştir. Teknolojik gelişmelerden önce yapılan geleneksel mimariden yeniden faydalanmaya çalışılması bunun en güzel örneğidir.

Ekolojik mimarlıkta tasarım ilkeleri;

- Yapay çevrenin tasarımında ve kullanımında doğal kaynakların zarar görmesini en az seviyeye indirme,
- Mevcut topografyaya uygun, toprak zenginliklerine, suya, havaya, mevcut yeşil dokuya saygılı bir yaklaşım ile binanın konumlandırılması,
- Doğa ile uyumlu, iklim şartlarına ve topografik özelliklere uygun tasarım,
- Güneş enerjisini maksimum şekilde kullanan tasarımlar,
- Tasarımın esneklik ve değişkenlik kriterlerine imkan sağlaması ve mekanların fonksiyonel olması,
- Fonksiyonel mekan gruplarının yataydaki tasarımında sirkülasyon elemanlarını ve sulu hacimleri mümkün olduğu kadar kuzey yönünde tasarlamak (Tönük, 2001).

2.2.1. Ekolojik Mimarlık Alanında Yapılmış Tanımlar

Ekolojik mimarlık, doğal sistemlerle sosyal sistemin ilişkilerine mekânsal içerik kazandırılması gibi zor bir görevi tanımlamaktadır. Bu başlık altında birbirinden farklı olan iki çalışma alanı bütünleştirilmeye çalışılmaktadır. Ekolojik mimarlık konusunda literatürlere girmiş bazı tanımlamalar şu şekildedir.

- Teknik zeka ekolojik mimarlık için gereklidir, ancak bu koşul mimari konsept ve estetiği hiçbir zaman geri plana atamaz, her ikisi de ekolojik mimarlık için gerekliliktir (Tönük, 2001).

- Yaşam ortamımızı ilgilendiren her planlamada ekolojik ilgi, ekolojik bakış ve ekolojik yaklaşım söz konusu olmalıdır (Çubuk, 1980)

- Ekolojik mimarlık, binaları dünya ekolojisinin bir parçası ve yaşayan bir habitat olarak ele alır. Bu anlamda yapıları bir sanat eseri ya da bir makine olarak gören diğer yaklaşımlardan ayrılır (Dedeoğlu, 2002).

- Ekolojik mimarlık bir stil değil, bir düşünce şeklidir. Yeni binaların yanında, eski binaları da enerji ve ekolojik açıdan yenilemek ve iyileştirmek, mevcut kaynakların kullanımı ve bu bağlamda enerji tasarrufu nedeniyle ekolojik mimarlık kapsamında değerlendirilir (Dedeoğlu, 2002).

- Ekolojik mimarlık, işlevci planlamadan farklı olarak endüstri sonrası toplumun tasarım felsefesinin yönlenmesini, yeni bir tasarım anlayışını, insan ve çevrenin birliği ve bölünmezliği görüşünü planlama sürecine sunmaktadır. Ekolojik planlama işlevci planlamanın limitlerini ortaya döken, insan yapısı çevrenin, peyzajın sadece kişisel, sosyal ve kültürel farklılıklar sonucu değil, aynı zamanda ekosistemin bir ürünü olması gerektiğini vurgular (Tönük, 2001).

- Ekolojik mimarlık enerji ve kıt kaynaklarda tutumlu olmalı, insan ve doğaya saygılı yaklaşmalı, dayanıklı ve doğaya saygılı malzemelerin seçimini içermelidir ki, gelecek nesiller, dünya üzerinde en az bu günkü olanaklarla yaşayabilsinler (Dedeoğlu, 2002).

- Ekolojik esaslı inşaat faaliyeti, binanın inşaatı ve kullanımı sırasında çevrenin olumsuz etkilenmesinin azaltılması ve doğal kaynakların korunması esasına dayalıdır. Bu tanım bağlamında ekolojik ilkeler esaslı inşaat faaliyeti, üretiminde mümkün olduğu kadar az zararlı maddeler içeren malzemelerin seçimi ile başlar (Tönük, 2001).

- Azalt, yeniden kullan, geri dönüştür (Dedeoğlu, 2002).

- Ekonomik açıdan ele alındığında ekolojik mimarlık, ısıtma için harcanan enerji, içme ve kullanma suyunun tutumlu kullanımı ile başlar. Daha sonraki adımlar, iyi bir ısı yalıtımı, yağmur suyunun kullanılması, sıcak ve ısıtma için güneş enerjisinin kullanımınıdır (Tönük, 2001).

Ekolojik mimarlık için teze alınan bu tanımlar ve yapılan diğer tanımlamalar, gerek sosyal gerekse de fiziksel olarak netleştirilemez ve bütün zamanlar için genel-geçer hale getirilemez. Bu nedenle yapılan bu tanımlar çok yönlü ve sürekli değişiklik gösteren, sosyal ve fiziksel koşullarla gelişme gösteren ekolojik mimarlığın profilini tanımlamak için yeterli değildir.

3.2.2. Ekolojik İlkelere Uygun Tasarım

Dünyada yoğun biçimde yaşanan çevre sorunları karşısında çözüm arayışları ve yeni yönelimler gündemde bulunmaktadır. Bugünkü yaşam çevrelerimiz, tasarım yaklaşımlarımız sorgulanmakta, kentleri çevreleyen alanlar dikkate alınarak ekolojik planlamaya doğru gidilmektedir. Yani insan için yapılan tasarımlarda ve planlamada çevre, bir ana karar ölçütü olarak devreye girmektedir. Gelişmiş ülkeler tasarımın ve planlamanın geldiği bu noktada insan yaşamını ve insan yaşamının geçtiği binaları ve kentleri bunca denemeden ve yanlıştan sonra yeniden ele almak istemektedirler. Çünkü dünya üzerindeki hayat standardı şu anda neredeyse yaşarkalma sınırlarına yaklaşırken, asıl amacın yaşarkalmak değil, yaşanılır çevreler elde etmek ve bunların içinde yaşamak olduğu ortaya konulmaktadır (Tönük, 2001).

3. TURİZM KAVRAMI VE TURİZMİN EKOLOJİK BOYUTU

3.1. Turizm Kavramı

Turizm, genel olarak devamlı yaşanan yer dışında tüketici olarak, tatil-dinlenme-eğlenme gibi ihtiyaçların giderilmesi amacı ile yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketidir.

Etimolojik olarak turizm sözcüğü, Latince’de “bir yerden, bir noktadan hareketle, yola çıkıp tekrar aynı noktaya veya yere dönmeyi” ifade eden “tornus” tan gelmektedir. Ansiklopedik anlamı ile turizm, “bir ülkenin doğal ve tarihi güzelliklerini görmek üzere, zevk için yapılan gezi”dir. Uzun dönem, turizm, seyahat etme olayı olarak görülmüştür (Soyak, 2003).

Turizm olayı özellikle İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra önem kazanmış, gelişen bir sosyal ve ekonomik olay olarak daima artan bir şekilde dikkati çekmeye başlamıştır. Turizm geliştikçe, etkileri ve hacmi arttıkça bilimsel açıdan ele alınmaya başlanmış, 1930 yıllarından itibaren ekonomik ve sosyal bilimler içinde turizm olayı da yer almıştır. Turizm kavramının, tanımları da bu tarihlerden itibaren üzerinde durulan konular haline gelmiştir (Bayer, 1992).

Turizmin ekonomik önemi arttıkça bu yöne ağırlık veren tanımlar ortaya çıkmıştır. Turizm, ekonomik olduğu kadar sosyal ve kültürel öğeler taşıyan bir sektördür. Turizmin en önemli öğelerini, turistle turistin seyahat ettiği alandaki insanların ilişkileri, seyahat, turizm alanı, ulaşım ve konaklama oluşturmaktadır. Turizm ayrıca, turistin turizme katılımı nedeni ve amaçlarına göre de çeşitlenmektedir. Dolayısıyla bu amaç ve öğelerden birine verilen ağırlık, yapılan tanımlamalarda önemli farklılıklara yol açmıştır.

Monte-Carlo Uluslararası Turizm Akademisi’nin düzenlediği “Turizm Tanımı” mükâfatını kazanan Mayer, turizm olayını, “insan psikolojisinin bir göstergesi olarak ortaya çıkan yer değiştirme, değişiklik, kaçma, uzaklaşma isteği” olarak tanımlamaktadır (Bayer, 1992).

Turizmi kurumsal açıdan ele alan tanım, “para kazanmayı amaç edinmeyen, sürekli kalma şekline dönmek suretiyle, yabancıların bir veya birden fazla yerde konaklamalarından doğan olay” şeklindedir (Canbay, 1995).

Turizm istatistiklerinin ortak kriterlere göre düzenlenmesini sağlayabilmek için OECD (İktisadi İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı) turizm komitesince kabul edilip kullanılan ve daha önce 1937 yılında Birleşmiş Milletler’in istatistik uzmanları komitesince ortaya atılmış olan tanım turizmi, “sadece tüketim yönü olan, para kazancına dayanmayan seyahat ve konaklamaların bir sonucu” olarak açıklamaktadır (Bayer, 1992).

Modern turizmin ilk tanımlaması ise 1950 yılında Evger Frevler tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre turizm ticaret endüstri, küçük sanatların gelişmesi ve ulaştırmanın mükemmelleşmesi üzerine özellikle halkların ve toplumsal sınıfların daha çok kaynaşması sonucu artan dinlenme, hava değişikliği ve çevre güzelliğine dayanan eğilim ve tabiattan zevk almaya dayanan bir olay olarak yorumlanmıştır (Çubuk, 1980).

Genel anlamda turizm, insanların işyeri ve ikametgahları dışında devamlı olarak yerleşmemek kaydı ile her türlü düşünceden uzak kalmak, serbest bir ortam içerisinde merak ve arzularını (ör: spor, eğlence, din, kültür) tatmin amacıyla ferdi veya toplu şekilde yaptıkları seyahatlerden meydana gelen iş ve ilişkilerin bütünüdür (Çubuk, 1980).

3.2. Turizmin Gelişimi Ve Tarihi

Her yıl milyonlarca insanı kapsayan, geçici olarak yerleşim yerleri dışında seyahat ve konaklama yapmalarına yol açan turizm olayını ortaya çıkaran birçok sebep ve faktör vardır. İnsanlar, birçok nedenle turizm faaliyetinde bulunurlar. Bu, yüzyıllar boyunca değişmemiştir. İnsanın psikolojisine, sosyal yaşantısına, bütün psiko-sosyal ve ekonomik görüş, davranış ve tutumuna bağlı olarak ortaya çıkan turizm hareketlerinin çıkış nedenlerinin temelinde yatan faktörler aynı kalmakla beraber, bu faktörleri etkileyen diğer sebepler; ekonomik, kültürel ve sosyal gelişmelere paralel olarak zaman içerisinde değişmektedir (Bayer, 1992).

Turizm olayının ortaya çıkış nedenleri şu şekilde sıralanabilir;

- Dinlenme, sıhhi sebepler,
- Dini sebepler,
- Eğlenme ihtiyacı,
- Spor,
- Araştırma, merak, macera,
- Kültür, eğitim, öğrenme,
- Doğa sevgisi,
- İklim,
- Sosyal sebepler,
- Kazanç ve iş için yapılan seyahatlerin turizme yol açması (Bayer, 1992).

Turizm olgusu, günümüzde büyük boyutlara ulaşan kitlesel bir olgudur. Bu özelliği hem dış hem de iç turizm hareketlerinde görmek olasıdır. 1950 yılında, dünya dış turizm hareketlerine

ortalama 25 milyon kişi katılırken, 2000 yılında 702 milyon kişinin katıldığı bilinmektedir (Soyak, 2003).

Turizm hareketlerinin böyle büyük boyutlara ulaşmasında etkili olan birçok faktör vardır. Bunlar şu şekilde açıklanabilir;

A- Aktif boş zaman gereksinmesi;

- 1- İş hayatındaki tatminsizlik,
- 2- Modern çalışma düzeninin kişiler üzerinde etkisi,
- 3- Modern yaşam biçiminin kişiler üzerinde etkisi,
- 4- Kaliteli bir insan çevresinin araştırılması,
- 5- Doğaya bağlılık.

B- Sosyal- kültürel- toplumsal, ekonomik ve teknolojik düzeydeki gelişmeler;

- 1- Sosyal, kültürel, toplumsal düzeydeki gelişmeler,
- 2- Ekonomik ve teknolojik düzeydeki gelişmeler,
- 3- Teknolojik düzeydeki gelişmeler.

C- İklimsel faktörler.

D- Rekreasyon ve spor faaliyetlerindeki yeni gelişmeler (Soyak, 2003).

Turizmin Tarihi ve Turistik Olayların Başlangıcı

İlkçağlardan başlayarak endüstri dönemine kadar geçen sürede turizm, merak ve ticaret sebepleriyle başlamış, din ile gelişmiş, eğitim ve öğrenimden kaynaklanan kültür motifi ile de en yüksek seviyesine ulaşmıştır.

Ünlü tarihçi Herodotos, yeni yerler görmek, uluslar ve ülkeler hakkında bilgi edinmek amacıyla yolculuklar yapmıştır. Fenikeliler'in mal alım satımı için Akdeniz ve Karadeniz'e kıyısı bulunan ülkelere seferler düzenlemeleri, Çinliler'in ürettikleri ipekli malları İpek Yolu ile Orta Asya'daki Türk yurtlarına göndermeleri, Asya kıtasının ilk tüccarları olarak bilinen Uygurlar'ın han ve kervan yollarından faydalanarak mallarını Akdeniz'e ulaştırmaları, ilkçağların ticaret amacıyla gerçekleştirilen en önemli seyahatleridir (Çubuk, 1980).

Dünyanın ilk turisti Marko Polo olarak bilinmektedir. Ondan öncekiler ya tüccar ya da kaşifti. Makro Polo'yu, dedeleri gibi doğdukları şatoda ömür tüketip gitmek istemeyen, uzak yaşamları merak eden İngiliz asilzadeleri izledi (Bayer, 1992).

Endüstri devrimi ile birlikte buharlı gemilerin ve lokomotiflerin, atlı arabaların ve kayıkların yerini almaları, ucuz ve rahat seyahat imkanını sağlamıştır. Birinci Dünya Savaşı dönemine kadar gelişen turizm; Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra duraklamış, daha sonra 1930 ekonomik kriz döneminin ardından otomobilin seyahat aracı olarak kullanılması, uçakların da sivil taşımacılığa yönelmesi ile sınırsız bir gelişme eğilimine girmiştir.

Yeni ülkeleri, kültürleri tanımak için yapılan gezileri turizme dönüştüren, yani “seyyahların” özverisinden turizmi, “halka indiren” Thomas Cook Turizm Şirketi 1841 yılından itibaren hizmet vermektedir. İlk gezisini 1841 yılında at yarışı izlemek için 1 şiline trenle Later-Loughborough arasında tur düzenleyerek 570 kişiyi taşıyan ve “organize tur” kavramını ortaya çıkartan Thomas Cook, “turizmin babası” olarak tanımlanmaktadır (Bayer, 1992).

Seyahat kavramının başlangıcı, ilkçağlardan itibaren günümüze kadar turizmin kavramının gelişimi dönemlere ayrılmaktadır. Bu dönemler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

A- İlk Çağlarda Turizm:

Eski çağlarda ulusların, ticaret maksadı ile ülkeleri veya komşu yöreleri ziyaret etmesi dünyada ilk turizm aktivitesidir.

Milattan 4000 yıl önce Sümerler madeni parayı icat ettikten sonra ticareti geliştirerek, modern seyahat anlayışında alışveriş pazarları kurmuşlardı. Daha sonra tekerleğin icadı ile kervanlar ortaya çıkmış ve kervansaraylar bir ticaret merkezi olarak gelişmiştir (Bayer, 1992).

Eski çağlarda insanların, sağlık ve kutsal yerleri ziyaret etmeleri bu devirlerdeki turizm aktivitesinin esasını teşkil eder. Bu seyahatler tarih içinde ilk turizm aktivitesi olarak kabul edilebilir.

B- Orta Çağ'da turizm:

Orta Çağ turizminin ilgi çeken kişisi Marko Polo'dur. Uçan halı hikayesi ve Çin İmparatorluğu'nda matbaada basılan ilk kağıt para, Marko Polo'nun seyahatnameleri

vasıtasıyla, Batı'ya duyurulmuştur. Bu suretle Doğu ile Batı arasında ilk yakınlaşma ve ticaret olanakları ortaya çıkmış, bunun neticesinde de seyahatler başlamıştır (Bayer, 1992).

Bu devirde, V. yüzyılda Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra, Hristiyanlık'ın etkisi ve İslamiyet'in doğuşu ile kutsal yerlere 'hac' amacıyla yapılan ziyaretler bir çeşit kitle turizmi yaratmıştır (Çubuk, 1980).

C- Rönesans Devrinde Turizm:

XV. yüzyılın başlarında güzel sanatlardaki gelişme, yeni bir turizm aktivitesini ortaya koymuştur. Başta Roma şehrinde olmak üzere ticari ve ekonomik seyahatler bu devirde düzenlenmeye başlamıştır. Senyörler, burjuvalar, tacirler ve bilim adamları seyahat yapmak üzere ülkelerinden komşu ülkelere gitmişler ve bilgi alışverişi yanında ticareti de geliştirmişlerdir (Bayer, 1992).

Rönesans Devri'nde, seyahatlerde grup olarak öğrenciler, ülkeleri dışına çıkmaya başlamışlardır. Bir tür turizm olayı olarak kabul edilen bu geziler, ülkeleri harekete geçirmiştir. Bu devrin özelliği olarak Paris'te kurulan, "turizm üniversitesi" adını verebileceğimiz kuruluşlar, gençlik merkezi olarak faaliyet göstermiştir (Bayer, 1992).

D- Yakın Çağ'daki Turizm Gelişmeleri:

Bu devirdeki turizm gelişmesini iki döneme ayırarak inceleyebiliriz.

1- Birinci dönem (XIX. yüzyılın ortasından Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan dönem):

Turizm faaliyeti on yedinci asırdan başlayarak on dokuzuncu asra kadar bir gelişme gösterememiştir. Bu dönemde dış ülkelere seyahat, belli kişilere ve mevsimlere dayanıyordu. Genelde zenginler, asilzadeler ve tedavi için hastalar, Avrupa'nın ün yapmış yörelerine gidiyorlardı. Gençler öğrenimlerini bitirdikten sonra, politikaya atılmak için yabancı ülkelere seyahatler yapıp oradaki kültürleri araştırıyorlardı.

Bu dönemde turizmin gelişmesinde etkili olan unsurlar, şu şekilde sıralanabilir.

- Tekniğin ve endüstrileşmenin etkisi,

- Ülkelerdeki nüfus artışının etkisi,
- Sosyal ve kültürel gelişmenin etkisi,
- Edebiyat ve felsefedeki gelişmelerin etkisi,
- Ekonomik gelişme ve ticaretin artmasının etkisi (Bayer, 1992).

2- İkinci dönem (Birinci Dünya Savaşı sonundan günümüze kadar olan dönem):

Seyahat etme olanakları ve vasıtalarının kapasite ve çeşitlerinin artması, turizmde gelişmenin esasını teşkil eder. Bu devirde kitle turizmi diye adlandırılan toplu seyahatler başlamış ve bilhassa kıtalararası seyahat etme olanağının artması, turizmde büyük bir ekonomik gelişmeye neden olmuştur. Turistik otellerin ve eğlence yerlerinin modernleşmesi, toplu turistik gezilerin imkanını arttırmış ve turizmi çok büyük bir ekonomik fonksiyon haline getirmiştir.

Turizmin bu dönemde gösterdiği büyük gelişmelere sebep olan etkenler şu şekilde sıralanabilir.

- Savaşların ortaya koyduğu psikolojik etkenler,
- Ulaştırma vasıtalarının gelişmesi,
- Büyük kentleşme olayının etkileri,
- Uluslararası ilişkiler ve organizasyonların etkisi,
- Döviz kurlarının etkisi,
- Turizmde pazarlama ve reklam olanaklarının gelişmesi,
- İnsanlarda dinlenme isteğinin bir ihtiyaç bir olarak ortaya çıkması (Bayer, 1992).

3.3. Turizm Çeşitleri

Turizm çeşitleri, insanların turizm etkinliğine katılma amaçlarına göre sınıflandırılır.

3.3.1. Dinlenme turizmi;

İnsanların çalışma yorgunluğu, hayat şekli ve çevrenin olumsuz etkileri ile zarar gören bedeni ve ruhsal sağlığının tekrar elde edilebilmesi için geçici yer değiştirmeye bağlı olarak gerçekleşen turizm çeşididir.

Dinlenme turizminin amacı, çalışan kişilerin belli bir dönemde tatillerini kullanarak dinlenme amacıyla sürekli oturdukları yerin dışına seyahat etmeleri, sakin ve dinlendirici veya hareketli ve eğlendirici ortamlar aramalarıdır.

3.3.2. Kültür Turizmi;

Kültür turizmi, insanların birbirlerinin yaşam ve düşünce tarzlarını bütün yönleri ile öğrendikleri seyahatleri kapsamaktadır. Böylece turizm, kültürel ilişkileri, uluslararası işbirliğini teşvik eden önemli bir amaç olmaktadır.

3.3.3. Spor ve Av Turizmi;

Spor turizmi, spora ilgi duyan kişilerin, turizme katılmalarından doğan olaylar ve ilişkilerin bütünüdür.

Av turizmi ise, iç ve dış turizmin önemli kaynaklarından birini oluşturan, genellikle yüksek gelir seviyesindeki turistlerin tercih ettiği bir turizm türüdür. Doğa ile iç içe yaşamının, dinlenme ve insanın kendini yenilemesinin aracıdır.

3.3.4. İş, Kongre Turizmi;

Fuar ve sergilere işleri nedeniyle katılanların ve buraları ziyaret edenlerin, kongrelere katılanların, bazı büyük ekonomi tesislerini ziyaret edenlerin seyahatleri ekonomik turizm olarak kabul edilebilir. Birleşmiş Milletler'in turist tanımına, iş seyahati yapanlar da dahildir. İş turizmi, kongre, seminer, toplantı üçgeninden oluşmakta, çoğu kez diğer turizm türlerinden biri veya bir kaç ile birlikte gerçekleşmektedir.

Diplomat ve politikacıların seyahatleri, politik turizm olarak nitelenebilir. Politik turizm de, diğer turizm türleri ile gerçekleştirilebilir.

3.3.5 Sağlık Turizmi;

Sağlık nedenleri ile belli özellikleri olan (iklim, şifalı su, kaynaklar gibi) yerlerdeki konaklamalardan oluşan turizmdir. Turizm türleri içinde, turizm gelirleri yönünden en verimli sağlık turizmidir. Termalizm ve klimatizm, kür amacıyla gelen ziyaretçinin belirli bir süre (genellikle 21 gün) kür merkezinde konaklamasına neden olduğundan konaklama tesislerinin doluluk oranını ve turizm gelirini olumlu etkilemektedir (Canbay, 1995).

3.4. Turist Kavramı ve Tanımı

Turist deyimi, turizm yapan kimseyi ifade eder. Başka bir deyişle, devamlı olarak yaşadığı, ikamet ettiği, oturduğu yer dışına geçici olarak zevki için çıkan ve tüketici olarak belirli bir süre seyahat edip kalan ve yeniden ikamet yerine dönen bir kimse, turisttir. Turist bu geçici yer değiştirmeyi kendi ülkesi içinde yapıyorsa “yerli turist”, yabancı bir ülkede yapıyorsa “yabancı turist” olarak adlandırılır .

Turist, her şeyden önce bir tüketici olup, devamlı kalış şekline dönüşmeyen geçici bir konaklama yapar ve ikametgâhına geri döner. Bu nedenle, tanımsal açıdan turist; yabancı işçi göçmen veya devamlı olarak iş alıp çalışan değildir.

OECD tanımında turist olarak kabul olunan kişiler şu nitelikleri taşıyan kişilerdir:

- 1- Zevki için, tatil gayesiyle, ailevi sıhhi ve benzeri sebeplerle seyahat edenler;
- 2- Bilimsel, idari, diplomatik, dini, sportif ve benzeri sebeplerle veya bu çeşit toplantılara katılmak amacı ile seyahat edenler;
- 3- İş gezisi yapanlar;
- 4- Deniz gezisi yapanlar (ekskürsionistler) (Bayer, 1992).

1963 yılında Birleşmiş Milletler İstatistik Komisyonu ve Kamu Turizm Teşekkülleri Uluslararası Birliği'nin Roma'da düzenlendiği “Uluslararası Turizm ve Seyahatler Konferansı” nda bazı kavram ve tanımlara açıklık getirilmiştir. Buna göre;

- 1- Yabancı ziyaretçi: Bir ülkeye gelen ve konaklama süresi 24 saati aşan veya 24 saatten az olan kişilerdir.

2- Yabancı turist: Sürekli konaklama yerinin bulunduğu ülkeden başka bir ülkeye, iş, aile ziyareti, merak, din, kültür, eğitim ve öğrenim, spor, dinlenme, eğlence, dost ve akraba ziyareti sebepleriyle seyahat eden, çeşitli toplantılara (bilimsel, dini, diplomatik, sportif) katılmak üzere giden ve gittiği ülkede 24 saatten fazla süre ile kalan veya ülkenin konaklama tesislerinde en az bir geceleme yapan kişidir.

3- Yabancı Ekskürsiyonist “Günübirlikçi”: Gittiği ülkede 24 saatten daha az kalan veya ülkenin bir konaklama tesisinde geceleme yapmayan kişidir (Canbay, 1995).

3.5. Turizm – Ekoloji İlişkisi

‘Bacasız sanayi’ olarak adlandırılan turizm, beraberinde sürüklediği olumlu ve olumsuz etkenlerle 21. yüzyıla adımını atmış dünyamızda önemini giderek pekiştiren bir sektör olma konumunu korumaktadır. Her sektör gibi turizm sektörünün de yapısal sorunları ve çözüm bekleyen problemleri mevcuttur.

Turizm de ekolojik unsurlar giderek önem kazanmaktadır. Bozulmamış doğa parçaları yeryüzünde kıtlaşan kaynaklar arasındadır ve ekonomik değerleri hızla büyümektedir. Turizmin sürdürülebilirliği bu kıt kaynakların korunmasına bağlıdır. Bu açıdan bakıldığında çevrenin ve doğal alanların korunarak kullanılması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Sürdürülebilir ve dengeli turizm gelişiminin temelinde koruma-kullanma dengesinin yattığı bir gerçektir.

Her türlü doğal zenginliğin kullanımındaki temel ilke, koruma-kullanma dengesinin sağlanmasıdır. Bu dengenin sağlanması, turizm sektörü için de büyük önem taşımaktadır. Turizm sektörü, doğal varlıkların sergilendiği güzellikler, dinlenme, sağlık, spor, bilim ve eğlence faaliyetlerine uygun ortamlar olması gerekmektedir.

Ekonomik, sosyal, kültürel pek çok yararı olan turizm sektörünün iyi kontrol edilememesi halinde, doğal kaynakların aşırı kullanımı ve yanlış yer seçimleri nedeniyle doğal alanların, tarihsel değerleri ve kıyı alanlarının tahrip edilmesi gibi olumsuz çevresel etkileri olabilmektedir.

Sürdürülebilir turizm gelişimi ve çevre koruma arasındaki dengenin, araştırma ve planlama çalışmalarında göz önünde tutulması, turizm-çevre ilişkisine olumlu bir boyut getirecektir. Ekolojik değerleri kapsamayan ve gerekli araştırmalar yapılmadan mekan boyutunu esas alan çevre düzenleme ve fiziksel planlama ile ilgili verilecek kararlar, mevcut sorunlara yeni

sorunlar ekleyecektir. Kuşkusuz, planların uygulanması aşamasında kontrol ve denetim, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Sürdürülebilirlik ilkesi içinde eldeki kaynakların gelecek nesillere aktarılması ve bu nedenle turizmin hedeflerinin daha uzun vadeli sonuçlara göre düzenlenmesi gereklidir.

3.5.1 Ekolojik Turizm

Turizmin tüccar ve gezginlerle inançlar nedeni ile yapılan seyahatlerden ayrılması, insanların bu tür etkinliklere özel bir zaman ayırması ile başlamıştır. Özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında toplumların refah düzeyinin artması, çalışma koşullarında ve saatlerinde görülen iyileşmeler, ulaşım alanındaki gelişmeler, insanların farklı yer ve kültürleri görme isteklerini arttırmıştır. Tatil fikri yoğun iş temposunun getirdiği sorunların giderilmesi, insanların dinlenmesi ve kendini yenilemesinin en önemli seçeneklerinden biri haline gelmiştir. Bu ise öncelikle eğlenme başta olmak üzere, bunun yanı sıra tarihi ve doğal güzelliklerin görülmesi, farklı kültürlerin tanınması ve dinlenmek gibi aktiviteleri en önemli seçenekler haline getirmiştir. Turizm hareketleri de bu seçeneklerle birlikte her geçen gün yenileri ortaya çıkmaya başlayan alternatif seçenekleri de içerecek biçimde gelişmeye başlamıştır (Yenilmez Arpa, 2003).

XX. yüzyılın son çeyreğinde, çevre duyarlılığı konusunda görülen gelişmeler, her alanda olduğu gibi turizm alanında da etkisini göstermiştir. Turizm faaliyetlerinde doğaya saygılı, turizme konu olan alanlardaki doğal yaşamın ve kaynak değerlerin korunmasına önem veren seçenekler ortaya çıkmıştır. Bu seçenekler ise “ekoturizm”, “ekolojik turizm”, “yeşil turizm”, “sorumlu turizm”, “alternatif turizm”, “bilinçli turizm”, “yayla turizmi” gibi kavramlar adlandırılmaya başlanmıştır (Yenilmez Arpa 2003, Ekoturizm bilgi notu). Ama bu kavramların genelde birleştiği noktalar B.Cicin Sain’in eko-turizmi ölçtüğü dört standart ile açıklanabilir: Minimum çevresel etki, yerel kültüre minimum etki maksimum saygı, ev sahibi ülkeye maksimum ekonomik yarar, turistler için maksimum rekreasyonel yarar (Öztürk, 1997).

Ekolojik turizm, doğanın değerini bilerek ve doğadan hoşlanarak, doğal kaynaklara ve çevreye zarar vermeden, gerek yaban hayatı gerekse çevreyi korumayı amaçlayan, doğal kaynaklar üzerinde olumsuz etki bırakmayı reddeden, biyolojik çeşitliliğe zarar vermeyen, kaynakların sadece bugün kullanımını değil, gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak için

çalışan, yöre halkının sosyo-ekonomik yaşantısına katkı sağlayan, yöresel, kültürel değerleri ve gelenekleri değerlendirerek korumayı amaçlayan bir turizm politikasıdır.

Günümüzde sanayileşmenin gelişmesi ile birlikte oluşan aşırı kentleşme, yaşam koşullarının güçleşmesi ve diğer olumsuz etkenler, özellikle kentsel alanlarda yaşayan insanlar üzerinde büyük baskılar oluşturmaktadır. Bu baskılardan kaçış turizm hareketlerine yansımakta ve klasik turizm anlayışının yerini doğal ortamlarda dinlence arayışları almaktadır.

Bu arayışların giderek çoğalması, uluslararası turizm piyasasında doğal alanlara yönelik turizm hareketlerine olan talebin de artmasına neden olmaktadır. Bu talep artışı, ekolojik veri potansiyeli zengin ülkelerin koruma-kullanma dengesi çerçevesinde ekolojik verileri turizme açma yoluna girmelerine neden olmaktadır. Bugüne kadar dünyada değişik turistik yöreler, gerekli altyapı ve donanımları oluşturmadan turizme açıldığından dolayı giderek betonlaşmakta, doğal ve fiziksel çevre tahrip olmaktadır. Ancak uluslararası turizm hareketlerinde doğal alanlara yönelik talep artışı ve giderek yaygınlaşan çevre bilinci uzantısında çevre kalitesine önem verilmesi, özellikle turistik yörelerde turizmin sürdürülebilirlik ilkesi içerisinde geliştirilmesine neden olmaktadır (Oral, Şenbük, 1996).

Sürdürülebilir turizm gelişimi, turizm ve çevre politikaları göz önüne alınarak, turizm ve çevre arasındaki etkileşimin tüm ayrıntıları ekolojik boyutu ile içine alan plan ve programların oluşturulması ile gerçekleşebilir. Ayrıca, planlama aşamasında yörenin turistik değerlerinin yapısal özelliklerinin ortaya konması, planların rasyonelliği ve uygulanabilirliği açısından önem taşımaktadır (Oral, Şenbük, 1996).

Turizm açısından, turizme açılması öngörülen veya mevcut turistik yörelerde, kullanım aşamasına geçilmeden veya kullanım aşamasında bir takım çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu çalışmaların en önemli bölümü, çevre düzeni planlarının oluşturulmasıdır.

Çevre düzeni planlarına yardımcı olan faktörlerin başında ekolojik planlama gelmektedir. Ekolojik plan sektörler arasında dengeli bir kullanımı amaç edinirken, yörenin doğal verilerinin korunmasına da dikkat eder. Çevresel olumsuzlukların giderilmesi, ekonomik ve sosyal maliyet açısından yüksek olacağından, ekolojik değerleri de içeren bir planlamanın yapılması kaçınılmazdır (Oral, Şenbük, 1996).

Belirli araştırmalara dayanan ekolojik planlamada öngörülen temel yaklaşımlar şunlardır.

- Kullanım alanının belirlenmesi,
- Alanın demografik yapısının incelenmesi,

3.5.2.1. Turizmin Çevre Üzerindeki Olumlu Etkileri

Turizmin çevrenin korunması yönündeki bilinçlenmeye olan katkıları başlıca dört alanda gerçekleşmektedir (Akpınar, 2004):

1. Turizm, mevcut tarihi yöre, anıt ve yapıların restorasyonu ya da iyileştirilmesi yönünde itici bir güçtür. Turizm bu yönüyle tarihi öneme sahip alanların korunmasına olumlu yönde katkıda bulunur. Turizm bu yöreleri çekim ögesi olarak kullanmaktadır. Örneğin, Türkiye’de Efes antik kenti vb. eski mimari yapıların restorasyonu, geleneksel ev tiplerinin korunması turizmin olumlu etkileri olarak sayılabilir.
2. Turizm, eski yapıların yeni kimlikleriyle bugün de yaşamalarını sağlayacak düzenlemeleri özendirir. Eski hanlar, kışlalar, sarnıçlar, kaleler restore edilerek otel, restoran vb. tesislere dönüştürülmektedir. Ülkemizde Turing ve Otomobil Kurumu’nun İstanbul’da restore ederek kullanıma açtığı Soğukçeşme Sokağı, Yerebatan Sarayı, Malta Köşkü, Sarı Köşk, Pembe Köşk, Hidiv Kasrı ile Antalya Kaleiçi yapıları turizmin bu yöndeki olumlu etkileri olarak sayılabilir.
3. Turizm çevrenin korunmasına hız verilmesini sağlar. Turizmin para kazandığı en önemli meta çevre olduğundan turizmin hizmetine sunmak amacıyla pek çok ülkede ulusal parklar, koruma alanları, doğal ve tarihi değerler bulunmaktadır.
4. Turizm, çevrenin korunmasına ilişkin önlemlere planlama ve yönetsel bir boyut eklenmesini sağlar. Çünkü uluslararası turizm talebinin arttırılabilmesi ve bu talebin sürekli kılınabilmesi, çevresel değerlerin varlıklarını sürdürmelerine bağlıdır. Bu amaçla alınan önlemlerin boyutları ve nitelikleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir.

3.5.2.2. Turizmin Çevre Üzerindeki Olumsuz Etkileri

Turizm, aktiviteleri gereği doğal çevreyle çok sıkı ilişkiler içinde bulunmaktadır. Turizm, doğanın sunduğu tüm imkânlardan yararlanır ve kaynak alır. Turizm çevreyi iki şekilde kullanmaktadır. Önce çevre değerlerini, kıyıları, ormanları, dağları, kentsel ve arkeolojik sit alanlarını amaçlarına uygun tüketeceği bir ürün haline getirmekte, sonra bunları kullanım sürecinde her türlü atığını bıraktığı bir ortam olmasına yol açmaktadır. Sonuçta bu durum, çevreye bir dizi etkileri olan sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Doğal yapının bozulması, kaynakların tüketilmesi, çevre kirliliği karşılaşılan genel sorunlar olarak sıralanabilir.

Şüphesiz ekonomik değeri olan bir sektör olarak turizm endüstrisinin gelişme hedeflerine katkısı yadsınamaz ancak, bu olgu bir çevre sistemi içinde doğal kaynakları kullanma durumunda olduğu için ekonomi-ekoloji dengesinin kurulması gereği ve buna ilişkin yöntem ve kavramların geliştirilmesi gibi sorunlar sürekli gündemde kalmaktadır.

Ülkesel ölçekte belirlenmiş turizm politikalarına dayanmayan plansız turizm faaliyetleri, doğal kaynakların kullanımı ile ilgili çözüm bulunmasını gerektiren sorunları da beraberinde getirmektedir. Turizmin çevre üzerindeki olumsuz etkileri şöyle sıralanabilir:

- Yerli ve yabancı turistlerin yılın belirli dönemlerinde belli bölgelerde yoğunlaşması, bölgenin kapasitesini zorlamakta, su, hava, bitki örtüsü gibi ekolojik kaynaklar artan talebe uymadığı gibi yetersiz altyapı, çevre kirliliğine neden olmaktadır.
- Turizm ile ilgili plansız yapılaşma, doğal çevrenin görünümünün olumsuz değişmesine neden olduğu gibi, turistin doğadan aradığı estetiği de yok etmektedir.
- Turizm, doğal çevrede atıksal birikmelere ve erozyona neden olmaktadır. Pet şişeler, piknik atıkları vb. doğayı kirlettikleri, çirkinleştirdikleri gibi insan sağlığı içinde tehlike arz etmektedir.
- Kıyı şeritlerinde yapılan avlanma, deniz araçları barınakları denizlerin kirlenmesine ve doğanın dengesinin bozulmasına yol açmaktadır.
- Suların (nehir ve göller) aşırı kullanımı, çevrelerini kullanan sazlık alanların yok edilmesi, kirlenmelerine ve kendilerini temizleme güçlerini kaybetmelerine neden olmaktadır.
- Aşırı yanlış kullanımlar faunayı etkilemekte, hayvan topluluklarının azalmasına ya da göçüne neden olmaktadır.
- Ulaşım ağının çeşitlenmesinin ve gelişmesinin kitle turizmine olumlu etkileri yanında özellikle kara ve hava ulaşımının oluşturduğu kirlenme ve gürültü de önemli bir doğal çevre sorunu olmaktadır(Karaman, 1996).

3.5.3 Turizmin Kullandığı Kaynaklar ve Çevresel Bozulma

Turizmin kullandığı kaynaklar, turizm hizmetinin üretiminin sürekliliği için gereklilik arz etmektedir. Turizm, hizmet üretimini doğal çevreyi kullanarak gerçekleştirmektedir. Günümüzde turizm sektöründeki çeşitlilik doğal ortam kullanımını arttırmaktadır. Kıyı-deniz

turizmiyle beraber orman-yayla turizmi de gelişmiş; her geçen gün eklenen sportif faaliyetlerle spor turizm çeşitleri de çoğalmıştır. İnsanoğlunun hayal gücündeki sınırsızlık ve teknolojik gelişmeler hep doğayı kullanma özüne dayanmaktadır.

Turizmin kullandığı kaynaklar; su (deniz, kıyı, akarsular, göller, termaller), hava (iklimsel verilerden faydalanma), toprak (tesis ve altyapı için kullanım), flora ve fauna'dır. (Orman arazilerinin turizm amaçlı kullanımı, iklimsel etkilerinden faydalanma, fauna çeşitli şekilde av turizmine konu edilmektedir). Turizm sektörü bütün bu kaynakları çoğu kez birlikte kullanmaktadır. Kıyıyı turizme açarken, ulaşım ve tesis temini için toprağı kullanmak istemektedir. Genellikle akılcı politikaların izlenmemesi sonucu ormanlık araziler de bu kullanıma katılmaktadır. Tarım arazileri de ikinci konut ve turizme dönük kullanımlarla yok edilmektedir. Yayla turizminin öne çıkışı, ormanlık arazi dışında yine pek çok arazinin kullanıma açılmasına sebebiyet vermektedir. Çevre kirliliğine plansız yapılaşmadan başka yol açan diğer sebep, kullanım kapasitelerindeki artıştır. Bakir doğal ortamın ekolojik döngü içindeki yeri dönüştürülmekte ayrıca taşıma kapasiteleri ölçülmeden kullanıma açılmaktadır (Kaya, Yaşar, Gökğür, 1996).

Kıyıların gerek altyapısız yapılaşmalarından gerekse kapasite üstü kullanımlar neticesinde önce denizler kirlenmiştir. Deniz kirliliğı ekolojik döngü içerisinde pek çok canlının yok olmasına neden olmaktadır. Ayrıca ormanlık arazilerin kullanımı sonucu meydana gelen tahripler nedeniyle iklim değışiklikleri meydana gelmektedir.

Turizm sektöründe kullanılan bir başka kaynak da enerjidir. Çevre kirliliğinde enerjinin payı çok yüksektir. Endüstri toplumunda enerji tüketimi her on yılda bir ikiye katlanır. Enerji tüketimi bilimsel bir kural olarak gelişmişlik düzeyini göstermektedir. Bu tarz düşünce "kaynakların bitmez tükenmez veya teknolojisinin durmayan gelişmeleri tüm engelleri ortadan kaldırır" tezini savunanlar tarafından ileri sürülmektedir. Oysa ki kaynaklar tükenmeye mahkûmdur. Turistik hizmetlerin kullanımında harcanan enerji tüketimi ise giderek daha kompleks, konforlu, lüks bir yaşam biçimini en iyisi diye dayatmaktadır. Ama insanoğlunun daha özgür olabilmesi için bolluk gerekmektedir. Ekolojik hareket ise bu noktada insan özgürlüğü ile çelişmektedir (Kaya, Yaşar, Gökğür, 1996).

Doğal kaynakların kullanımı sadece turizmle sınırlı değil hatta başlangıç turizm de değildir. Bu çok amaçlı kullanım doğayı artık kirletme değil tüketme aşamasına gelmiştir.

Çevresel bozulma:

Turizm ve çevresel kalite birbirine doğrudan bağımlıdır. Doğal ve beşeri çevre, artan turist sayısı ile, önceden görülmemiş bir bozulma baskısı altında kalmakta ve sektörün gelişmesini tehdit etmektedir.

Turizm aşırı tüketim yapan kitlelerin bir etkinliğidir. Bu nedenle, turizme dönük alanlar daha çabuk kirletilmeye elverişlidir.

Turizm ile meydana gelen çevresel bozulmalar:

- *Su Kirliliği:* Sayfiye yerleşmelerinin atıkları akarsu, göl ve denizlere terk edilmekte, sonuçta su kirliliği turist sayısındaki artışa koşut olarak artmaktadır. Atık suların deşarj öncesinde arıtılmasının giderek yaygınlaşması, sektör açısından önemli bir gelişmedir.

Ancak, yeraltı sularının içme suyu olarak kullanılması sonucu, özellikle turist yoğun bölgelerde temiz suyun tükenmesi, onun yerini denizin tuzlu suyunu alması tehlikesi vardır. Bu da büyük bir felakete, çölleşmeye neden olacaktır.

- *Toprak Kirliliği:* Tarım alanları ikinci konut baskısıyla karşı karşıyadır. Diğer yandan golf alanı gibi özel kullanışların yanlış yer seçimleri de verimli tarım topraklarının yok olmasına neden olmaktadır.

- *Hayvan ve Bitki Türlerinin Yok Edilmesi:* Özellikle orman alanları kıyı kesimlerinde yaz sezonunda, iç kesimlerde de diğer sezonlarda (dağ evi) turizm etkinliğinin yoğun baskısı altına girmektedir.

Ağaçların yakılarak ya da kesilerek turistik kullanıma açılan orman alanlarında yalnızca ağaçlar değil, o ekosistem içinde yer alan hayvanlar da yok olmaktadır. Kıyılardaki turizm etkinliği sonucu *Caretta caretta* örneğinde olduğu gibi kimi hayvanların çoğalması, hatta yaşamlarını sürdürmeleri olanaksızlaşabilmektedir (Tekkökoğlu, 1996).

- *Peyzaj ve Sitlerin Tahribi:* Doğal ve kültürel sitlerin albenisi turizm için önemli bir fırsattır. Ancak yapılanma baskın sitlerin değer kaybına neden olmaktadır. Öte yandan Pamukkale örneğinde olduğu gibi, insanların sit alanının içine girmesinin bile tehdit edici nitelik taşıdığı alanlar, turizm yatırımlarına özendirilebilmektedir.

- *Görsel Kirlenme*: Turizm yapılarının diğer yapılardan farklı olarak görsel konfor açısından değerli mekanları tercih etmesi ve turistik yapının fark ettirilmeye çalışılması nedeniyle çevreyle uyumsuz inşai ürünler ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca doğa içinde yerleşen ve mimari tasarım ürünü olmayan acele yapılmış lokanta, motel gibi bireysel binalar da görsel kirliliğe neden olmaktadır.
- *Yerel Yaşam Tarzının Sınırlanması*: Turist topluluğu ile yerel halkın kültürel bütünlüğü olmadığından, bölgede çeşitli eylemlerin oluşması, yerel halka yabancılaşmaya yol açmaktadır. Turistik eylemlerin yerel yaşama olumsuz etkileri, bazı doğal parçaların özel kullanıma geçerek halka kapatılması yoluyla da olmaktadır.
- *Turistlerin Sorumsuz Davranışları*: Geçici süreyle bir bölgeye gelen turist o yeri benimsemesi beklenemez ancak eğitilmiş ve göreceli olarak yüksek gelirli olan turistin çevreye karşı sorumlu olarak davranması beklenir. Ancak turistler yangın çıkarma, aşırı gürültü üretici faaliyetler, çöple kirlenim, yasak avlanma ve tarihi eser kaçakçılığı gibi birçok zararlı etkenin kaynağı olmaktadır (Akpınar, 2004).
- *Altyapının Fazla Yüklenmesi*: Turistik mevsim boyunca nüfus sayısı ve yoğunluğu, taşıma kapasitelerini aştığından su ve elektrik gibi altyapı hizmetlerinde kesinti olması kaçınılmaz olmaktadır.
- *Sosyo-Ekonomik Kökende Çevre Sorunları*: Özellikle az gelişmiş ülkelerin sorunudur. Dış turizm döviz yoluyla ülke ekonomisine önemli katkıda bulunmakta, ulusal paranın yabancı paralar karşısında değerinin korunmasına yardımcı olmaktadır. Zaten gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerin turizm sektörüne önem vermesi bu gerekçeye dayandırılmaktadır. Dış turizme önem verilmesi, iç turizmi olumsuz yönde etkilemekte, turizmi yalnızca varlıklı insanların eylemine dönüştürmektedir. Turistik yörelerde emlak ve metanın fiyatları yükselmekte, yöresel ekonomi ulusal ekonomiyi etkilemekte ve toplumsal yaşam zedelenmektedir (Tekkökoğlu, 1996).

3.5.4 Turizm ve Sürdürülebilirlik

Turizm açısından sürdürülebilirlik kavramı, turizmin kaynağı olan doğal, tarihi, kültürel, sosyal ve estetik değerlerin korunup geliştirilerek, çekiciliklerinin devamını sağlamayı ifade

etmektedir. Bir başka açıdan sürdürülebilir kalkınma, gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılayabilmelerini tehlikeye sokmaksızın, bugünkü kuşakların gereksinimlerini karşılayabilmelerini sağlamaktır (Oral, Şenbük, 1996).

Sürdürülebilir turizmin gelişimi, doğal alanların korunması, yenilenmesi ve ekolojik dengenin korunması ile mümkün olacaktır. Turizmin kaynağı olan bu değerlerin korunmaması durumunda, turizmin geleceğinin yöresel, bölgesel ve ülkesel bazda tehdit altına gireceği açıktır.

Turistik bölgelerde ve doğal alanlarda kaynakların kullanımı, turizm faaliyetlerini yakından ilgilendirmektedir. Özellikle doğal ve kültürel verilere dayalı turizm etkinliklerinde sürdürülebilir kullanım oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Dinlenme, sağlık, spor, eğlence ve bilim gibi aktiviteleri içeren turizm hareketi, genellikle doğal dengenin çok duyarlı olduğu bölgelerde gelişmekte ve gerekli özen gösterilmediği takdirde bu dengeyi bozabilmektedir. Bu nedenle temiz bir çevre, turistik ürünün temel özelliği olup, turizm hareketinin gelişimini sürdürmesi açısından büyük bir önem taşır.

Sürdürülebilir gelişmenin temeli, insani faaliyetlerle çevre arasındaki bağların bilincinde olunmamasındandır. Turizmi diğer insani faaliyetlerle ve sürdürülebilir gelişmeyle kaynaştırmak için, bir disiplinler arası yaklaşımın izlenmesi gerekmektedir. (Pill, 1996)

Belirli bir alanda sürdürülebilir turizm planlaması şu faktörlerin analizi üzerine kurulmalıdır:

- Altyapı (kanalizasyon, su, elektrik ve ulaşım) kapasitesi,
- Yerel ekonomik faaliyetler ve iş sağlama modelleri,
- Fiziki ve ekolojik özellikler,
- Sosyo-kültürel ortam,
- Gereksinim duyulan ilave altyapı hizmetlerinin hesaplanması (konut, ulaşım, sağlık hizmetleri gibi),
- İklim

Sürdürülebilir turizm gelişimi, turizm ve çevre politikaları göz önüne alınarak turizm ve çevre arasındaki etkileşimin tüm ayrıntıları ekolojik boyutu ile içine alan plan ve programların oluşturulması ile gerçekleştirilebilir. Ayrıca, planlama aşamasında yörenin turistik

değerlerinin yapısal özelliklerinin ortaya konması, planların rasyonelliği ve uygulanabilirliği açısından önem taşımaktadır.

3.5.5 Sürdürülebilirlik ve Ekoloji İlişkisi

Yukarıda yapılan tüm bu tanımlara rağmen sürdürülebilir turizm, uygulamada sorunlar içermektedir. Sürdürülebilir yaklaşım gerçekte istenilen bu teknik tanımlardan çok uzaktadır. İnsanoğlu kendi koyduğu kuralları yine kendisi bozmaktadır. Sürdürülebilirliğin çevresel boyutları tamamen unutulmuş, gelişmeci ve ekonomik yönü ön plana çıkarılmıştır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramı 1987'de yayınlanan ve kısaca Brundtland Komisyonu denilen BM bünyesindeki Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun raporu ile önem kazanmaya ve tartışılmaya başlanmıştır. Komisyonun 1984 yılında başladığı ve "Ortak Geleceğimiz" başlığı altında yayınladığı raporda, kavram, gelecek kuşakların kendi gereksinimlerini karşılayabilmelerini tehlikeye sokmaksızın bugünkü kuşakların gereksinimlerini karşılamaya dönük kalkınma olarak tanımlanmaktadır (Tekkökoğlu, 1996).

Sürdürülebilirlik ekolojik değil, ekonomik bir kavram haline gelmiştir. Çevre, Nüfus Gönüllü Kuruluşları (WCED)'nin bir tartışmasında "Sürdürülebilir kalkınmanın herkes tarafından kabul edilecek bir tanımına varmak, gelişme süreci içinde rol alan tüm faktörlerin karşısına dikilmiş zor bir sorun olma özelliğini koruduğu" savunulmuştur (Tekkökoğlu, 1996).

Sürdürülebilirlik kavramı ortaya çıktığı anlamıyla değil de, anlamak istediğimiz anlamıyla kullanılır olmuştur. Bir anlamına göre; "mevcut kalkınma modeli dünya kaynaklarının tükenmesine yol açan bir ekonomik kazanç üzerine kurulmuştur. Bu geçici bir kazançtır ve kalkınma yerine gelecek nesillerin hakkını çalma da denilebilir. Sürdürülebilirlik, doğaya el sürmemek anlamına gelmez. Her neslin, gelecek nesiller adına doğal kaynakların yönetimini üstlendiği anlamına gelir (Tekkökoğlu, 1996).

Yani; sürdürülebilirlik, gelecek kuşakların yararlanacağı kaynakları bugünden harcamamak değildir; yalnızca gelecek kuşaklar için doğal kaynakların yönetilmesidir. Tüm teknolojik ilerlemelere karşın ne tüm dünyanın ne de ülkemizin, doğal kaynak potansiyeli belirli değildir. Bu durumda kaynaklar sıfırlanıncaya kadar tüketilmesinin önüne geçilemeyecektir. Böylece, gelecek kuşakları bu günden kurtarma söylemleri altında doğal kaynakları yok etme yarışını, sürdürülebilir kalkınma kavramı engelleyememektedir. Kaldı ki, insanoğlunun teknolojiye aşırı güven duyması, gelecekteki yaşamın teknolojik gelişmeyle şekilleneceği savının temel dayanak olarak kabul edilmesiyle, gelecek kuşakların kaynaklarının henüz

keşfedilmediği yaygın görüşü kaynakların sonsuz kullanıma (sürdürülebilirlik adına) fırsat verici niteliktedir (Tekkökoğlu, 1996).

Akademik çevreler, sadece sürdürülebilir turizm ile ilgili modeller üretmeyip, eğer iplerin uçları kendilerinde olsaydı, sürdürülebilirliği sağlamak için neler yapacaklarını da gösteren reçeteleri de geliştirmişlerdir. Ne yazık ki, ipler akademisyenlerin ellerinde değildir. Yazılan reçeteler bu konuda en az kendileri kadar duyarlı olan, hükümetlerin, planlamacıların ve turizmden ekonomik beklenti içinde olan diğer örgütlerin ellerine ya geçmemiştir; ya da ellerindeki reçeteleri uygulamaya koymak istememektedirler. Konu bu çevrelerce hala sayısal olarak irdelenmekte, turizm gelişmesi, ülkeye giren ziyaretçi sayıları, harcanan dövizler, açılan yeni tesisler ve artan yatak sayıları ile tanımlanmaktadır.

Ortak Geleceğimiz başlıklı rapora göre; "... Sürdürülebilir kalkınma herkesin temel ihtiyaçlarını karşılamayı, herkesin daha iyi bir hayata ilişkin beklentilerini gerçekleştirme fırsatına kavuşturulmasını gerektirmektedir." İnsanoğlu daha iyi yaşadığını daha çok tüketerek algılar. Daha çok tüketim, daha çok çevre sorunu yaratır.

Gelişmiş ülkeler, dikkati hep gelişmekte olan ülkelerdeki nüfus artışına çektiler. Gerçekten de nüfus çevre sorunu yaratan etkenlerden birisi ama, ABD nüfusuyla Hindistan'ın nüfusu arasındaki oran, bu ülkelerin neden olduğu çevre kirliliği oranlarının tam tersidir. "Kalkınan daha çok tüketir, daha çok tüketen de daha çok kirlendir". Turizm yatırımcılarının hedef kitlesi de daha çok tüketebilenlerdir (Tekkökoğlu, 1996).

Kısa dönem karı düşünmekten uzaklaşan (ilk kuruluş diyetini karşılayan) işletmeciler, çevreselci turizmin katalizörlüğünü üstlenmelidirler. Mevcut yapı stokunu değerlendirmede işletmeci kimliklerini kanıtlayabilirler. Pek çok turistik beldemiz, yeni binaları kaldıracak kapasiteyi artık taşımamaktadırlar. Bu beldelerde her yeni bina, yeni çevre sorunları demektir. Bu tür yapılaşma çevresel değerlere zarar vermenin yanı sıra, turist sayısının da belli bir periyottan sonra azalmasına neden olacaktır. Turist; görmek, tanımak, yaşamak, anlamak, dinlenmek, yenilenmek ister. Yalnızca güneş ya da kar için turistik gezi azalmaktadır. Asıl olan yaşama çeşitliliği, renk katmaktır.

Sürdürülebilir turizm yetersizdir. Turizm planlamasına ekolojik yaklaşılsa yeterliliği düşünülebilir. Yani, turizmi ekonomik, toplumsal, kültürel ve fiziksel yönleriyle ele alarak ekolojik hatta daha geniş anlamıyla çevreselci yaklaşımla planlamak gerekir.

3.5.6 Ekolojik Turizm Açısından Türkiye'deki Turizmin İncelenmesi

Turistlerin çekim alanını oluşturan varlıklar, doğal ve yapay varlıklar olarak iki grupta toplanır. Bitki ve hayvan örtüsü, manzara, iklim, coğrafi yapı, doğal harikalar, yerüstü ve yeraltı zenginlikleri doğal varlıkları oluşturur. Tarihi eser ve anıtlar, müzeler, köprüler ve insan tarafından inşa edilmiş diğer yapılar yapay varlıkları oluşturur (Oral, Şenbük, 1996).

Türkiye, her iki grubu kapsayan geniş ve zengin varlıkları ile dünyanda turistik çekiciliği yüksek ülkelerden biridir. Avrupa ve Asya'yı birleştiren Türkiye, tarihi ve doğal yapı zenginliği ve dört mevsim ikliminin aynı zamanda yaşandığı bir ülke olma özelliği ile uluslararası turizm hareketlerinde önemli bir paya sahiptir.

Akdeniz ülkelerinin çoğunda olduğu gibi ülkemizde de turizm özellikle kıyı bölgelerinde yoğunlaşmaktadır. Bunun temel nedeni insanların, güneş, deniz, kum üçlüsünü tercih etmeleri ve ülkemizin de bu açıdan 8 ay gibi uzun bir turizm sezonu sunuyor olmasıdır. Ayrıca, Akdeniz'de kıyı kirliliğinin görece olarak en az olduğu kıyılar ülkemizde bulunmaktadır.

Turizmin bu gelişme biçimi, yapı yoğunluğunun artışı da beraberinde getirmektedir. Maalesef kontrol edilemeyen bu yapılaşma, sahillerimizde yoğun bir betonlaşmaya, doğal peyzajın bozulmasına, çevre kirliliğine, çarpık yapılaşma ve alt yapı sorunlarına yol açmıştır.

Ekonomik gelişmeye paralel olarak artan oranlarda turistik yörelerde ikinci konut yapımı çevresel bozulmaların en önemli nedenini oluşturmaktadır. Kooperatifler ve bireysel konutlar şeklinde gelişen ve belirli bir planlamadan yoksun olarak bir çığ gibi büyüyen bu yapılaşma, peyzaj bozulmasına, kirliliğe, evsel atıkların artmasına, estetik kaybına ve alt yapı yetersizliklerine neden olmaktadır.

Kıyı sulak alanların kurutulması sureti ile oluşturulan ikinci konut yapılaşmaları kıyı gerisindeki arazilerde taban suyu seviyesini düşürmekte ve tarım alanlarını olumsuz etkilemektedir. Ayrıca geniş alanları kaplayan ikinci konut yerleşimleri kıyı flora ve faunası üzerinde baskılar oluşturmakta, bu baskılar sonucu ekolojik denge olumsuz yönde etkilenmektedir, ikinci konut alanlarına ulaşımı sağlayan karayolları da kıyı bölgelerinde çevresel tahribata neden olmaktadır.

Turistik yörelerimizde alt yapı ve turistik üst yapı, turizmin kitlesel boyutuna paralel geliştirilememiş, turizm salt döviz getiren ekonomik bir sektör olarak kabul edilmiştir.

Her ne kadar V. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda "Türkiye'nin tabii, tarihi, arkeolojik ve kültürel varlığı, kış, av ve su sporları, festival, sağlık ve gençlik turizmi ile mevcut diğer turizm potansiyeli, ekolojik dengeyi koruma, çevreyi temiz ve sağlıklı tutma, güzelleştirme ilkeleri doğrultusunda geliştirilecektir." ibaresi yer alsada uygulamada bu ilkelere dikkat edilmemiştir. Örneğin, Pamukkale' nin simgesi olan travertenlerin doğal yapısında son yıllarda ortaya çıkan bozulma, bu tür hassas alanların gelişmiş güzel turizme açılmaması gerekliliğinin en açık göstergesidir (Oral, Şenbük, 1996).

Arazinin yanlış kullanımı sonucu tarihsel sit alanları giderek yok olma tehdidi ile karşı karşıyadır. Kaçak yapılaşma kontrol altına alınamamakta, boyutları giderek büyümektedir. Ayrıca bu alanlara alt yapı sağlama yükü de belediyelere düşmektedir. Belediyeler 3194 sayılı imar kanunu ile plan yapma, yaptırma ve onaylama yetkisine sahiptir. Bu nedenle belediyeler bu konuda önemli sorumluluklar üstlenmektedir (Oral, Şenbük, 1996).

Turistik yapılanma ile ilgili yasal düzenlemeler olmasına rağmen yer yer buna uyulmamaktadır. 2634 sayılı Turizm Teşvik Yasası, Turizm Yatırım Belgesi alacak girişimcilere doğaya uyumu ve peyzajı bozmaması yönünde yaptırım getirmektedir. Ayrıca, otellere yıldız verilmesi uygulamasında çevre konusu ayrı bir yıldız ve sınıf faktörü olarak kabul edilmiştir. Ancak, Kuşadası ve Patara'da görülen çarpık yapılaşma ve doğal tahribat bu konuda yasal yaptırımlara uyulmadığının ve denetim zayıflığının en belirgin örnekleridir (Oral, Şenbük, 1996).

Türk turizminin mevsimsel olma özelliği turistik yöreleri özellikle yaz aylarında yoğun yığılmalar ile karşı karşıya bırakmaktadır. Yerleşik nüfusun 10 katına kadar çıkabilen bu yığılmalar ile birlikte su, temizlik, gürültü, kanalizasyon, yiyecek ve içecek kıtlığı, trafik karmaşası, park sorunu, ulaşım ve fiyat artışları gibi bir çok sorun ortaya çıkmaktadır.

Konuyu biraz daha sektörel bazda inceleyecek olursak "sürdürülebilir turizm", bugün için mass turizmin hakim olduğu Türk turizm işletmecileri arasında gündem maddesi olmuştur. Bunun başlıca nedenleri; belirli bölgeler dışında kalan konaklama tesislerindeki doluluk oranının çok düşük olması, ülkemizde yerleşmiş bir fiyatlandırma politikası olmadığı için tur paketlerinden elde edilen kâr marjının Akdeniz havzasında bulunan ülkelerle karşılaştırıldığında çok düşük olmasıdır (Dinçer, 1996).

"Sürdürülebilir turizmi" ve beraberinde gelen, ekoturizm, soft turizm, alternatif turizm, green turizm gibi tanımları algılayış biçimi, turizmi çeşitlendirmek ve bu sayede yukarıdaki handikaplardan kurtulmak amacından kaynaklanmaktadır. Aynı zamanda, turizm işletmecileri son yıllarda, Türkiye'de turizmin varoluş nedeninin "Disneyland" gibi insan yapımı turistik

atraksiyon merkezleri olmayıp, Anadolu tarihinin ve doğal güzelliklerinin kendisi olduğunun farkına varmaya başlamışlardır. Bu güzelliklerin yağmalanması ise ancak "sektörün kendi bindiği dalı kesmesi" şeklinde yorumlanabilir (Dinçer, 1996).

Tüm bu olumlu ve olumsuz etkilere rağmen ülkemizde, çevresel değerlere ve çevre kalitesine verilen önem giderek artış göstermektedir. Çevre korumanın ve özellikle turistik yörelerde çevre tüketiminin azaltılmasının başarıya ulaşmasında, halkın bilinçlendirilmesi, kamuoyunun duyarlı hale getirilmesi ve sorunlara ekolojik perspektif dahilinde eğilinilmesi önem kazanmaktadır.

Örneğin, bakanlık destekli çevre korumaya yönelik turizm projeleri yapılmıştır. Bu projelerin birkaç tanesini şu şekilde sıralayabiliriz (Akpınar, 2004).

ATAK Projesi:

1989 yılında başlayan ve Ege ve Akdeniz kıyılarındaki ilçelerin ve köylerin yer aldığı 2000 km. kıyı şeridini kapsayan bir projedir. Proje, ilk önce altyapı eksikliklerini düzeltmek, daha sonra yeni kıyı yönetim yöntemlerini tanımlamak amacı ile tasarlanmıştır. Projenin 2020 yılına tamamlanması planlanmaktadır.

Mavi Bayrak Projesi:

Türkiye, yeterli su kalitesi hizmetleri ile plajlar ve marinalarda genel çevre standartlarının izlenmesini sağlamak amacıyla uluslararası "Mavi Bayrak" kampanyasına katılmaktadır.

Belek Yönetim Planı:

1996 yılında uluslararası teşkilatların girişimi (Dünya Doğayı Koruma Birliği, Dünya Bankası) üzerine kurulan Belek Yönetim Planı, doğal ve kültürel çevrenin korunması ve geliştirilmesini hedeflemektedir.

4. KIYI KENTLERİNDE TURİZM MİMARLIĞI VE ÇEVRESEL ETKİLERİ

4.1. Turizm Mimarlığı Kavramı

Çalışma ve yaşama insan hayatında iki önemli, boş vakit değerlendirme ise üçüncü bir var olma nedenidir. 1950'lerde sosyolog Fourastie 'boş vakit uygarlığı' kavramını öne sürdüğünde, hiç kimse bu öngörünün turizm endüstrisini doğuracak bir organizasyona ulaşacağını tahmin etmedi. Büyüyen nüfusun rekreasyon için alan düzenlemelerine gereksinimi olduğu gerçeği hissedilmeye başlandı (Öztürk, 1997).

Seyahat etme eylemi, yolculuk, insanoğlunun bilme ve öğrenme tutkusu kadar eskidir. Ancak bugünkü anlamına uygun modern turizm hareketleri, 18. Yüzyıl'da Avrupa aristokrat ve zengin burjuva gençlerinin İtalya'da yaptığı gezilerde görülmektedir. 19. Yüzyıl ortalarında Alpler'deki ve 20. Yüzyıl başında Fransız sahillerindeki turizm hareketlerinin ise yine sınırlı sayıda insan tarafından gerçekleştirildiği bilinmektedir. Orta ve düşük gelirli işçi grupları bu harekete 1960'lara kadar katılamamıştır (Öztürk, 1997).

19. Yüzyıl'ın sonlarından itibaren bir yandan ulaşım teknolojisindeki gelişmelerle başta demir yolları olmak üzere, kitle ulaşım olanaklarının artması, öte yandan toplumsal ve politik gelişmelerin sonucu sanayi devriminin getirdiği zenginliğin toplumun geniş kesimlerine yayılması ve ücretli tatil hakkının yaygınlaşması, turizm etkinliğine katılanların sayısını hızla arttırdı. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu artışın ivmesi daha da hızlandı. Çalışma saatleri 20. Yüzyıl'da giderek düştü. Yüzyılın başında haftalık çalışma saati 60 saatken 1940'larda 45 saat, bugünlerde 38.5 veya 40 saattir. Tüm bu etkenlere kitlelerin tatillerini yabancı ülkelere giderek geçirmeleri de eklenmiştir. Kitlelerin bu hareketi, önemli endüstrilerden biri olan turizmi doğurmuştur (Öztürk, 1997).

1950'lerden sonra tatil merkezlerinde büyük, boş vakitleri değerlendirme projeleri üretildi. Mimari, tatil ve boş vakit değerlendirme alanına da hizmet etmeye başladı. Yeni eylemler ve bu eylemlerin gerçekleşmesine hizmet eden formlar hızla yayıldı. Turizm olgusu geniş istekler doğrultusunda kendi alan düzenlemelerini, peyzajını ve bina kültürünü yarattı. Özellikle konaklama yapıları tipolojik olarak kendi alanını oluşturdu (Öztürk, 1997).

Tatil zamanı her yıl ülkeler veya kıtalar arasında büyük göçler gerçekleşmeye başladı. Tatilin, boş vakitlerin, ülke dışında geçirilmesi genellikle zengin ülkelerin fakir ülkelere güneş ve güzel manzaralar için gidişine dönüştü. Her tatil zamanı gidilmek istenilen yer, turizm yerleşmeleri, turizm endüstrisinin önemli bir bileşeni oldu. Örneğin, Ege Denizi'nde yerli

nüfusu 4000 olan, ancak yaz ayları boyunca 400.000 – 600.000 turisti ağırlayan Mykanos Adası ve kışın birkaç yüz nüfuslu kasaba iken on yıl içinde nüfusu birkaç yüz binlere ulaşan Kemer tipik birer varış noktaları, turizm yerleşmeleridir. Bu turizm yerleşmeleri ya Antalya-Belek gibi turizm için biçimlenmiş, ya da Bodrum, Datça, Marmaris gibi var olan biçimini ve içeriğini turizm endüstrisine hizmet eder duruma çevirmeye çalışmaktadır. (Öztürk, 1997).

Turizm endüstrisinin turizm yerleşmelerinde yarattığı problemler sonucu, çözüm arayışı içinde, turizm ve mimarlık ilişkisi de incelenen konulardan birisini oluşturdu. Ve kuşkusuz turizm mimarlığı, turizm endüstrisinin yarattığı problemler bilimsel, kültürel ve profesyonel ortamlarda tartışılırken kavramsallaşmak için büyük bir fırsat ve ortam bulmuştur.

Mimarlık, turizm ve çevre 1970'lerin sonları 80'li ve 90'lı yılların önemli bilimsel toplantı başlıklarını oluşturmuş ve oluşturmaya devam etmektedir. Mimarlığın, bina yapımı ile değil geniş anlamda fiziksel ve sosyal çevrenin tümü ile ilgili olduğu kabulü, müşteri olarak 'boş vakit toplumunun' tek bina ile değil kırsal alan, köy, kasaba, şehir ve çevresi ile bütünleşmiş yaklaşımlar ile ilgilenmesi ve politika, plan ve tasarım üretenlerin çevre koruma bilinci yaklaşımı, turizm mimarlığı kavramını tipolojik ayrımın dışında daha geniş tartışmalara, tanımlamalara götürmüştür. Sözü edilen saptamalar turizm mimarlığı kavramının iki ölçekte ele alınmasını gerekli kılmıştır. Bunlar yerleşme-varış noktası ve tesis-bina ölçeğidir.

Turizm mimarlığı kavramının hem varış noktası hem de tesis veya bina ölçeğinde ele alınışının gerekliliği, her iki ölçeği de kapsayan 'arsa kullanım planlamasının' önemli bir araç olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu araç kitle turizmi olgusunun turizm yerleşmelerindeki olumsuz çevresel etkileri kontrol etmek ve başarılı turizm binaları üretmek için yarar sağlayacaktır. Ayrıca planlama sürecinin başarılı bir bina – tesis inşa etmek üzerindeki önemi bilinmektedir.

Turizm mimarlığı tipolojik bir ayrımın sonucudur. Turizm sektörü ile ilgili binaların, çevre düzenlemelerinin tartışıldığı bir alandır ve turizm yapılaşması ile ilgili mimari sorunları kapsar. Turizm sektörünün yarattığı konaklama, eğlenme, dinlenme, yeme-içme ve gezme-görme gibi gereksinimleri karşılamak üzere çevreler üretmek, yerleşme ve tesis ölçeğinde ortaya çıkan çevresel sorunları çözmek için turizm mimarlığı kendi alanını oluşturmaktadır.

Turizm sektörünün ortaya çıkardığı olumsuz çevresel etkiler sonucunda yapılaşma süreci nedeni ile arsa kullanım planlama süreci sorgulanmaktadır. Bu sorgulama turizm gelişmelerini tartışma ortamına sunmuştur. Sosyologlar, politikacılar, mimarlar, plancılar ve uygulamacılar

turizm gelişmelerinin aranan, yeni içeriği üzerinde çalışmaktadırlar. Yeni mimarlık dili, ekolojik açıdan zarar vermeyen tatil şekilleri ve ayrıntıları araştırılmaktadır.

4.2. Turizm Yerleşmelerinde Planlama

Turizm olgusu içinde dinlenmek, görmek, eğlenmek, yemek yemek, içki içmek, öğrenmek, ve alış-veriş yapmak amacı ile ilgi odağı olan yerler, turizm yerleşmeleri, değişim - gelişim göstermektedirler. Konaklama üniteleri, yeme içme yerleri, eğlence, alış veriş mekânları ve bunlara hizmet eden alt yapı servisleri yerin fiziksel yapısını ve bu yapının da etkilediği çevresel karakteri geliştirmekte - değiştirmektedir. Turizm yerleşmesi olmaya aday yerleşme; turizm amaçlı gelişmelere, değişmelere başlamıştır.

Sürdürülebilirlik hedefine ulaşmak çevremizdeki tüm değişkenlerin hesaba katıldığı bir yaklaşımı (planlama sürecini) gerektirmektedir. Ancak tüm değişkenlerin dikkate alındığı, hedefinde sürdürülebilirliği bulunduran bir yaklaşım (planlama süreci), uygulanabilirlik açısından dünya gibi çok karmaşık bir sistemde zordur. Bu zorluk karşısında bazı değişkenlerin sabit olduğu varsayılır ve sonuca gidilir.

Turizm sektörü de oluşturduğu çevresel etkiler ile çevre kaynaklarının kullanımı üzerinde sorunlar yaratmıştır. Turizmin olumsuz çevresel etkilerini oluşturmamak veya kontrol altında tutmak ve sürdürülebilir turizm gelişmeleri hedefine ulaşmak için turizm de planlanmalıdır.

Turizm planlaması kavramı geniş içerikte bir çalışmadır. Turizm planlaması (Öztürk, 1997);

- Ekonomik olarak turizm pazarının oluşturulması, pazarlama stratejilerinin geliştirilmesi yönü ile ekonomist,
- Ülkedeki gelir dengesini ayarlama yönü ile politikacı,
- Alınan politik ve ekonomik kararların fizik mekâna yansıtılması yönü ile planlama, tasarım ve uygulama ekibini,
- Hayata geçmiş, katı olmuş kararların yönetilmesi ve işletilmesi yönü ile işletmeci gibi aktörlerin yer aldığı çok kapsamlı bir anlam içerir.

Turizm planlaması yukarıda sözü edilen yönlerden sadece biri dikkate alındığında eksik bir planlama olacaktır. Bu aktivitelerin her biri turizm planlaması olarak kullanılabilir. Yani turizmin belirli bir yönünün planlanması denilebilir.

Planlama, turizm ve diğer sektörler için hangi amaçların nasıl başarılacağını belirleyen işlem çatkisidir. Turizm planlaması ek olarak özel yaklaşımlar ve teknikler gerektirse de, eğer arsa kullanım planlaması çevreyi dikkate alan bir anlayışta ise, çevresel yönetim araçları ve teknikleri konusunda genel bir çerçeve sunar (Öztürk, 1997).

Turizmin sağladığı talep ve arzın sonucu, yerleşmenin fiziksel elemanlarındaki ve fiziksel elemanların belirlediği çevresel karakterindeki, niteliğindeki değişimi, dikkatleri yerin, turizm yerleşmesinin gelişim sürecine çekmiştir. Yapılan çalışmalarla turizm yerleşmesinin gelişim süreci evrelere ayrılmıştır. Bu yaklaşım, yerin kapasitesini belirleyen öğelerin tanımlarını ve sınırlarının belirlenmesini sağlamıştır. Yapılan çalışma turizm yerleşmesi olacak yerin değerleri, sağlıklı turizm politikalarının, planlarının, programlarının ve işletme kararlarının oluşturulmasında anahtar ölçek olarak kabul edilebilir.

Turizmin doğası gereği varılan yerin bozulmamış değerleri, turizmin varlığını sürdürmesi için gereklidir. Turizm yerleşmesi olacak yerlerin çevresel değerlerinin büyük ölçekli planlama yaklaşımlarından başlayarak dikkate alınması ve bu değerlerin en küçük tesis tasarımını da yönlendirmesi turizm yerleşmesinin sahip olduğu değerlerinin varlığını sürdürmesi açısından önemlidir.

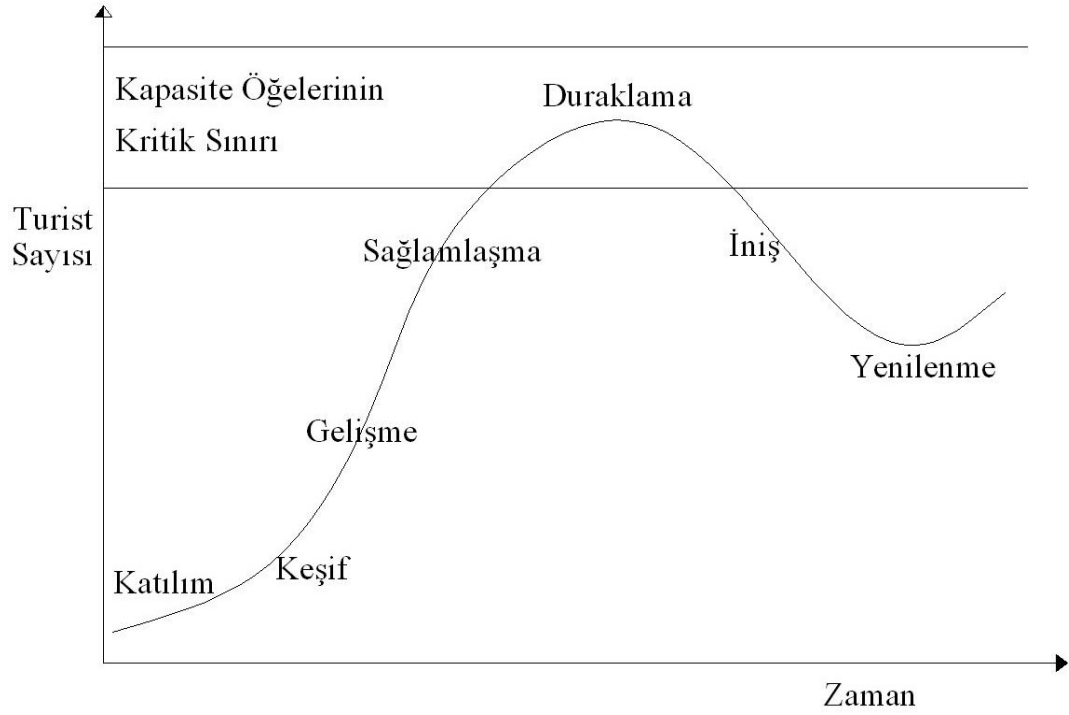
4.2.4 Turizm Yerleşmelerinin Gelişme Modelleri

Turizm yerleşmelerinin gelişme süreçleri, özellikle 20. Yüzyıl'ın ikinci yansından itibaren oluşan turizm yerleşmelerinin izlenmesi aracılığı ile modellenmiştir. Butler (1980) (1991), turizm amacı ile gidilen yerin keşfedildiği andan itibaren gelişim sürecini izlemiş ve modellemiştir. Turizm yerleşmesinin gelişim sürecinde geçirdiği evreler alanın kaynaklarının kapasite sınır değerleri ile ilişkilendirilerek modellenmiştir. Turizm yerleşmesinin gelişim evrelerini; keşif, katılım, gelişme, sağlama, duraklama, iniş ve yenilenme olarak incelemiştir (Öztürk, 1997).

Butler (1980, 1991) turizm yerleşmelerinin gelişim süreçlerini yedi aşamada izlemiştir (Öztürk, 1997).

1. Keşif aşaması: Az sayıda turistin yöreye gelmesi ve yöreyi her türlü özelliği ile keşfetmeye çalışmasıdır. Bu aşamada yörede turiste sunulan hiç bir özel hizmet yoktur ve bundan dolayı turist yerel yaşam içinde yerel halk ile iç içedir. Turistlerin bazı temel ihtiyaçları yöre halkı tarafından karşılanmakta olup, mevcut hizmetler ve ulaşım henüz turistlere yönelik değildir. Bu aşamada bölgenin, fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel yapısında önemli değişiklikler meydana gelmemektedir. Turizmin yöredeki önemi azdır.
2. Katılım aşaması: Yöre insanı turizme katılmaya başlar. Yöreye gelen turistlerin sayısı arttıkça yöre insanı bunlar için bazı servisler vermeye başlayacaklardır. Yörenin turizm pazarı içinde reklâmı da yapılmaya başlanır. Bunların sonucu olarak ufak çapta bir turizm sezonu ve turizm pazarı meydana gelmektedir. Bunların yanında, altyapı üzerinde turizme yönelik çalışmalar yapılması için kamu yönetimleri üzerinde baskılar oluşabilecektir. Turizm mevsimi de oluşur.
3. Gelişme aşaması: Yörenin turizm pazarındaki payının iyice belirlendiği bir noktadır. Turizm alanı için yapılan yoğun reklâmlar sonucu artan turist sayısının taleplerini, yöreye dışarıdan gelen yatırımcılar karşılayacaktır. Servisler uluslararası standartlara yaklaşır. Turizm mevsiminde yerel halkın nüfusu turiste göre az olacaktır ve dışarıdan gelen iş gücü kullanılacaktır. Yerel, kültürel değerler artık turizm için pazarlanır hale gelecektir. Turistin türü de artık yörenin keşfedilme aşamasındaki gibi değildir.
4. Sağlama aşaması: Yörenin turizm pazarındaki payının genişletilme çalışmalarının yer aldığı dönemi kapsar. Çünkü turist sayısındaki artış hızında azalmalar görülecektir. Bu aşamada turistlerin yerel kaynakları kullanmadaki payının artması yerel halkı rahatsız edecektir. Ama turizm yöre ekonomisinde çok önemli bir paya sahip olacaktır.
5. Duraklama aşaması: Çevresel kaynakların kapasite sınırları aşılmış olacaktır. Yöre moda olma konumundan çıkacaktır. Yörede bulunan yatak kapasitesini doldurabilmek için güçlü çabalar sarf etmek gerekecektir. O yöreyi turizm açısından çekici yapan değerlerin yerini, dışarıdan gelen değerler alacaktır. Turistik alan bu aşamada büyük çapta turizmden kaynaklanan çevresel, sosyal ve ekonomik problemlerle karşı karşıyadır. Bu dönemde kapasite düzeylerinin, yöre halkının ters etkileri fark edebileceği şekilde, aşırı artması ve rahatsızlık düzeyinin büyümesi ile bir çok sorunun kaynağı olarak turistler görülecektir.

6. İniş aşaması: Yöre turizm pazarı içindeki rekabet şansını yitirmiştir. Turizm donatıları kullanım değiştirmeye başlamıştır. Dinlenme ve emekli evlerine dönüşüm gibi. Yöre ya çok bozulmuş ve kirlenmiş bir tatil alanı olarak kalabilir, ya da turizm işlevini tamamen yitirebilir.
7. Yenilenme aşaması: Yöre turizm pazarındaki rekabet şansını kaybetmiştir. Bunu yeniden kazanmak için bir yenilenme evresine girebilir. Bu ya yeni yapay unsurların yöreye getirilmesi, ya da eskiden kullanılmamış çevresel kaynakların kullanılması ile gerçekleşebilir.

Şekil 4.1. Turizm Yerleşmeleri Gelişme Evreleri Şeması (Öztürk, 1997).

20. Yüzyıl'ın ikinci yarısından itibaren oluşan turizm yerleşmelerinin gelişim modelleri, turizm yerleşmelerinin planlı ve plansız gelişme süreçleri ve sonuçları hakkında bilgiler vermektedir. Bunlardan biri, plansız gelişme; önce çevrenin kötüleşmesine ve sonra turizm ürününün kötüleşmesine neden olur. Hem çevrenin niteliği kötüleşir, hem turizm gelirleri düşer. Diğer, planlanmış turizm gelişmesi; doğal çevre ve kültürel mirasın korunması açısından çözümler sağlayabilir. Ancak sadece belirli bir alanı aşırı planlama, çevresinden kopuk, steril ve ziyaretçiler tarafından sevilmeyen alanları oluşturabilir.

4.2.2. Turizm Amaçlı Arsa Kullanım Planlaması

Planlama tanımları;

- ‘Planlama, önceden saptanmış olan amaçlara erişmek için araçların düzenlenmesi ve eylemlerin yönlendirilmesine ilişkin kararlar bütünüdür’ (Öztürk, 1997).
- ‘Planlama, çevrenin geliştirilmesi ve kaynakların değerlendirilmesi için değişmelerin önceden sezilmesi ve bir amaca yönlendirilmesi tekniğidir’. Burada amaç insana doğa içinde, doğa ile dengeli bir ilişki kurma olanağı sağlamaktır.
- ‘Planlama bir koordinasyon süreci, araçlarla amaçları bağdaştırma tekniğidir’. Burada sözü edilen araçlar bir yönden yöntemler, teknikler, planlama ekibinin imkanları, diğer yönden uygulamaya bağlı olarak işgücü, kaynaklar, teknoloji vb.dir (Öztürk, 1997).

Arsa kullanım planlamasının görevi; gelişmede yer alan farklı ilgi gruplarına karşı fiziksel kapasite ve kaynaklar arasındaki dengeyi kurarak, arsa kullanımındaki kuralların çerçevesini geliştirmektir; özellikle aktivitelerin ve bunlarla bütünleştirilmiş alt yapının yerleştirilmesinde arsa kullanım planlaması önemli bir rol oynar. Arsa kullanım planlama sistemi, üreticilere arsa kullanımının amaçları ve seçenekleri üzerinde düşünme şansı verir. Karar aşamasında verilen kararların, uygulama ve kullanım aşamasındaki çevresel etkilerini dikkate alan, test eden planlama yaklaşımları çevresel kaynakların korunarak kullanılması için gereklidir. Çevresel etki değerlendirme çalışmalarının da arsa kullanım planlama sürecinin bir parçası olması gerekir.

Arsa kullanım planlaması; ülkenin, uluslararası yönlendirme çalışmalarını dikkate alan, politik kararlardan başlamak üzere azalan ölçek ile bireysel gelişme - değişme önerilerinin hayata geçişine kadar devam eden bir süreçtir (Öztürk, 1997).

Arsa kullanım planlamasında politika seviyesine göre eylem aşamaları şu şekildedir (Öztürk, S. Funda 1997):

Üst ulusal politikalar; Politikalar hakkında rehberlik sağlar,

Ülkesel planlar ve politikalar; Ülkesel amaçların belirlenmesi, yerine getirilmesi için ana stratejiler ve politikaların geliştirilmesi,

Bölgesel planlar ve stratejiler; Sosyo - ekonomik ve fiziksel gelişme için genel plan ve politikaların formüle edilmesi,

Gelişme planları / yerel planlar; Detaylı gelişme önerilerini ve alanın zonlanmasını kapsayan belirli alanlardaki arsa kullanım planının yapılması,

Gelişme kontrolleri; Bireysel gelişme önerilerinin onaylanması ve koordine edilmesi,

Turizm yapılaşmalarının potansiyel etkileri planlama sürecinde de turizm yerleşmesi ölçeğinde sorgulanmalıdır. Ülkesel, bölgesel planlama çalışmalarının ürettiği kararlar doğrultusunda yerel planlamadan önce turizm yerleşmesinin turizmin oluşmuş etkilerini oluşturma eğilimini ölçmek, araştırmak iki açıdan önemlidir. Birincisi; ülkesel ve bölgesel ölçekte verilen planlama kararlarının yerel ölçekte (turizm yerleşmesinde) oluşturacağı potansiyel olumsuz etkilerin belirlenmesidir. İkincisi ise; turizm yerleşmesinin ülke ve bölgesel planlama ölçeğinde gözden kaçmış değerlerinin ortaya çıkması ve bu değerlerin yerel planlama inisiyatifi ile değerlendirilmesidir.

Uygulamaya geçecek projeler hakkındaki kararların turizm yerleşmesine, varış noktasına ve arsa ile çevre arasında kurulmuş ilişkiye bağlı olması, yerel planlama çalışmalarını önemli bir duruma getirmektedir. Arsa kullanım planlaması, doğru kullanıldığı takdirde yerel planlama çalışmaları için sağlıklı bilgiler vermektedir. Tezde, arsa kullanım planlaması aşamasında değerlendirilmesi gereken taşıma kapasitesi ve çevresel etki değerlendirme kavramları da incelenecektir.

4.2.3. Turizmde Taşıma Kapasitesi Kavramı

Varolan kaynakların kullanım sınırları olduğu kabulü, bu kaynakların tükenmeden kullanım miktarlarını bulma çalışmalarını gündeme getirmiştir. Kaynakların kullanım sınırlarını belirleme çalışmaları, kaynakların taşıma kapasitesi kavramında bir araya gelmektedir. Kaynakların taşıma kapasiteleri, fizik mekân tasarımcıları tarafından planlama, tasarlama eylemlerine bilgi üretmesi amacı ile ele alınmaktadır. Turizm literatürü de taşıma kapasitesi kavramını, turizm planlama eylemlerinde kullanmaktadır.

Geleneksel anlamda taşıma kapasitesi, belirli bir coğrafi bölgenin kabul edeceği ya da barındırabileceği maksimum turist miktarı olarak tanımlanabilir. Bu kavram, turizm alnındaki gelişmenin aşılması gereken belirli bir limit, tavan ya da eşığe sahip olmasını ifade etmektedir. Turizmde taşıma kapasitesinin yorumlanması ve yapısı ile ilgili iki düşünce ekolü vardır. Birinci düşünceye göre, turizm taşıma kapasitesi; turist kabul eden ülke tarafından turizmin olumsuz etkilerinin farkına varılmadan önce, turizmin meydana geldiği bölgenin kapasitesi olarak düşünülür. Diğer bir ifadeyle, kapasite ne kadar turistin çekilebileceğinden ziyade, ne kadar turist istendiğini göstermektedir. İkinci düşünce akımına göre ise ileri seviyelerdeki turistik akımları azaltacak turizm kapasite fikri önerilmektedir. Çünkü belli kapasiteler aşıldıktan sonra bölgenin turistler üzerindeki çekiciliği ortadan kalkacak ve turistlerde başka turistik bölgelerin arayışına girecektir.

Turizm literatüründe taşıma kapasitesi kavramı, turizm yerleşmelerinin taşıma kapasitesi anlamına gelmektedir. Turizme yeni açılan her alanın verebileceği hizmetlerin bir sınırı vardır. Taşıma kapasitesi, doğal ve insan yapısı turizm çekim öğelerinin bir kullanma üst limiti olduğu, bunun üzerinde ise kaynakların bozulmaya başlayacağı düşüncesine dayanır (Öztürk, 1997).

Taşıma kapasitesi kavramı, çevrenin turistik amaçlar için tüketilmesinin planlama amaçları arasına alınması ile turizm literatüründe gündeme gelmiştir. Bu amaca göre bazı eşikler ortaya çıkmıştır (Öztürk, 1997):

- Bölgenin ya da kentin kabul edebileceği yapı miktarı;
- Konfor eşığı; aşırı kalabalıklaşmaya ve kaynakların niteliğinin azalmasını önlemek için turizm yoğunluğunun arazilere, nüfus yoğunluğuna ve boş alanlara göre sınırları;
- Turizmin yayılmasını durdurmak için fiziki eşikler; Aşılması gereken turistik fonksiyon oranları, bir eko-sistemin dayanıklılığına bağlı olarak getirilen kotalar.

Kaynakların kullanım sınırları aşıldığında turizmin olumsuz etkileri turizm yerleşmelerinde görülmektedir. Böylece turizmin olumsuz etkilerinin görülmediği en son seviye o yörenin, yerleşmenin sahip olduğu kaynakların, turizm taşıma kapasitesini belirten sayısal değerleri vermektedir. Bu sayısal değerleri, her turizm yerleşmesi için turizm gelişmesi olmadan önce tahmin edebilmek, turizmin olumsuz etkilerinin ortaya çıkmaması anlamına gelmektedir.

Taşıma kapasitesini belirleyen faktörler genellikle iki büyük başlık altında toplanmıştır. Bu iki başlık turistin karakteri ve turizm alanının ve yerel nüfusun karakteridir. Bu iki faktörü belirleyen veriler şu şekilde sıralanabilir;

- Turist karakterine bağlı olarak taşıma kapasitesini ve turizm etkilerini belirleyen veriler: Turistin sosyo - ekonomik karakteri, kullanım seviyesi, kalış süresinin uzunluğu, turistin yapacağı eylemler ve turistin doyum seviyesidir.
- Turizm alanının ve yerel nüfusun karakterine bağlı olarak taşıma kapasitesini ve turizm etkilerini belirleyen veriler: Doğal çevrenin işleyişi ve niteliği, ekonomik yapı ve gelişme, sosyal yapı ve organizasyon, politik organizasyon ve turizm gelişmelerinin seviyeleridir.

Taşıma kapasitesi kavramının dinamik yapısı şu şekilde tanımlanmıştır. “Taşıma kapasitesi; sezon, zaman ve turistin davranış örüntüleri, tesis tasarımı ve yönetimi, çevrenin dinamik karakteri ve yerel nüfusun değişen davranışları gibi faktörlere bağlı olarak değişebilir, çeşitlenebilir. Bu da kaynağın taşıma kapasitesinin değişkenliğinden dolayı izlenmesi gerektiğini ortaya çıkarmaktadır” (Öztürk, 1997).

Turizm yerleşmesi olmaya aday yerleşmelerin turizm taşıma kapasitesi o yerleşmede geliştirilecek olan turizm gelişmelerinin tipine, ölçeğine ve turizm aktivitelerine, karar vermede bilgi üretmelidir. Taşıma kapasitesi, turizmin kabul edilebilir sınırlar içerisinde büyümesine izin veren bir yaklaşımı benimseyerek, turistik alanın ekonomik, fiziksel ve sosyal özellikleri ile kazanmış oldukları deneyimin kalitesinden ödün vermeksizin turistik gelişmenin sürdürülmesini sağlamalıdır.

4.2.4. Çevresel Etki Değerlendirme

Turistik gelişmenin sürdürülebilir boyutta devamlılığı için önemli yaklaşımlardan biri de çevre etki değerlendirme sistemi uygulamasıdır. Diğer standardizasyon ve etkileme çabalarında da olduğu gibi ÇED herhangi bir faaliyetin sonucunda oluşabilecek çevre bozulmalarının önceden tespitini ve bu bozulmalar öncesi alınması gerekli önlemleri ortaya koymayı amaçlayan sistematik bir yaklaşımdır (Küçüktopuzlu, 2003).

ÇED tanımı: “Karar vericileri, herhangi bir kalkınma yatırımının çevre kalitesi ve doğal kaynakların üretkenliği üzerindeki olası etkilerini dikkate almaya yönlendiren bir işlem; plancuların kalkınma projelerini sürdürülebilirlik kapsamında ve çevreye duyarlı olarak hazırlamak için yardımcı olan bir araçtır.” (Sayan, 2000).

ÇED’ in amacı; öngörülen bir gelişmenin yol açabileceği olumsuz çevre ve sağlık etkilerinin önceden belirlenip gerekli önlemlerin alınmasını sağlamaktır; ÇED, başlangıçta ekonomik açıdan tutarlı görünmelerine karşın uzun vadede ekolojik açıdan tutarsız olabilecek ve sonuçta insana ve topluma faydadan çok zarar verebilecek projelerin en erken bir aşamada teşhisini ve böylece gelecekte doğabilecek çok büyük boyutlardaki zararların zamanında görülerek gerekli önlemlerin alınmasını sağlayabilir (Sayan, 2000).

Başarılı bir ÇED uygulaması için altı aşama vardır. Bu aşamalar sırasıyla şu şekildedir (Öztürk, 1997):

- Bilgi gereksinimi saptanması,
- Temel bilgilerin derlenmesi,
- Temel bilgilerin analizi,
- Çevre sorunlarının irdelenmesi,
- Sosyal ve ekonomik sorunların irdelenmesi,
- Sonuç ve etkilerin gözden geçirilmesi.

Bu altı aşamada önemli iki nokta dikkat çekmektedir (Öztürk, 1997):

- ÇED raporu için gerekli çalışmalar doğru hedeflere yönlendirilmelidir. Bu yönlendirme önceden yapılmazsa, ÇED raporları, her türlü bilginin yığıldığı uzun ve anlamsız envanterler şeklinde olmaktadır.
- Projede eşgüdüm (koordinasyon) sağlayacak bir temel ekibin varlığı da önemlidir. Çünkü farklı bilim dalları kendi alanlarında araştırmalar yapacaktır.

Çevresel etki değerlendirmesi sürdürülebilir gelişmenin gerçekleştirilmesinde önemli bir yarar sağlar, çünkü sürdürülebilir gelişme kavramını yere, gerçeğe transfer eder. Gelişmenin değerlendirilmesinde gelişmenin önceden kontrolü için önemli bir araçtır.

4.2.4.1. Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Turizm

Turizm hareketlerinin yoğunluğu nedeniyle çeşitli yörelerdeki ekolojik ortamda değişimler olduğu yapılan birçok araştırmanın da somut verilerle ortaya koyduğu bir gerçektir. Turistik gelişmenin çevresel değerler üzerindeki olası olumsuz etkilerinin önceden belirlenememesi ve gelişimin denetlenememesi, herşeyden önce turizm kaynağının bozulmasına veya tamamen yok olmasına yol açabilecektir. Özellikle turizm gelişmesinin olumlu ve olumsuz çevresel etkilerini önceden belirlemek ve yörenin çevresel değerlerine en iyi uyum sağlayacak gelişimi gerçekleştirecek yön verici önlemleri almak, öncelikle turizmin kendisi için vazgeçilmez bir koşuldur.

Başarılı bir turizm faaliyeti için temiz, düzenli ve sağlıklı bir çevreye ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak bunun karşıtı olarak, turizmin hızlı temposu çevreyi belirli bir ölçüde tahrip edebilmektedir. Bu nedenle de turizm ve çevre arasında çok sıkı bir bağ olduğu saptanabilir. Turizmin geliştiği, turistlerin yoğunlaştığı yörelerdeki çevre, en çok yine bu alana yatırım yapanları ve tüm ticari gelişmelerini turizme dayandıran yöre halkını etkilemektedir (Gürçaylılar, 2003).

Ekosistem turizmin sermayesidir. Bu sermayenin kullanımında “koruma” temel ilke olarak gözönünde tutulmalıdır. Yani turizm bir yönden çevre değerlerini tahrip ederek gelişirken, diğer yönden olumlu ve rasyonel bir gelişme için çevre değerlerini korumak zorundadır. İşte bu kritik nokta, turizm-çevre ilişkilerinde bulunması gereken hassas dengenin önemini ortaya koymaktadır (Gürçaylılar, 2003).

Turizme sadece çevreyi olumsuz etkileyen bir faaliyet olarak bakmak yanlıştır. Özellikle planlı, programlı ve bilinçli gelişmeler çevreyi koruyucu önlemleri de beraberinde getirmekte ve olumlu etkiler yaratabilmektedir.

4.3. Kıyı Yerleşmelerinde Turizm

4.3.1. Kıyı Kavramı

Çağlar boyu insan elinin değmediği, doğal kaynak olarak nitelendirdiğimiz kıyılar, toplumdaki yaşayış biçimlerindeki gelişmelere paralel olarak, önce su ürünlerinden yararlanma ve ulaşım, ardından da nüfusun ve teknolojik gelişmelerin artmasıyla yeni kullanım biçimlerini gündeme getirmiştir. Kıyıların değişik fonksiyonlara kaynaklık etmesiyle beraber

önemi artmış, buna bağlı olarak kıyılarda çıkar çatışmaları başlamıştır. Bu çıkar çatışmalarının düzenlenmesi, kıyıların korunması ve geliştirilmesi için alınacak önlemler, kıyı yerleşmesinin niteliği ile çok yakından bağlantılıdır.

Basit olarak kıyı; deniz, göl, akarsu gibi her türlü doğal su kütlelerini çevreleyen toprak şerididir.

Deniz, akarsu, göl gibi su kütleleri hareketli doğal varlıklardır. Denizlerin sürekli hareketi sonucu, denizin bittiği yerde başlayan kara parçası ile deniz sürekli etkileşim halindedir. Bu etkileşim içinde, kıyının yapısı(morfolojisi), toprağın yapısı(jeolojisi) eğim ve yüksekliği, özel iklim koşulları, bitki hayvan dokusu, kıyıda yerleşmeler ve insan faaliyetleri yer alır. (Ay, 1996)

Sahil şeridi: "Kıyı kenar çizgisinden itibaren kara yönünde yatay olarak en az 100 metre genişliğindeki alandır" (Ay, 1996).

Kıyı kenar çizgisi: "Deniz, tabii ve suni göl ve akarsuların alçak basık kıyı özelliği gösteren kesimlerindeki kıyı çizgisinden sonraki kara yönünde su hareketlerinin oluşturduğu, kumsal ve kıyı kumullarından oluşan kumluk, çakıllık, kayalık, taşlık, sazlık, bataklık ve benzeri alanların doğal sınırı; dar-yüksek kıyı özelliği gösteren kesimlerinde ise, şev ya da falezin üst sınırıdır. Bu sınır doldurma suretiyle arazi elde edilmesi halinde de değiştirilemez(Ay, 1996).

4.3.2. Turizm Faaliyetlerinin Kıyı Alanlarında Gelişme Sebepleri

Turizm olgusu; insanların iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, kültür vb. ereklerle, aile ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle yaptıkları gezileri, konaklamaları, yeme-içme, eğlenme-dinlenme, alış-veriş etkinliklerini kapsar. Bunlar insanları geziye yönelten güdülerdir ve her dönemde insanlar bu güdülerden bir veya birkaçının etkisi ile buldukları yer dışında geziye çıkmışlardır. Günümüzdeki çağdaş turizmi simgeleyen toplumsal turizm ve özellikle kitle turizminin ortaya çıkışı "kaçış" ve "yöneliş" güdüsüdür. Burada kaçış güdüsü, her günkü yaşamın ve iş çevresinin terk edilmesi eylemini anlatırken; yöneliş güdüsü de turizm ve rekreasyon eyleminin gerçekleşeceği, yüksek çekim gücü olan davet (kabul) mekanını tarif etmektedir.

Bu "kaçış - yöneliş" güdülerinin karşılıklı ilişkileri çerçevesinde düşünülünce; özellikle uluslararası turizm hareketlerinin genel görünümü ve yönü, metropolitan ve kentsel alanlardan, deniz kıyılarına doğru bir yöneliş tablosu oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle;

kentleşmenin gerek olumlu ve gerekse olumsuz olarak ortaya çıkardığı sonuçlarla insanlarda bir kaçış dürtüsü oluşmakta, bu sorun bölgelerinden kaçan insanlar, genellikle her tür duyumsuzluklarını giderebilecekleri, dinlenip, eğlenebilecekleri özgün doğa parçalarına doğru yönelmektedirler.

Onun için günümüzde hem iç turizmin, hem de uluslararası turizm ve rekreasyonel etkinliklerinin yöneldiği mekanların başında "kıyı mekanı" gelmektedir çünkü, turizm ve rekreasyon etkinlikleri, nitelikli ve özgün mekan istemekte ve tüketmektedirler. Kıyı mekanında sadece flora - su ortamının ya da kıyı bandının oluşturduğu varsıllık çekim gücü sunmaz. Bu varsıllığın, "deniz-güneş-kum" üçlüsünün sunduğu çekim ile başka bir varsıllığa dönüşmesi gerekir. İşte kıyı mekanının hem karasal yönünü, hem de su ögesi yönünü birlikte kullanan ve etkisi altına alan "kıyı turizmi ve kıyısal rekreasyonel etkinlikler", bu üç ögenin optimal değerlerde bir araya gelebildiği kıyı mekanlarında ortaya çıkar.

Kıyı mekanının bu özelliği, sadece doğal sauna olanaklarını değil, yaz mevsiminin insana neşe - esenlik kaynağı olan tüm özelliklerini sunar. Bu nedenle çağımızda kıyı turizmi, dinlence - spor ve esenlik anlamına gelen bir deyim dönüşmüştür.

4.3.3. Kıyı Yerleşmelerinde Turizm Mimarlığı

Tarih boyunca kentlerin kuruluşunda, konumunun sağladığı üstünlükler sebebiyle kıyı bölgeleri, diğer bölgelerden daha çok tercih edilmiştir. Kıyının sağladığı en önemli özellik ulaşım ve buna bağlı olarak kolay taşımacılık olanağıdır. Dünyada gelişmişlik düzeyinin artmasıyla kıyılarda turizmin gelişmesi kıyı kentlerinin önemini daha da arttırmıştır.

Turizmin mekansal dokuları, kentleşmeninkilerden belirgin şekilde ayrılır. Turistler mekan tüketicilerdir. Özellikle denize yönelik mekânlar, kumsallar, çok sayıda turisti barındırabilmek için çeşitli olanaklar inşa edilerek tüketilir. Oteller, apartmanlar, hafta sonu evleri, boş zaman aktiviteleri için sahalar, turizm için gereken mekânlardan birkaçıdır. Onun için turizm amaçlı kullanılan kıyı kentlerinin bölgesel özellikleri dikkate alınarak tasarlanması gerekir.

Kıyı yerleşmelerinde uygulanacak yapılar, doğal, ekonomik, kültürel nitelikleri, ekolojisi ve yerleşme düzeni ile bir bütün olarak değerlendirilmelidir.

4.3.3.1 Kıyı Yerleşmelerinde Planlama

Kıyı planlamasına yönelik yasal düzenlemelerde, kıyının arkasında yer alan kentsel yerleşmeler, kırsal yerleşmeler, turizm ve ikinci konut alanları, sanayi alanları ve bunların yoğunlukları, tarım ve orman gibi doğal kaynakların sınırları dikkate alınmalı ayrıca, bu doğrultuda kıyı alanlarındaki yerleşmeler için kentleşme politikası saptanmalıdır.

Kıyı yerleşmeleri planlaması standart imar planlaması çerçevesinden çıkarılarak, kıyıların doğal fiziksel nitelikleri ve yerleşimin dokusu dikkate alınarak planlar yapılmalıdır.

Kıyı yerleşmelerinin özelliği dikkate alınarak, 2-3 km genişliğinde koruma bandı ayrılmalı, zorunlu haller dışında bu bant içinde yeni yapılaşmaya izin verilmemelidir. Böyle bir yaklaşım ile kıyı bölgelerindeki yoğunluk artışı önlenabilir ve mevcut gelişmeler düzeltilebilir.

Kıyı çevresindeki yapılaşmalar, kıyıya paralel değil; dik, derinlemesine yapılmalı, duvarlar oluşturularak halkın kıyı ile ilişkisi koparılmamalıdır.

Güçlü ulaşım aksları ve altyapı yatırımları yeni fonksiyonları ve yoğunluğu beraberinde getireceğinden, kıyı planlaması yapılırken, kıyıya yakın ve paralel geçirilmemelidir.

Kıyının korunması için kıyı çevresinde mümkünse yeşil kuşaklar oluşturulmalıdır. Ayrıca bölgedeki sit, orman, tarım alanları gibi doğal değerlerin kesinlikle zarar görmemesi sağlanmalıdır. Bu doğal değerlerin politik baskılar ve çıkarılacak yasalarla yapılaşmalarına izin verilmemelidir.

Kıyı alanlarının düzenlenmesinde kamu yararı ilkesinden hareketle, kıyıların toplumun eşit ve serbest kullanımına açılması sağlanmalıdır.

Kıyıların korunması ve düzenlenmesi amacıyla üretilmiş imar planlarının en önemlisi ve makro ölçekte olanı Çevre Düzeni Nazım Planları'dır.

Çevre Düzeni Nazım İmar Planı'nın Amacı (Ay, 1996):

- Kentsel yerleşmeleri çevreleriyle birlikte değerlendirerek, turizm, ikinci konut gibi yatırımların koruma-kullanma dengesi içinde uyumlu yerleşmelerini ve dengeli dağılımlarını sağlamak,
- Kıyıları, sit alanları gibi çevresel değerleri korumak,

- Kıyı kesimlerinde yoğunlaşan yazlık konut ve sanayi gelişimlerinin çevreyi bozucu etkilerini azaltmak, bu kullanışlar ile turizm kullanışları arasında bir denge sağlamak ve doğayı korumak,
- Yerleşmelerin çevresinde dengeli ve düzenli gelişme sağlamak,
- Tabii ve tarihi değerleri korumak,
- Tarım alanlarını korumak.

Çevre Düzeni Nazım İmar Planı uygulamaya geçtikten sonra olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Ancak arazi kullanım kararlarının mekana indirilememiş olması, planların daha alt ölçekteki planlar ile bütünlüğünün sağlanamayıp, bölgesel uygulamalar ile delinmesine sebep olmuştur. Planların uygulama aşamasındaki sorunlarından birkaçı şu şekilde sıralanabilir:

- Planlarda genellikle üretilmesi mümkün olmayan veya uzun yıllar gereken orman, tarım alanı, fidanlık gibi kullanımlara ayrılan kamu mülkiyetindeki arazilerin tahsisler ve teşviklerle yapılaşmaya açılması,
- Yerel yönetimlerin çevre düzeni planlarındaki kullanımlara ve değerlere aykırı yerel imar planları hazırlatması, onaylaması ve tadil etmesi,
- Yerel yönetim ve mücavir alanlar sınırları içinde ya da dışında kaçak yapılaşma olgusunun artışı ve planlama ile denetim altına alınmayışı ve bu olguya politik nedenlerle göz yumulması,
- Çevre düzeni planlarının çoğunlukla turizm ve ikinci konut gibi tek bir planlama konusu olarak görülmesi planın yapıldığı bölge ile ilişki kurulmaması.

4.3.3.2. Turizm Yerleşmelerinde Uygulanacak Tesislerin Planlaması

Turizm alanlarına uygulanacak projelerin, arazi planlaması ve yapı çevresi tasarımı boyutlarında derleyebileceğimiz birkaç belirgin öneriyi aşağıdaki gibi özetleyebiliriz (Şenliek, 1996):

- Tesisler yerleştirilirken alandaki yapılaşma ağaç kesilmesini engellemeli ve diğer doğal özellikleri minimum etkilemeli ve yaya ve trafik ulaşım sistemi, doğal yaşamın dolaşımını etkilemeyecek biçimde olmalıdır. Tüm yapılaşma düzeninde erozyon kontrolü göz önüne alınmalı, kıyı düzenlemelerinde plajlar bitkilerden tamamen arındırılmamalıdır. Dere ve nehirlerle kesişen geçişler minimize edilmelidir. Her ölçekte su birikim alanları etrafında çevresel etkileri minimize edecek bir bitkilendirilmiş alan oluşturulmalıdır. Bina yoğunluğu da doğal yaşamı etkilemeyecek biçimde tasarlanmalı ve motorlu taşıt trafiği minimize edilmeye çalışılmalıdır. Yapılan her türlü turistik tesisin oluşturabileceği koku ve ses ile ilgili sorunlar önlenmelidir.

- Turistik yapılar çevresel olarak makul olabildiği oranda, yerel malzemeleri ve inşaat tekniklerini aynı zamanda bölgenin kültürel imajını da kullanmalıdır. Yine doğal çevreye uyumlu yapı formlarının uygulanması sağlanmalıdır. Yoğun enerji tüketen ve tehlikeli olabilen sistemler tercih edilmemelidir. Haşaratı öldürmek yerine haşaratın girmesini önleyecek tasarım önlemleri geliştirilmelidir. Tesislerde özürü kullanımı mutlaka düşünülmelidir. Tesislerin ileriye dönük büyümesinde atıklar minimize edilecek biçimde planlanmalı ve doğal afet potansiyeli tasarımda mutlaka dikkate alınmalıdır.

- Yapı ve peyzaj elemanları doğal havalandırmayı sağlayıcı ve gereksiz enerji tüketimini engelleyici biçimde kullanılmalıdır. Güneş ve rüzgar enerjisinden maksimum yararlanılmalıdır. Yine tasarım klima kullanımını minimize edebilmelidir.

- Çöp depolama alanları hayvan ve böceklerden izole edilmelidir. Yeniden kullanım için gerekli tesis bulundurulmalı ve uygun teknikler geliştirilmelidir. Keza, atık suların arıtılması sağlanmalıdır.

- Alternatif turizm gelişimi için seçilen bölgelerde, kullanılmayan yapıların yenilenmesi, eğitim ve öğrenim programları sayesinde bölgeye yenileme, mimari, turizm ve rekreasyon gibi çeşitli alanlarda uzmanlık kazandırılması mümkün olabilecektir.

4.3.4. Kıyı Yerleşmelerinde Turizm Yapılaşması Nedeniyle Meydana Gelen Problemler

Tarih boyunca insanoğlunun denize, özellikle kıyılara, ayrı bir ilgisi ve sevgisi vardır. Bu ilgi, toplumların gelişmişlik düzeyleri ile birlikte artan boş zamanlarında dinlenme ve eğlenme

gereksinimleriyle birleşince, bu eni - boyu sınırlı alanlar üzerinde ne kadar düzensiz bir kullanma baskısının olduğu, tüm bunlara işleyim, liman, karayolu, havaalanı, nükleer santraller gibi ülkenin ulusal kalkınmasıyla ilgili yapılaşmalar da eklenince, kıyısal alanların ve denizlerin ne duruma düştüğü kaygı verici gerçeklerdendir.

Kıyı mekanı, üzerinde topladığı özgün nitelikleri ile hem uluslararası turizmin, hem de ulusal/iç turizm ve rekreasyon etkinliklerinin yoğunlaştığı bir ortam olmakta, bu yoğunlaşma ise, kıyı mekanının hem karasal yönünü, hem de su ögesini kirletmektedir. Diğer bir deyişle, turizmin ve rekreasyonel etkinliklerin kıyı mekanında oluşturduğu baskılar, kıyı mekanını olumsuz yönde etkilemekte, özellikle koruma-kullanma dengesinin sağlanamadığı durumlarda, turizm ve rekreasyon etkinlikleri, kendi yaratıcı gücünü aldığı, kendi öz kaynaklarını tahrip ederek, yine kendi sonunu hazırlamaktadır.

Kıyı mekanında, turizmin ve rekreasyon etkinliklerinin oluşturduğu baskılardan kaynaklanan bazı sorunlar başlıklar halinde şöyle sıralanabilir:

- Turistik yapılaşmaların yoğunlaşmasından kaynaklanan sorunlar,
- Zaman içinde turistik ulaştırmanın ve konaklamanın yoğunlaşmasından kaynaklanan sorunlar,
- Alan içinde turistik yoğunlaşmadan, nüfus yığılmasından kalabalıklaşmadan kaynaklanan sorunlar,
- Su ortamındaki etkinliklerin doğurduğu sorunlar (yat turizmi, sualtı avcılığı, dalma sporları v.b.),
- Kara yönündeki turistik ve rekreasyonel her tür etkinlikten doğan sorunlar,
- İç/ulusal turizmin kıyı mekanına olan baskılarından kaynaklanan sorunlar (ikinci konut sorunları, kamu kampları sorunları),
- Yerel iklimin ve topografyanın değişmesi,
- Arkeolojik ve tarihsel alanların yeni yerleşme istek ve baskıları ile karşı karşıya kalması,
- Yetersiz altyapı ve yapıların niteliksizleşmesi sonucunda kıyısal özgünlüklerin biçimsel özelliklerinin bozulması,

- Fiziksel, sosyal, yönetimsel taşıma kapasitelerinin aşılması, tolerans eşiklerinin zorlanması,
- Yaşamı tehdit eden her türden kirlenmenin oluşması ve turizm-rekreasyon etkinliklerinin baskısı sonucu kıyı mekanının bozularak, çekiciliğini yitirmesi, turizm ve rekreasyon etkinliklerinin kirlattikleri bu mekanı terk ederek, yeni bozulmamış mekanlara yönelme sürecine girmesi.

Kıyı yerleşmelerinde turizm faaliyetlerinin artmasıyla sektörel değişimler de artmıştır. Turizmin gelişmesi bölgeye sadece turizm yapılarını değil, beraberinde kamu hizmetine ait binaları ve ticari yapıları da getirmiştir. Bu artan yapılaşma ile beraber ulaşım ve altyapı problemleri de meydana gelmiştir. Tezde, turizme açılan kıyı yerleşmelerinde meydana gelen yapılaşma ve beraberinde getirdiği sorunlar başlıklar halinde incelenecektir.

4.3.4.1. Otel – Motel Yapıları

Turizm yerleşmelerinde uygulanan yapıların büyük bir çoğunluğunu konaklama tesisleri oluşturmaktadır. Turizm tesisi adı altında yapılan peyzaj, altyapı düzenlemesinden yoksun otel ve motellerin mantar gibi çoğalması sonucu kıyı alanları betonlaşmakta ve kirlenmektedir.

Ayrıca, çevresel değerleri dikkate almadan hızla gelişen turizm, konaklama tesisleri hem doğal görünümünü değiştirmekte, hem de tarihi ve arkeolojik değerlerle uyumsuzluk meydana getirmektedir.

Bu sebeple turizmin etkisiyle doğal ve tarihi çevrenin bozulmaya başladığı alanlar, özel çevre koruma bölgesi olarak tespit edilmelidir. Ayrıca araziden tasarruf sağlamak, boş alanları arttırmak için turizm tesisleri belli noktalarda toplanmalı ve doğal ve tarihi çevreye uyumlu bir mimari biçimde yapılmalıdır.

4.3.4.2. İkinci Konutlar

Kentsel yaşam koşullarının bozulması, yapısal yoğunluğun artması ve gelir düzeyinin yükselmesi; sessiz, sakin ve kentin gürültüsünden uzak ortamlarda ikinci bir konut gereksinimini doğurmuştur. Genellikle yıllık tatillerde kullanılmak istenen ikinci konutlar, iklim faktörlerinin etkisi ile kıyı yerleşmelerinin yakın çevrelerinde yer almaktadırlar. Ancak

konutların uygulandığı parsellerin kıyıya paralel biçimde planlaması ile ikinci konut sahiplerinin kıyı ile ilişkisi sağlanırken, halkın kıyı ile ilişkisi kesilmektedir.

Ülkemiz kıyılarında hızla gelişen ikinci konut olgusunun boyutlarını görmek açısından bir örnek verecek olursak, Edremit Altınoluk'tan, Antalya Gazipaşa'ya kadar olan kıyı bandında, yerleşik nüfusa (kış nüfusu) yazın, turizm yatak kapasitesi ve yazlık konut kapasitesi eklendiğinde (yaz nüfusu) nüfusun 2 katına ulaştığı saptanmıştır. Bu bölgedeki kıyı yerleşmelerinin %54'ü kentsel-kırsal yerleşmeler, %32'si ikinci konutlar, %14'ü turizm tesisleri tarafından kullanılmaktadır. (Ay, 1996)

Araştırmanın verileri dikkate alındığında, kıyılarda ikinci konuta ayrılan alanlar, turizm işletmeleri için ayrılandan çok fazladır. İkinci konut yönündeki bu talep, verimli tarım arazilerinin yok olmasına, kıyı kentlerimizin sorunlarının artmasına neden olmaktadır. İkinci konutlar, iç turizmin bir parçası olsa bile, yarattığı iş olanağı, işletmesinden elde edilen gelir, turizm tesisleri ile kıyaslandığında, turizm gelirindeki yüzdeyi düşürmektedir.

İkinci konutların yer aldığı kıyı kentleri ve yakın çevrelerinde altyapı sorunları, yüksek toprak talebi yüzünden hızlı rant artışı, yerli halk üzerinde sosyal ve ekonomik sorunların yaşanmasına neden olmaktadır.

İkinci konutların yoğun olduğu yerel yönetimlerde altyapı sistemleri, donatılar, kanalizasyon, çöp toplama, kış nüfusuna göre ayarlandığından yazın II. konut sahiplerinin ve turistlerin gelmesi ile bu hizmetler yetersiz kalmaktadır.

4.3.4.3. Kamuya Ait Dinlenme Ve Eğitim Tesisleri

Deniz kıyılarının yağmalanmasında kamu kuruluşlarının rolü de oldukça fazladır. Birçok kamu kurumu sadece kendi personelinin yararlandığı, halka kapalı dinlenme-eğitim tesislerini kıyı alanlarında yapmışlardır. Petrol Ofisi, Devlet Su İşleri, Köy Hizmetleri, Karayolları gibi kamu kuruluşlarının işlevlerini sağlamak için denizle ilişki halinde olmasına gerek yoktur.

Kıyı alanlarından yararlanmada kamu yararı ilkesinin sağlanması için, mülkiyeti de kamuda olan bu tip binaların yıkılması gereklidir. Kıyıların belli bir grubun yararlanması için kapatılması Kıyı Yasası'na aykırıdır.

4.3.4.4. Taşıt Yolları

Kıyı mekânında konumlanan taşıt yolları için, herhangi bir çevresel koruma tedbiri alınmadığından kirliliğe ve fiziksel bozulmaya neden olurlar. Ayrıca yol boyunca yeni arazi kullanışları yaratarak kıyı mekânına olan talebi ve buna bağlı olarak yapı yoğunluğunun artmasını teşvik ederler. Tüm bunlara ilaveten denize çok yakın geçirilen taşıt yolları kıyı ile yerleşme arasındaki ilişkinin kesilmesine neden olur, kıyı mekânını sınırlarlar.

Yol planlama çalışmaları yapılırken fiziksel çevre, ekolojik denge dikkate alınmalıdır. Taşıt yolları kıyı mekânından olabildiğince uzakta yapılmalıdır. Ayrıca ulaşımda sadece kara yolu düşünülmemeli diğer ulaşım şekillerini (deniz ulaşımı, demiryolu, havayolu) geliştirme çabası içine girilmelidir.

4.3.4.5. Endüstriyel Yapılaşmalar

Üretilen malın kolayca nakledilmesi, üretim sonucu kalan atıkların bertaraf edilmesi ve bazı endüstri kuruluşlarının hammadde kaynağı (kum, çakıl vb.) olarak kıyıyı seçmiş olmaları, genellikle endüstri kuruluşlarının kıyı mekânında yoğunlaşmasına neden olmaktadır.

Kıyı mekânının kamu yararı ilkesi doğrultusunda kullanımı ile uzaktan yakından ilgisi olmayan denizdeki ekolojik dengenin bozulmasına ve kirlenmeye neden olan bu fonksiyonun kesinlikle kıyı alanlarında yer almaması gereklidir.

4.3.4.6. Yaz – Kış Nüfus Farklılığının Yarattığı Sorunlar

Kıyı yerleşmelerinde, turistik tesislerin sayısındaki artış, kooperatiflerin kurduğu tatil siteleri, ikinci konutlar, yaz döneminde yerleşmeye büyük çapta nüfus çekmektedirler.

Bunun sonucu kıyı kentlerinde kentin yaz nüfusu, kış nüfusunun beş-altı katı alabilmektedir. Yaz aylarında belediyelerin çöp toplama, su, kanalizasyon gibi görevlerini aksatmadan yerine getirmeleri için sürekli, yeni yapılan ikinci konut, turizm tesislerini tespit etmelidirler. Merkezi yönetimin de, kıyı belediyelerine ayırdığı bütçe bu yönde artmalıdır.

4.3.4.7. Altyapı Sistemleri (su, kanalizasyon, elektrik)

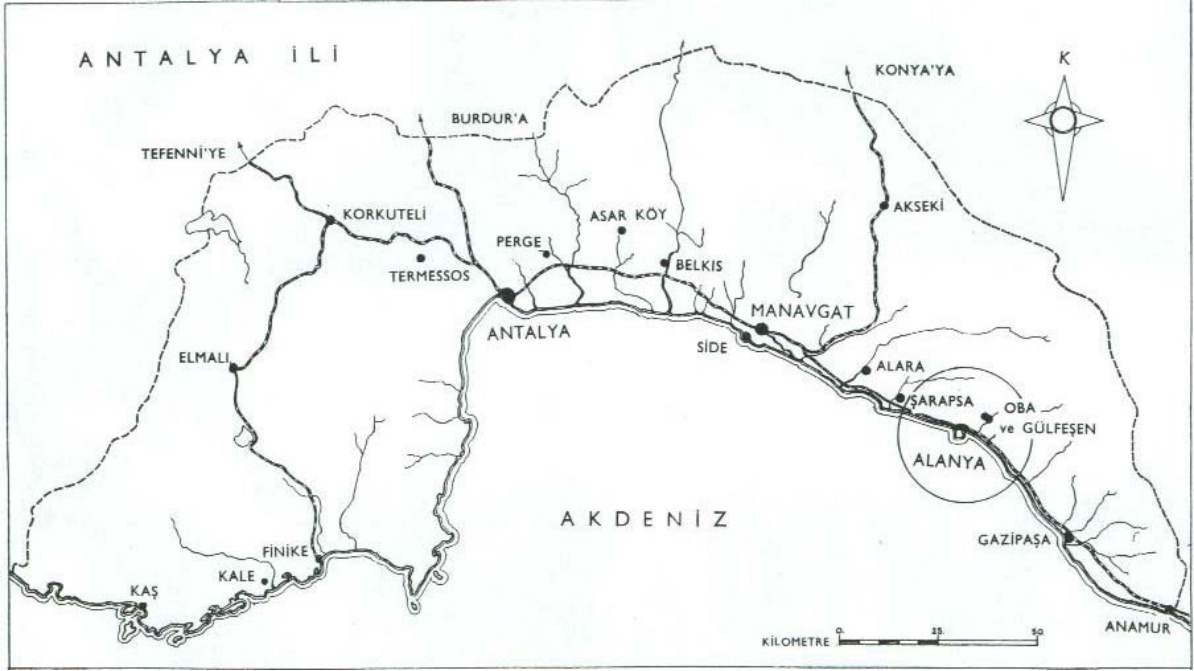
Turizm ve rekreasyon etkinliklerinin yoğun olduğu yerleşme merkezlerindeki yaz ve kış nüfusunun dengesizliği ile kış nüfusuna göre programlanmış altyapı, ilerleyen yıllarda yoğun turizm sezonunda ve rekreasyon etkinliklerinin gelişmesi ile yetersiz kalırken; diğer yandan, yeni turizm gelişme alanlarındaki “yapı kullanım alanı” yoğunluklarının arttırılması, programlanmış olan teknik altyapının zorlanmasına neden olmaktadır.

Turizm yerleşmelerindeki yaz ve kış nüfus farklılıkları hesaplanarak teknik altyapı sistemlerinin kurulması gerekmektedir. Aksi takdirde zaman içinde yenilenmesi gereken altyapı sistemleri, yerel yönetimler için mali külfet olması dışında turizm ve rekreasyonel faaliyetler için zaman kaybına ve görüntü kirliliğine sebep olacaktır.

5. ALANYA'DA TURİZM VE ETKİLERİ

5.1. Alanya

5.1.1. Alanya'nın Coğrafi Konumu

Şekil 5.1. Alanya kenti konum ve ulaşım ilişkileri haritası

Alanya; $36^{\circ} 30' 07''$ ve $36^{\circ} 36' 31''$ kuzey enlemleri ile $31^{\circ} 38' 40''$ ve $32^{\circ} 36' 02''$ doğu boylamları üzerinde yer alır. Türkiye'nin Coğrafi bölge ayrımında Akdeniz bölgesi Adana bölümü Taşeli yöresi sahil şeridi üzerinde bulunmaktadır (ALTSO, 2003).

Antalya ili sınırları içinde, aynı adı taşıyan körfezin de doğu kısmında kalmaktadır. Güneyinde Akdeniz, doğusunda Gazipaşa, batısında Manavgat ve kuzeyinde ise Toroslar uzantısı olan yüksek dağlık ve platoluk sahalar yer almaktadır (Bamyacı, 1988).

Alanya'nın yüzölçümü 1545 km^2 dir. Sahil uzunluğu da yaklaşık 75 km. olup bunun büyük kesimi kumsal ve tabii plajlarla çevrilidir. Bu da Alanya'nın turizmin içindeki yerinin belirlenmesindeki en büyük etkenlerden bir tanesidir (Bamyacı, 1988).

Alanya; düz sahil çizgisinin bozulduğu "Dilvarde Burnu" diye adlandırılan, kıyından çok dik bir profille yükselen küçük yarımadanın doğusunda tabii bir limana sahiptir. Bu tabii liman özelliği ile tarih boyunca çok iyi korunan bir yer olduğu için; ilk zamanlarda korsanların sığınağı, daha sonraları da yerleşen halka güven veren bir yerleşim yeri olmuştur. Anadolu

Selçuklu hükümdarı Alaeddin Keykubat, Alanya'nın bu tabii ve güzel limanını, liman üzerine bir tersane, tersane güvenliği için de bir kule (Kızılkule) inşaa ettirerek değerlendirmiştir. Liman, günümüzde de güzelliğini ve önemini aynen koruyarak turizme hizmet vermektedir

Alanya; denizden 212 m. yüksekliğinde, üzerinde Alanya kalesinin bulunduğu Dilvarde Burnu yarımadasından başka; sahilten iç kısımlara doğru 1,5-2 km. mesafede çok az bir eğim ile artarak yükselen doğu-batı yönlü ovalık bir alana sahiptir. (Bamyacı, 1988).

Alanya'nın sahilde komşu olduğu ilçeler ve Antalya'ya olan uzaklığı ise:

Alanya - Antalya 135 km.

Alanya - Manavgat 60 km.

Alanya - Gazipaşa 42 km. dir.

5.2.2. Tarihçesi

Tarih içerisinde "Korekesion - Kalonoros – Alaiye - Alanya isimlerini alarak günümüze gelen, tarihsel zenginlik ve doğal güzelliklerle bezeli tam bir turizm cenneti olan bu beldenin ne zaman kurulduğu kesin olarak bilinmemekle beraber bazen Klikya, bazen de Pamfilya bölgesine dahil edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Fakat kuruluşunun; Klikyalılar zamanında MÖ 2.yy.da Romalı Korsan Diatotos Tyrphon tarafından Korakesion adının verilerek olduğu sanılmaktadır (Bamyacı, 1988).

Tarihçi Heredotos, bölgede yaşayan çeşitli kavimlerin Truva Savaşı sonrasında (MÖ. 1820) buraya gelip yerleşenlere ev sahipliği yaptıklarını yazmaktadır. Hititlerin bölgeye gelerek M.Ö. XIV. yüzyılın ilk yarısında, altı bin kadar insanı öldürüp Klikia ve Pamphylia'yı kendilerine bağladıkları bilinmektedir. Pamphylia "çok ırklı, çok cinsli" anlamına gelen bir sözcüktür. Bu toprakların verimliliği yöreden geçenlerin dikkatini çekerek çoğunu bu bölgede alıkoymuştur (ALTSO, 2003).

Şehir önce Lidyalıların daha sonra M.Ö. 4.yy.da Büyük İskender'in hakimiyetine girer. Daha sonraki yıllarda Alanya'nın tarih sahnesinde Selçuklu Türklerini görmekteyiz. Anadolu Selçuklu Sultanı 1. Aleaddin Keykubat M.S. 1220 yılında Alanya'yı ele geçirir. O zamana kadar Kalonoros olarak bilinen şehrin adını kendi adına uygun bir şekilde "Alaiye" olarak değiştirir (Bamyacı, 1988).

Sultan 1. Aleaddin Keykubat ismini Alaiye olarak değiştirdiği bu şehri bugün dahi sapsağlam ayakta duran ve her biri tarihi birer kıymet olan çok güzel eserlerle süslemiştir.

Alanya, Anadolu Selçuklu Devleti'nin gücünü yavaş yavaş kaybetmesinden sonra, ilk önce Karamanoğulları'nın hakimiyetine girer. Daha sonra Fatih Sultan Mehmet zamanında Osmanlılar'ın hakimiyetine girmiştir (1472). 1571 yılında Tarsus ile birlikte Kıbrıs eyaletine bağlanan Alanya, 1864 yılında Konya eyaletinin bir sancağı olmuştur. 1868 yılında Antalya'ya bağlanmış, daha sonra da 1871 yılında da bu ilin bir ilçesi olmuştur. Şehirde Osmanlılar zamanından kalma tarihi eserleri de görmek mümkündür (ALTSO, 2003).

Şehrin Alaiye olan ismi, en az 200 yıldan bu yana halk arasında Alanya olarak telaffuz edildiği ve o devirlere ilişkin bir çok mezar taşı ve kitâbede Alanya isminin geçtiği bilinmekle birlikte, Alanya isminin resmi olarak kabul edilişi ulu önder Atatürk'ün 1933 yılında "Gülcemal" gemisiyle çıktığı Akdeniz gezisi sırasında Alaiye'den çekilen bir telgrafta, Alanya olarak yazılması ile başlamış ve tarihte Coracesion'dan Alanya ya uzanan bir sayfa tamamlanmıştır (ALTSO, 2003).

5.1.3 Nüfus

Alanya nüfus olarak en fazla göç alan şehirlerimizden birisidir. İstatistiksel veriler, Alanya nüfusunun iç ve dış göç ile birlikte her yıl % 5 civarında arttığını göstermektedir. 1997 yılında 222.028 kişi olan nüfus, 2000 yılı nüfus sayımlarına göre % 18,9 luk bir artışla 264.240 kişiye yükselmiştir. Alanya şehir merkezinde 15 mahallede 139.177 kişi (% 52,67), 16 belde ve 69 köyde ise 125.063 kişi (%47,33) yaşamaktadır. Son nüfus sayım sonuçlarına göre ilk defa şehir merkezinde yaşayan nüfus, belde ve köyde yaşayan nüfusu geçmiştir. Alanya'da köylerde yaşayan nüfus sayısında 1997 yılına göre % 11,7, şehir merkezinde ise % 26,3 oranında bir artış yaşanmıştır. Yaz aylarında yaklaşık dört misli artan; kış mevsiminde bir ilçe, yazları ise büyük bir şehir olan Alanya; Türkiye'deki bir çok il merkezinden daha kalabalık hale gelmektedir. Ayrıca, Alanya şehir merkezine Avrupa Birliği ülkesi vatandaşlarından oluşan önemli bir nüfus göçü yaşandığı ve AB vatandaşlarının Alanya'ya yerleştikleri gözlenmekte, ancak bu konuda henüz sağlıklı bir veri tabanı oluşmadığı da bilinmektedir (ALTSO, 2003).

Çizelge 5.1. Alanya'nın yıllara göre nüfus sayım sonuçları;

ALANYANIN YILLARA GÖRE NÜFUS SAYIM SONUÇLARI			
YIL—NÜFUS	ŞEHİRMERKEZİ	BUCAKveKÖYLER	TOPLAM
1985	28. 733	58. 347	87. 080
1990	52. 460	76. 936	129. 936
1997	110. 181	111. 927	222. 028
2000	139. 177	125. 063	264. 240

Kaynak: Veriler Alanya Nüfus Müdürlüğü İstatistikleri'nden alınmıştır. (Kesinleşmiş Sayım Sonuçları)

Alanya'nın nüfus yoğunluğu 151'dir. Ancak şehir merkezinin tatil yöresi olması nedeni ile bu sayı turizm sezonunda km²'de 500 kişiye kadar yükselmektedir. Alanya, yaşanan bu nüfus yoğunluğu nedeni ile 1993 yılında turizmde pilot bölge olarak seçilmiş ve Nüfus İdaresi Bilgisayar Sistemi'ne geçmiştir (ALTSO, 2003).

Göç ve nüfus hareketleri:

Alanya, hızla gelişen turizm sektörünün ve iklim koşullarının etkisiyle sürekli bir iç ve dış göç hareketine sahiptir.

Alanya'ya göç eden nüfusun yaklaşık %70'i yerleşmenin civarından iş olanakları nedeniyle göç etmişlerdir. Geri kalanı ise âilevî nedenler ve yerleşmeyi beğenerek mesken tutma amacıyla göç etmişlerdir. Alanya nüfusunun yaklaşık % 10'u Akdeniz Bölgesin'den, % 50'si de Alanya dışından olmak üzere toplam % 60'ı göç yoluyla yerleşmiştir. Alanya nüfusunun geri kalanın da yaklaşık % 40'ı da Alanya içinde yer değiştirmiştir (Manisa, 2002).

Bununla beraber Alanya'da gayrimenkul olarak ikamet eden 12000 civarında yabancı uyruklu bulunmaktadır. Bu insanlar genelde Almanya, Hollanda, ve Norveç vatandaşlarıdır. Alanya'daki göç sebeplerinden biri de iklim özellikleridir. Alanya merkezinde havanın çok sıcak ve nemli olması, yaz aylarında yaylalara olan göçü hızlandırmaktadır. Alanya'da nüfus hareketliliğinin en çok gözlemlendiği zaman turizm sezonudur. Yerleşmede turizm sektörünün gelişmesiyle artan turizm akını ile Alanya'nın nüfusu yaklaşık üç katına kadar çıkmaktadır.

5.1.4 Tabii Yapı

Dağlar ve akarsular:

Alanya'nın kuzeyi Toroslar'ın bir parçası olan Geyik ve Akçalı Dağları'nın birleştiği, yükseklikleri 1000 metreyi aşan tepe ve platolardan oluşan dağ silsileleri ile çevrilidir. Bu yüksek sahada yazları yerli halk tarafından yayla olarak kullanılan geçici mesken tipleri mevcuttur. Dağların denize yaklaştığı alçak kısımlarında, kıyı boyunca uzanan ovalar oluşmuştur. Alanya yarımadası böyle bir ovayla Toroslar' dan ayrılır. Alanya, rejimleri düzensiz irili ufaklı, bir çok akarsuya sahiptir. Akarsuların debileri mevsimlere göre farklılıklar gösterir. Yazların sıcak ve kurak geçmesi nedeniyle akarsuların debileri yaz sonlarına doğru azalmakta, hatta bazıları kurumaktadır. Sonbaharda yağmurların başlamasıyla birlikte su seviyesi gittikçe yükselir. İlkbaharda Toroslar' daki karların erimesiyle akarsuların debileri en yüksek seviyesine ulaşır. Kaynakları Toroslar olan dere ve çaylar, arazinin fazla eğimi nedeniyle akış hızlarını arttırmaları ve sellenme ile erozyonu hızlandırır. Az veya çok, sulama amacıyla kullanılan bu akarsuların en önemlileri Alara Çayı, Kargı Çayı, Serapsu Çayı, Oba Çayı ve Dim Çayı'dır. Alara Çayı; Manavgat ile Alanya ilçeleri arasındaki sınırı çizmektedir. Dim Çayı'nda bulunan küçük regülatör tesisi mesire yeri olarak da kullanılmaktadır. Dim Çayı üzerinde Dim Barajı ile ilgili çalışmalar halen devam etmektedir (ALTSO, 2003).

Bitki örtüsü:

Alanya'nın toplam yüzölçümü 175.678 hektardır. Bunun % 16,45'i olan 28.880 hektarını tarım, % 6,26'sı olan 9.860 hektarını çayır ve mera, % 65,48'i olan 115.013 hektarını fundalık ve orman, % 0,10 olan 185 hektarını su yüzeyi, % 11,70'i oluşturan 20.560 hektarını da tarım dışı alanlar ve meskun sahalar oluşturmaktadır. İklimi ve konumu ile Akdeniz Bölgesi'nin en verimli topraklarına sahip bir yöresidir. Bu nedenle de yetişen bitki türleri çeşitlilik göstermektedir. Akdeniz Bölgesi'nin en fazla orman zenginliği, Antalya ili sınırları içindedir. Antalya'nın ilçesi durumunda olan Alanya, orman yönüyle zengin bir yöredir. Alanya'da bulunan ormanlar ülke ormanlarının % 0,5'ini oluşturmaktadır. Bu oranın artırılması için yılda ortalama 750 hektarlık alan ağaçlandırılmaktadır. Dağların bazı kısımları tipik Akdeniz orman bitkisi olan makilerle kaplıdır. Dağların yüksek kesimlerinde karaçam ve sedir ormanları, sahil kesimlerinde ise kızılçam ormanları mevcuttur. Hatta İncekum gibi bazı bölgelerde denizle orman alanları iç içe girmektedir. Genel olarak kızılçam, karaçam, sedir,

meşe, köknar, ardıç, çınar ve kızılağaç bulunan orman alanlarında kavak, ıhlamur, kestane, fındık gibi orman ürünleri ile de karşılaşılmaktadır (ALTSO, 2003).

Alanya’da tabii bitki örtüsünün dışında zirai çalışmalarla oluşmuş bitki örtüsü de mevcuttur. Sahil kesiminde narenciye bahçeleri ve muz plantasyonları, yöreye canlı bir yeşillik kazandırırken yöre için iyi bir tarım ürünü olan avokado ve kivi gibi ağaç türleri artmaktadır. Dağlık ve platoluk kesimde soğuğa dayanıklı elma, armut ve ayva gibi meyve türleri yetiştirilmektedir. Yıllar önce bataklık arazileri ıslah etmek için getirilen okaliptüs ağaçları, görevlerini tamamladıktan sonra bir süs bitkisi olarak yol kenarlarını süslemiştir. Alanya yöresinde her türlü doğal şartlarda kendine has bitki örtüsünün yetişeceği bir köşe bulmak mümkündür.

5.1.5 İklim Koşulları

Alanya’da yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı geçen tipik bir Akdeniz iklimi hâkimdir. Kışların çoğu zaman yaz gibi geçtiği bu yörede; yaz sıcaklığının etkisi öğleden sonra denizden karaya doğru esen meltem rüzgarıyla azalmaktadır. Alanya Yarımadası ile Toros Dağları arasında oluşan boğaz, bir hava akımı yaratarak yaz sıcaklığını düzenleyen olumlu bir etken olmaktadır. Turizm sektörüne hayat veren etkenler, tabii güzellikler ve iklimdir. Tabii güzellikleri ve tarihi değerlerinin yanında olumlu iklimiyle tam bir turizm cenneti olan yörede güneşlenme süreleri, deniz suyu ve hava sıcaklıkları gibi iklim özelliklerinin aylara göre dağılımının bilinmesi büyük önem taşır. Turistler; yaşadıkları yer ile seyahat ettikleri yer arasındaki iklim farklılıklarından etkilenir, rahatsızlık duyarlar. Hatta bu fark, hastalıklara yol açar.

İklim etkileri turistik mahallin çekiciliği üzerinde etkili olmakta ve turizm çeşitlerinde iklimin farklı türleri tercih edilmektedir. Dinlenme turizmi için güneşlenme süresi uzun, az yağışlı, ılıman iklim tercih edilirken; kış turizmi için soğuk hava ve yeteri kadar yağış tercih edilmektedir. Bir turistik yöre kendi özelliklerine uygun iklim şartları açısından istikrarlı değerlere sahip olduğu takdirde cazibesi artmakta, turistlerin iklimi istikrarlı yerleri daha çok tercih ettiği görülmektedir. Tablolarda detaylı olarak verilen iklim özelliklerinden de anlaşılacağı gibi Alanya’da deniz suyu sıcaklığının yüksek olması ve güneşlenme süresinin uzun olması sayesinde kışın kuzey ülkelerinden gelen turistler, güneşli günlerde denize girip güneşlenebilmektedir. Alanya’da yapılan meteorolojik ölçümlere göre uzun yıllar sıcaklık

ortalaması 18.2 derece iken, deniz sıcaklığı ortalaması 21 .5 derecedir. Bölgede son 5 yılda 1 gün don olayı yaşanmıştır (ALTSO, 2003).

Çizelge 5.2. Alanya’da ortalama sıcaklık:

YIL	AYLAR												YILLIK
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1999	13,9	13,0	14,8	17,8	23,0	26,4	29,2	29,9	26,9	23,4	18,0	15,0	20,9
2000	10,1	11,9	13,6	17,7	21,7	26,8	29,2	29,1	27,1	22,3	19,1	14,4	20,2
2001	13,5	12,4	17,2	18,4	22,1	25,7	28,6	29,3	26,6	22,4	16,1	13,4	20,4
2002	11,0	14,6	15,7	17,2	21,5	26,0	29,2	28,9	26,2	22,5	18,6	13,0	20,4
2003	14,5	11,1	13,2	17,2	23,7	26,4	29,4	29,7	26,0	22,8	18,0	14,2	20,5

(ALTSO, 2003).

Çizelge 5.3. Alanya’da en yüksek sıcaklık:

YIL	AYLAR												YILLIK
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1999	21,3	20,6	22,4	26,2	29,5	31,2	26,0	34,7	33,3	32,4	26,8	21,4	36,0
2000	19,8	19,0	21,2	29,2	28,3	36,4	37,0	36,0	36,0	34,0	27,0	23,7	36,4
2001	20,4	20,3	24,6	29,4	31,4	33,0	34,3	34,0	33,0	30,6	25,6	20,5	34,3
2002	19,2	21,0	24,2	23,3	27,4	34,0	39,0	35,8	33,0	29,5	25,6	22,4	39,0
2003	23,0	19,5	21,6	25,5	33,2	34,5	36,3	36,8	33,1	29,4	26,8	22,0	36,8

(ALTSO, 2003).

Çizelge 5.4. Alanya'da en düşük sıcaklık:

YIL	AYLAR												YILLIK
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1999	5,4	5,0	9,2	11,2	17,0	19,0	23,0	24,4	21,4	15,8	7,7	8,1	5,0
2000	2,0	5,0	3,8	10,0	13,2	20,0	21,4	24,0	20,6	14,5	12,7	7,3	2,0
2001	5,7	2,4	11,5	11,7	13,6	20,0	23,0	24,8	19,2	10,0	7,0	5,0	2,4
2002	2,2	6,0	7,6	9,0	15,8	17,6	24,0	22,0	20,2	15,4	13,0	4,9	2,2
2003	8,0	3,0	3,3	10,3	15,9	17,0	22,0	25,4	19,2	10,6	9,8	5,7	3,0

(ALTSO, 2003).

Deniz suyu sıcaklığı:

Hava sıcaklığı ile deniz suyu sıcaklığı arasındaki yakın ilişkiden dolayı Alanya'da deniz suyu sıcaklıkları da turizm faaliyetleri için oldukça elverişlidir. Ayrıca Ege Denizi'nde pek çok örneği olduğu gibi (Akçay, Ören, Ayvalık) Alanya ve çevresinde denizden tatlı ve soğuk su kaynakları çıkmayı, burada denizin her kesiminin sıcak olmasını sağlamıştır. Alanya'da rüzgarların da elverişliliği nedeniyle ülkemizde özellikle son yıllarda pek çok türü gelişen deniz sporları da yapılabilmektedir. Kış aylarında bile Alanya'da deniz suyu sıcaklığı 15°C'nin altına düşmemektedir. Deniz suyu sıcaklıkları kışın en alçak değerine Şubat ayında ulaşabilmektedir. Alanya'da ilkbahardan itibaren, sonbahar sonlarına kadar uzunca bir deniz sezonu vardır. Burada turizmin canlı olmasını ve turizme bağlı bir kentleşmeyi sağlayan önemli faktörler arasında deniz turizmi sezonunun uzun olması gelmektedir (Soyak, 1993).

Çizelge 5.5. Alanya'da ortalama deniz suyu sıcaklığı:

YIL	AYLAR												YILLIK
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1999	17,0	15,6	16,9	18,3	22,0	24,6	28,4	29,5	27,5	25,5	22,9	19,5	22,3
2000	16,6	15,2	16,0	18,8	19,8	24,6	27,6	28,6	27,6	25,0	22,1	18,7	21,7
2001	16,8	16,7	17,1	18,0	20,5	23,6	27,4	30,2	28,7	25,8	-	-	-
2002	16,1	16,8	17,9	18,2	21,2	24,7	28,1	29,8	27,5	25,2	21,6	19,1	22,2
2003	17,0	16,2	16,4	17,2	20,2	23,3	28,3	29,4	27,7	24,4	21,5	18,9	21,7

(ALTSO, 2003).

Çizelge 5.6. Alanya’da en yüksek deniz suyu sıcaklığı:

YIL	AYLAR												YILLIK
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1999	18,2	15,8	17,8	19,6	23,0	26,0	29,7	29,8	29,2	26,6	24,1	21,5	29,8
2000	17,7	15,3	16,9	18,7	21,6	26,4	28,4	28,8	28,6	26,2	23,4	20,4	28,8
2001	16,9	16,8	17,7	19,2	22,4	25,0	28,4	30,6	30,6	26,8	-	-	-
2002	16,2	16,0	18,1	18,6	23,0	26,4	29,4	30,2	28,8	26,5	22,6	21,0	30,2
2003	17,6	16,5	16,8	17,5	21,7	26,6	29,1	29,7	29,1	25,4	23,2	20,2	29,7

(ALTSO, 2003)

Çizelge 5.7. Seçilmiş istasyonlarda aylık ortalama deniz suyu sıcaklıkları :

İstasyonlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	Yıllık
Alanya	17,0	16,1	16,3	17,9	21,1	24,2	21,1	28,1	26,9	24,4	21,3	18,4	21,6
Mersin	14,9	13,9	15,3	18,8	21,5	24,9	26,8	27,7	25,6	21,7	17,9	16,0	20,4
Sinop	9,8	8,2	7,9	9,3	13,8	18,6	22,6	23,5	21,4	18,7	15,1	11,9	15,1
İnebolu	8,5	6,9	7,0	8,6	13,2	16,7	20,4	21,3	18,1	15,7	13,8	11,4	13,4
Ayvalık	9,4	9,4	11,1	15,0	20,6	23,6	23,7	23,3	22,3	17,7	15,1	11,0	16,9
Kuşadası	15,5	15,1	15,2	16,4	20,6	22,8	23,5	22,8	23,1	19,7	18,2	16,7	19,1
Marmaris	15,7	15,1	16,0	17,4	20,3	21,4	23,0	24,9	24,6	22,1	29,4	17,6	16,9
Florya	8,2	7,4	8,2	11,0	15,4	20,1	22,6	23,2	20,9	17,3	14,0	10,4	14,9

(Bamyacı, 1988)

5.2 Alanya da Turizm ve Etkileri

5.2.1 Alanya’da Turizmin Başlaması ve Gelişimi

Akdeniz kıyılarının turistik çekiciliğe sahip olması, bölgede yer alan Türkiye için de etkili olmuştur. İlk önce İspanya, Fransa gibi Avrupa ülkelerinde oluşan turizm pazarı yavaş yavaş Türkiye’ye, özellikle kıyı yerleşmelerine doğru kaymıştır. Çünkü turist artık kendi yaşadığı çevreden farklı, özgün doğa parçaları aramaya başlamış, yoğun olarak, neredeyse endüstrileşme niteliğinde yapılanmış, çevre sorunlarıyla boğuşmakta olan yerlerden uzaklaşma isteği içine girmiştir. Böylece Türkiye’nin 2. Kalkınma Planı (1968-1972) döneminde arzu ettiği kitlesel turizm, artık ülkemizde de yerini almıştır. 1980’li yıllardan sonra özellikle kıyı bölgelerinde hızla gelişen turizm sektörü, kitle turizminin önemli merkezleri haline gelmiştir. Sonuç olarak dış turizmin talebi olan kitlesel turizm tesisleri ve

sistemleri inşa edilmeye başlanmış, bunun yanında iç turizmin talebi olan 2. konut bölgeleri de gelişmiştir (Öğüt Erbil, 1996).

Alanya'nın tipik Akdeniz iklimine sahip oluşu, ilçe turizmi açısından uygun bir ortam hazırlamıştır. Kıyı turizmi için gerekli olan sıcaklık, yağış durumu, deniz suyu sıcaklıkları, kumsalları dolayısıyla denize girme süresinin uzunluğu, Alanya'da deniz turizminin gelişmesinde etkili olmuştur. Alanya'da 1970 - 1980'li yıllar arasında yerli halkın evlerini pansiyon olarak turizme açmasıyla turizm yavaş yavaş tanınmaya başlamıştır. Çevrenin antik kalıntılar bakımından zengin olması, dış turizmde ilgi çekmesine neden olmuştur.

Tarım sektörünün ağırlıklı olarak yer aldığı Alanya, turizm sektörü ile yeni tanışmamış olmasına rağmen 1980 yılından sonra büyük bir değişim ve atılım gerçekleştirerek özellikle kitle turizmi için Türkiye'deki önemli merkezlerden biri olmuştur.

Büyük işletme ve tesislerde dış turizme, ağırlıklı olarak 2. konutlarla iç turizme hizmet veren Alanya ilçesi, sunduğu doğal ve kültürel değerlerle kolay pazar bulmuştur. Söz konusu pazar talebinin karşılanması için gelişimini de hızlı yaşamıştır. Evrensel değerleri arayan ve kitle turizmi çerçevesinde hareket eden yabancı turistler için ilk önce Alanya merkezinde veya çok yakınında başlayan turizm tesislerinin oluşturulması, daha sonra tarımsal nitelikli diğer alanlara da yayılmaya başlamıştır.

Turizmde en önemli gelişme 1982 tarihli Turizm Teşvik Kanunu'nun sağladığı olanaklarla sağlanmıştır. Turizm Teşvik Kanunu'nun turizm merkezlerinin tespit edilmesi ve bu yerlerin yerli ve yabancı girişimcilere 49 yıllığına kiralanmasının öngörülmesiyle ilan edilen turizm merkezleri arasında 1987 yılında Alara çayı güneyi ve Çenger turizm merkezleri bulunmaktadır. 1989 yılında Alanya'nın doğusu ve batısı turizm merkezi ilan edilmiştir. Turizm bankasının turizm merkezlerini kredilendirilecek öncelikli yöre olarak kabul etmesi nedeniyle yerli ve yabancı girişimcilerin Alanya'ya ilgisi artmıştır. Alanya kıyılarında 5 yıldızlı tesislerin yapımı bu olanaklarla mümkün olmuştur. Büyük yatak kapasiteli otellerin açılması Alanya'yı kitle turizmine açmıştır. İç ve dış turizmde Antalya havaalanına yakınlığı nedeniyle organize turlarla çok sayıda turist gelmektedir (Demirel, 1997).

Başlangıçta kent merkezinde başlayan turistik faaliyetler ve yapılaşma, 1990'lı yılların başlarında önce kentin batısında Avsallar Beldesi çevresi ile Alanya arasında, daha sonradan kentin doğusuna doğru Oba, Kestel. Mahmutlar yönünde sahil boyunca gelişmiştir. Bu gelişmelere kısa, orta ve uzun vadede planlama yapılarak yön verilememiştir. Bunun sonucunda kentin bazı (Yeşilköy, Avsallar, Serapsu) sahillerinde muz bahçeleri ve seralar

hızla yok edilmiş, yerini çeşitli turistik tesisler almıştır. Kentin doğusundaki (Oba, Kestel, Mahmutlar, Demirtaş) beldelerinde ise portakal, muz bahçeleri plansız bir biçimde tahrip edilmiştir. Kent içindeki turistik tesisler öncelikle kumsal boyunca uzanan E-24 karayolu boyunca yoğunlaşmış, daha sonra önce kentin batısına daha sonrada doğusuna doğru yayılıp genişlemiştir (Demirel, 1997).

Alanya'nın nüfus sayımı sonuçları incelendiğinde özellikle kent nüfusunun 1985'lerden sonra çok büyük bir artış gösterdiği gözlenmektedir. 1997 yılı itibari ile kentin nüfusu 222,028 kişidir. 1980 sonrasında turizmin ülke genelinde gelişmeye başlamasıyla birlikte Alanya'da da yoğun bir yapılaşma başlamıştır. Nüfus sayımı sonuçlarında kentte turizmin gelişmesinden sonra kentin merkezinin nüfusu, kırsal alanın nüfusuna oranla daha fazla artmıştır (Soyak, 2003)

5.2.2 Alanya'nın Turizm Potansiyeli

5.2.2.1 Doğal Etkenler

Alanya, yazları sıcak ve kurak, kışları ılık ve yağışlı Akdeniz ikliminin etkisi altında olduğundan deniz turizmine uygun bir iklime sahiptir. Ayrıca coğrafi konumu açısından ayrı bir özellik taşımaktadır. Doğu, kuzey ve batısının yüksek dağlarla çevrili olması, kıyıyı iç kesimlerden gelen soğuk hava akımlarına karşı korur. Deniz, doğal güzelliği ve sağladığı çeşitli rekreasyonel faaliyetlerle (güneşlenme, yüzme, yelken, su kayağı, su paraşütü Windsurf vb.) insanları kendisine çekmektedir. Bu durum kıyı ve yat turizmini içine alan deniz turizmini ortaya çıkarmıştır. Alanya'da yıllık ortalama hava sıcaklığı 19 °C'dir.

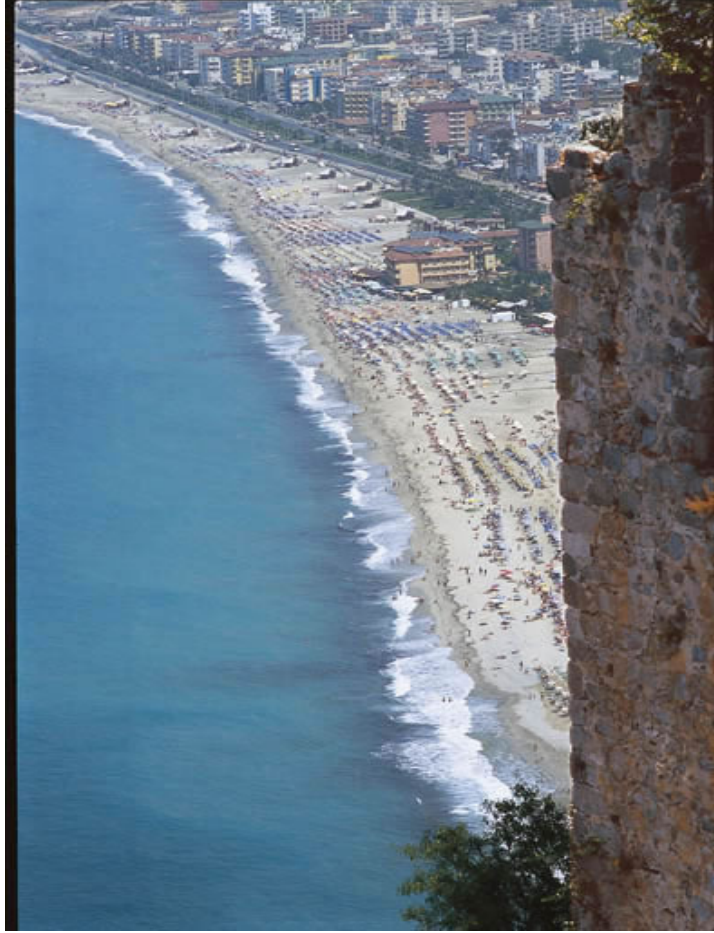
Alanya, Dilvarde Burnu'nun 30 km doğusunda ve 30 km batısında olmak üzere toplam 60 km'lik bir kıyı şeridine sahiptir. Fakat yanlış yapılaşma yüzünden kıyı genişlikleri azalmıştır.

Alanya da yat turizmi için pek uygun sahil bulunmamaktadır. Yat turizmi girintili çıkıntılı enine kıyılarda gelişme gösterir. Yatlar demirlemek için az rüzgar alan koylar ararlar. Fakat Akdeniz kıyıları boyunca kıyı özelliğindedir. Bu nedenle yatların demirlenmesi için kısa mesafede uygun koylar bulunmamaktadır. Alanya çevresinde de yat turizmine uygun çok az koy bulunmaktadır. Alanya'nın 5 km batısında ulaş mevkiinde yat limanı inşaatı devam etmektedir.

Şekil 5.2. Dilvarda Burnu ve doğu-batı istikametinde devam eden kumsallar (kuzeybatıdan)

Şekil 5.3. Alanya kalesinden Dilvarda Burnu'nun batısındaki sahil uzantısı.

Alanya'da son zamanlarda yayla turizmi de gelişme göstermiştir. Sahilden iç kısımlara doğru gittikçe, uzaklığı yaklaşık 25 – 35 km olan yaylalar bulunmaktadır. Türктаş, Dere Türbelinas, Gedevet, Mahmutseydi yaylaları bunlardan birkaçıdır. Yine daha kuzeyde, uzaklığı 80 – 100 km yi bulan yaylalar mevcuttur (Söğüt yaylası. Gökbel yaylası vb.).

Jeolojik yapı itibariyle eriyebilen kayalardan oluşan yarımada bir çok karstik mağara oluşmuştur. Yarımada'nın denizle birleştiği yerde 3 adet mağara bulunmaktadır. Bunlar doğal güzelliklere sahip Âşıklar mağarası, Korsanlar mağarası ve Fosforlu mağaralarıdır.

Ayrıca yarımada'nın batısında, 1948 yılında dinamitle taş çıkartılırken tesadüfen bulunan ve astım hastalığına iyi gelen Damlataş mağarası bulunmaktadır. Mağara, 50 metrelik bir geçitten sonra 14 metre çap ve 15 metre yükseklikte silindir şeklinde bir yapıya sahiptir. Sarkıtlardan damlayan su damlaları nedeniyle damlataş adını almıştır. % 95 rutubet, 22 °C değişmeyen ısı, 760 milibar sabit basınç, % 20,5 oksijen bulunduğu tespit edilen mağaranın astım hastalığına şifa verdiğinin tespit edilmesinden sonra şifa ve turizm amaçlı olarak kullanılmaktadır. Sağlık konusundaki özel yeri nedeniyle mağaralar içinde özel bir yere sahiptir. Bu mağaralar haricinde Hasbahçe İnişdibi mevkiinde, Hasbahçe mağarası ve Cebelireis Dağı'nın Alanya'ya bakan sırtında Gavurini mağaraları bulunmaktadır (Demirel, 1997).

Alanya'da akarsu turizmi şeklinde adlandırılabilir rafting, kano ve nehir kayağı sporlarına uygun akarsular bulunmaktadır.

Alanya ile Manavgat ilçelerinin sınırını oluşturan Alara Çayı; gerek aktığı vadinin doğal güzelliği, gerek akarsu sporlarına uygun olmasının yanı sıra vadisinde Selçuklu dönemi eserlerinden Alarahan ile turizm sektöründeki yerini almaya çalışmaktadır. Rafting güzergahı, Alara Çayı'nın denize döküldüğü yerden yaklaşık 30 km içerisindeki Güzelbağ köyü yakınlarından başlayıp 22 km kadar devam ettikten sonra Alarahan önünde bitmektedir (Demirel, 1997).

Alanya, Gazipaşa karayolunun 5. km' sinden denize dökülen Dim Çayı ilk kaynaklarını Cebelireis Dağı'nın (1463 m) kuzeydoğusundan alır. Yemyeşil bir ormanlık sahadan akan çayın içinde bulunduğu doğal ortamın güzelliği ve Alanya gibi turistik bir merkeze yakınlığı Dim Çayı'nı turizm için önemli kılmaktadır. Sahilden içeriye doğru 5 km'lik bir mesafede çayın kıyısında 36 adet restaurant bulunmaktadır.

5.2.2.2 Tarihi ve Kültürel Etkenler

Şekil 5.4. Alanya kalesi surları, kızılkule, tersane ve tersanenin üzerindeki tophane mahallesi.

Alanya kent tarihinin üst paleolitik döneme (M.Ö. 20.000-17.000) kadar uzandığı tahmin edilmektedir. Tarih boyunca korsanlardan Bizanslılar' a, Selçuklular' dan Osmanlılar' a kadar birçok medeniyete ev sahipliği yaparak cumhuriyet dönemine ulaşan Alanya, geçirdiği bu evrelerle zengin bir kültüre ve tarihî mirasa sahiptir.

Denizden ve karadan zor ulaşılabilirliği nedeniyle tarih boyunca güvenlik amacıyla devamlı yerleşilen Alanya Kalesi; Anadolu'yu süsleyen yüzlerce kaleden bugün ayakta kalabilmiş ve korunmuş olanlardan birisidir. Kale 6.5 km'yi bulan sur uzunluğu, 140'ı bulan burçu, içindeki 400'e yakın sarnıcı, görkemli yazıtlı kapıları ile Selçuklu sanatını en iyi yansıtan, Selçuklu'nun görkemini gözler önüne seren bir açık hava müzesi görünümündedir. Kalenin ilk iskan tarihi Helenistik döneme kadar inmekte ise de gerçek anlamda Selçuklular döneminde tüm görkemliliği ile abidevi hale getirilmiştir. Kalenin iç kale olarak adlandırılan ve yarımadanın batı köşesinin en yüksek yerinde kurulmuş olan bölümünün denizden yüksekliği 250 metreyi bulmaktadır (Manisa, 2002).

Alanya kalesinin çevresinde ve içinde çeşitli yapılar bulunmaktadır. Bunlar, dönemin en büyük yelkenlilerinin sığabildiği, her biri 7.7 m genişliğinde 5 bölmeden oluşan Selçuklu

tersanesi ve tersaneyi korumak için inşa edilen tophane binası, düzgün bir sekizgenden meydana gelen 5 kat yüksekliğindeki Kızıl Kule, büyük su sarnıçları ve Bizans Kilisesi gibi yapılardır.

Şekil 5.5. Sağdan sırayla; kızıl kule, tersane ve tophane binası.

Alanya’da bir çok antik kent kalıntıları bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri, Leartes-Learti harabeleri, Syedra şehri ve Lotape şehri olarak gösterilebilir. Selçuklu devrinden kalma Alara Han ve Şarapsa kervansarayı turizme hizmet eden eserlerdendir. Yine 1967 yılında açılan Arkeoloji müzesinde bölgedeki Urartu, Frig, Lidya dönemine ve Helenistik, Roma, Bizans dönemlerine ait eserler sergilenmektedir.

5.2.3 Alanya’daki Turizm Yapılaşması

Yerleşim yerini geçici olarak değiştiren kişinin en önemli ihtiyaçlarından birisi konaklamadır. Konaklama işletmeleri verdikleri hizmetin nitelik ve niceliklerine göre çeşitli kriterlere göre sınıflandırılmaktadır. Bunlar arasında oteller, moteller, pansiyonlar, tatil köyleri, kampingler, çeşitli kuruluşlara ait dinlenme tesisleri, dağ kulübeleri ve benzeri tesisleri sayabiliriz. Bu

tesisler kendi aralarında turizm işletme belgeli ve belediye işletme belgeli tesisler olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Turizme katılan kişiler kendi istekleri doğrultusunda mali durumlarını da dikkate alarak bir konaklama tesisini tercih etmektedir. Dış turizm açısından turistik belgeli tesislerin yanında fiyatlarının daha düşük olması nedeniyle belediye belgeli tesisler de tercih edilmektedir.

Nüfus yoğunluğunun artması ve hızlı gelişme; yöreye dışardan gelen yatırımcıların yanında yerli müteşebbislerin de sayısını arttırmıştır. Turistik belgeli tesisler sezon öncesi anlaşmalarla dış turizme yönelmekte, belediye belgeli tesisler ise fiyat ve verdikleri hizmetle daha çok iç turizmin tercihinin oluşturmaktadır.

Tarihi ve doğal güzellikleri ile Türkiye'nin en büyük turizm merkezlerinden birisi olan Alanya 1980 yılından itibaren özellikle turizm belgeli tesis sayısı bakımından oldukça hızlı bir şekilde gelişmiştir. 1983 yılında Turizm Bakanlığı belgeli tesislerde 3141 yataklık kapasiteye sahipken 1990 yılında 16.320 kapasiteye, 1996 yılında 39.398 kapasiteye ve 2003 yıl sonu itibarı ile 65.419 yatak kapasitesine ulaşmıştır. Ayrıca 2003 yılı itibarıyla belediye belgeli işletmelerde 62.013 kapasiteye ulaşmıştır. 2003 yılında turizm bakanlığı belgeli ve belediye belgeli tesislerin toplam kapasitesi 127.432 ye ulaşmıştır. (ALTSO, 2003).

Çizelge 5.8. Alanya'daki Yatak, Yabancı Turist Konaklama ve Geceleme Sayıları:

Yıllar	Tesis	Toplam Yatak	Turist	Geceleme
1994	473	53 668	345. 294	3 276. 600
1995	476	54. 232	479. 953	4. 897. 440
1996	631	67.168	592.870	5.731.600
1997	691	88. 024	698. 628	6. 678. 880
1998	715	97.453	617.312	5.778.041
1999	168	106. 355	418. 537	4.009.585
2000	745	104. 711	677. 340	6.658.252
2001	747	112. 951	866. 130	8.540.012
2002	168	122.663	1.029.350	9.844.710
2003	722	127 432	988. 785	9.479.480

(ALTSO, 2003).

Çizelge 5.9. Alanya'daki tesislerin 2003 yılındaki doluluk oranı;

AYLAR 2003	Doluluk oranı	TURİZM BAKANLIĞI BELGELİ							BEL. BELGELİ			Genel toplam
		*****	****	***	**	*	Apt.O	TK	Otel	Pans	Apt.O	
Ocak	%	41.1	9.7	5.1	2.5	1.0	1.4	0.0	4.2	0.0	1.4	5.9
Şubat	%	48.5	8.8	4.2	1.8	3.5	0.0	0.0	2.7	0.0	0.9	5.6
Mart	%	33.1	11.4	5.4	4.4	2.6	2.8	0.0	3.0	0.0	4.0	6.6
Nisan	%	28.2	11.0	11.0	7.9	4.5	6.3	0.0	4.2	7.6	5.4	8.4
Mayıs	%	68.7	46.7	32.0	21.2	10.6	12.9	23.8	14.9	9.6	12.4	26.6
Haziran	%	75.5	68.7	61.2	60.6	18.1	60.3	45.4	47.2	19.9	34.4	51.8
Temmuz	%	97.2	96.6	97.4	97.4	47.5	94.7	95.0	83.4	43.2	67.8	85.8
Ağustos	%	97.9	92.5	84.7	71.7	41.4	86.2	95.1	76.3	35.5	52.3	76.2
Eylül	%	90.7	88.8	79.0	59.5	33.4	53.1	84.5	61.7	35.5	29.8	63.6
Ekim	%	83.7	66.8	46.5	40.0	22.3	33.5	20.6	24.4	0.0	13.6	37.7
Kasım	%	36.8	8.8	6.8	4.2	5.2	2.2	11.0	4.9	0.0	2.0	7.7
Aralık	%	44.1	7.9	10.6	0.9	13.1	0.3	9.5	5.8	0.0	2.3	8.7
Yıllık	%	62.2	43.2	37.0	31.0	16.9	29.5	32.1	27.8	12.6	18.9	32.1

(ALTSO, 2003).

5.2.4 Alanya'da Turizmin Getirdiği Ekolojik Problemler

Alanya kenti, Türkiye'de turizmin başladığı ilk bölgelerden biridir. Bu nedenle Alanya Türkiye'de turizm olgusunu ve gelişimini en uzun süreli yaşayan kent durumundadır, dolayısıyla kitle turizminin karşılanabilmesi amacıyla başlatılan kalkınma hamlesinin olumsuz etkilerine en çok maruz kalan kentlerimizdendir. Kentin doğal ve yapay fiziksel çevresi turizm adına, turizmin varlığını engelleyecek şekilde çok büyük zarara uğratılmıştır. Kent ve çevresi neredeyse tüm özgün kimliğini kaybetmiş ve sıradanlaşmaya başlamıştır.

Özellikle 1980 yılından itibaren kentte büyük turizm yatırımlarının yapılması, her yatırımın kendisinden sonra gelecek diğer bir yatırım için çekirdek ya da cazibe merkezi olması, Alanya'nın kısa zamanda fiziksel olarak plansız bir şekilde büyümesine neden olmuştur. Böylelikle kıyı ovası adeta bir beton yığıyla örtülmüştür. Turizm sektörü konusunda çok daha ileri ve tecrübeli ülkeler olan İspanya, Fransa ve İtalya da yıllar önce aynı sorunları yaşamışlardır. Bu ülkeler doğal güzelliklerinin bozulmaya başlamasıyla ya bu kişileri aktif turizm konusuna yöneltmişler, ya da yeni kurulacak turizm alanları için doğayı bozmayacak

bazı formlar geliştirmişlerdir. Ülkemizde ve Alanya'da turizm yatırımları yapılırken doğa oldukça zorlanmaktadır.

Turizm, çevre tüketen kaynağa bağlı bir olaydır. Yalnız doğal kaynaklar üzerinde değil, aynı zamanda diğer alanlarda da etkileri olmaktadır. Yani turizme dayalı gelişmenin ekolojik sonuçları da bulunmaktadır. Bu sonuçların olumsuzluklarının önlenmesindeki en önemli husus, insan faaliyetleri ve çevre arasındaki bağların bilincinde olunmasıdır. Burada esas olan, bu yeni kavramsal gelişmede turizmin, diğer beşeri faaliyetlerle kaynaştırılması, turizm ve turizm dışı faaliyetler arasında fark gözetilmeden ekolojik sürdürülebilirliğin sağlanmasıdır. Turizmin sağladığı ekonomik yararın, çevrenin kullanılması bağlamında ekolojik temele dayanan dengeli ve denetimli olması da çok büyük önem taşımaktadır (Mimarlar Odası Alanya Temsilciliği Yayını, 1996).

Alanya bölgesinde turist sayısını dengeleyen belirli eşiklerin konulması da önem arz etmektedir. Eşiklerin yaratılmasında ise ekolojik sürdürülebilirlik için aşağıdaki hedefler belirlenmelidir (Mimarlar Odası Alanya Temsilciliği Yayını, 1996).

- 1- Turistik bölgelere olan yoğun göç yönlendirilmeli,
- 2- Bölgesel mekân ve ekosistem korunmalı,
- 3- Ketsel mekânı, açık-sağlıklı ve konforlu olmalı,
- 4- Davet strüktürü turisti kabul edici nitelikte olmalı,
- 5- Zaman ve mekânda uygunluk ve nitelik olmalı,
- 6- Turist akını seçeneklere göre yönlendirilmeli,
- 7- Dinlenme - eğlenme ve boş zamanları değerlendirme için özellikler yaratılmalı,
- 8- Kamu-özel sektör ve yerel - merkezi güçler ve yetki dağılımı dengelenmeli,
- 9- Eşgüdüm ve işbirliği sağlanmalı.
- 10- Çeşitlilik, oyun çoğaltılmalı,
- 11- İşletmeciler yeni setler oluşturmalıdır.

Bu çerçevede kısa, orta ve uzun vadede görüş ve hedeflerde stratejilerin bütünleştirilmesi yanında kısa, orta ve uzun vadede gelişmeye karşı çıkmayan, çevreyi ve ekolojik değerleri koruyan bir turizm anlayışı gerekmektedir.

Ekolojik bağlamda turizmin irdelenmesi ve Alanya'nın geleceğini etkileyecek karar çevrelerinin yönlendirilmesi için öncelikle kentin sorunlarının ortaya konulması gerekmektedir. Bu sorunlar doğrudan turizm olgusunun yarattığı, turizmi etkileyen, sürdürülebilirliğini tartıştıran sorunlar olarak belirginleşmektedir. Bu bölümde Alanya'nın ekolojik problemleri başlıklar halinde incelenecek ve kısaca çözüm önerileri sunulmaya çalışılacaktır.

- 1- Kentsel yapılaşmadaki sorunlar,
- 2- Kıyı ve deniz kullanımındaki problemler,
- 3- Ulaşım sistemindeki problemler.

5.2.4.1 Kentsel Yapılaşmadaki Sorunlar

İlki 1957, ikincisi 1985'de tamamlanan Nazım İmar Planları 'turizm' sektöründe iyi bir yer tutmayı hedefleyen Alanya için beklenen sonuçları getirememiştir. Özellikle politikacıların planlara doğrudan müdahale etme girişimleri, turizm hedefi ile uyumsuz sonuçların ortaya çıkmasında en önemli etken olmuştur. Özellikle 1957 planında, plancıların tüm aksi yöndeki ısrarlarına karşın, politikacı baskısı ile Mersin karayolunun sahil boyunca kıyı üzerinde ve kısmen kumsallar üzerinde yer alması belki bir anlamda sonun da başlangıcı olmuştur (Mimarlar Odası Alanya Temsilciliği Yayını, 1996). Bu yolun yapılması kent ve sahili birbirinden ayırmış ve yapılaşmanın sahil kesime tamamen kaymasına neden olmuştur. Daha sonraki dönemlerde ortaya çıkan hızlı yapılaşma eylemi, çevresel bozukluğa yol açan, cephe estetiğinden yoksun, yüksek (8-10 kat) yapıların yoğun bir biçimde kent mekanında yer almasına neden olmuştur.

Alanya'daki turizm yapılaşması çevresel tahribata yol açacak şekilde devam etmektedir. İmar planlarına yapılan istismarlarla bir rant yarışı haline gelen turizm olgusu, Alanya kenti ve çevresi üzerinde büyük tehditler oluşturmaktadır. 80'li yıllarda turizmin gelişmesi, ilk önce yerli müteşebbisleri harekete geçirmiştir. Bu dönemde oluşan turizm yapılaşması içinde her ne kadar iyi örnekler olsa da çarpık yapılaşmanın temelini oluşturmuştur. Büyük otellerin yanı sıra genel olarak kent merkezinde, zamanın turizm talebini karşılayacak şekilde bir veya iki

yıldızlı otellerle beraber pansiyonculuk da gelişmiştir. Alanya'daki turizm olgusu hızla gelişirken büyümeyi yönlendirecek, bölgeye özel bir turizm planının yapılmaması halkın elindeki küçük sermaye ile turizm işletmeciliğine bilinçsizce girmesine neden olmuştur. Bu bilinçsizce yapılaşma sürecinde halkın doğru yönlendirilmemesi ve yerel yönetimdeki boşluğun her türlü fırsatı vermesi, malzemenin de doğru kullanılmaması ile derme çatma bir yapılaşma sistemi ortaya çıkmıştır. Böylelikle kent içinde bilinçsizce inşa edilen, estetik ve fonksiyondan uzak, şehir merkezinde boyutlarıyla da rahatsız edici şekilde yapılar türemiştir. Şekil 5.15. de Ahmet Tokuş Bulvarı üzerindeki turizm yapılaşması, bu tarz yapılaşmaya örnek teşkil edecek niteliktedir. Bu turizm şekli Alanya'ya ucuz turizm kalıbını da yerleştirmiştir.

90'lı yıllarda modern (her şey dâhil sistemi olan kitle turizmi) turizmin gelişmesi ve kitle turizminin yaygınlaşması turizmdeki konaklama kültürünü değiştirmiştir. Turizm faaliyetleri artık kapasitesi daha büyük, hizmeti daha profesyonel tesisleri tercih etmektedir. Böylelikle hızlıca yapılan ve çevresel karaktere uyum sağlamayan küçük tesislerin kullanımı azalmış, hatta âtil duruma gelenler olmuştur. Alanya ve özellikle çevre beldelerde yapılaşma, çevresel etki değerlendirme sistemi düşünülmeden, bölgedeki yapı yoğunluğu hesaplanmadan yapılmaktadır. Turizm yapılaşması için ayrılan alanlarda uygulanan bir turizm planının olmayışı, niteliksiz ve kısım kısım yoğunlaşan turizm alanlarını doğurmuştur. Turizm tesislerinin homojen şekilde dağılmaması; görüntü olarak, yükseklik ve boyutları birbirinden farklı yapıların oluşturduğu yapı yığınlarını meydana getirmektedir. Ayrıca bu bölgelerde altyapı sistemleri de zorlanmaktadır. Bu şekilde uygulanan turizm yapılarında sadece tesis standartları düşünülmektedir. Çevresel anlamda turizm yapılaşması, hem kent yoğunluğu ve altyapıyı tehdit etmekte hem de tesis, yeterli rekreasyon alanı bulamamaktadır. Şekil 5.9. de Güzelyalı Caddesi altında kalan kumsal alan üzerinde yapılan otel blokları bu tarz yapılaşmaya örnektir.

Alanya'nın diğer bir problemi de kent nüfusunun her geçen gün gerek yurt içinden gerekse de yurt dışından Alanya'ya taşınan insanlardan dolayı artması neticesinde yapılan konutların çevresel anlamdaki etkileridir. İmar planlarında geçmişte yapılan hatalardan dolayı Kent içerisindeki tüm boş alanların bu şekilde değerlendirilmek istenmesi ve yüksek katlı (10-12) blokların inşası, kente genel anlamda bir labirent havası vermektedir. Yine imar planı eksikliğinden dolayı yol ve yeşil alanları doğru bir şekilde kullanmadan, bina yükseklikleri ve mesafeleri dengelenmeden inşa edilen yapılar kentte zaten var olan çarpık yapılaşmayı daha da arttırmaktadır. Hızla büyüyen ve çevresindeki mücavir alanlarla birleşen Alanya kenti, bu

çarpık yapılaşmanın tamamen etkisi altındadır. Alanya'nın kuzeyden çekilen fotoğraflarında bu durum bariz şekilde görülmektedir. Şekil 5.16, 5.17, 5.18. de Ahmet Tokuş Bulvarı üzerindeki konut inşaatları ve Şekil 5.19, 5.20. da şehir merkezinde ki yeni yapılan konut inşaatları buna örnektir.

Şekil 5.6. Alanya'nın 1985 yılında kuzeyden görünümü (Yetkin, H., 1989).

Ek 1 ve ek 2'deki fotoğraflar Alanya'nın 1947 ve 1950 yıllarına ait, Şekil 5.6, 5.7, 5.8'de görünen fotoğraflarda daha bundan 20 sene öncesine ait Alanya'nın fotoğraflardır. Bu kadar kısa zamanda meydana gelen kentin durumu, ek 3'te hava fotoğrafından ve bugüne ait fotoğraflardan net bir şekilde görülmektedir. Ülkemizin birçok kıyı kentinde meydana gelen çevresel tahribat, hızlı ve plansız gelişen çarpık yapılaşma, Alanya'da da ekolojik değerleri zorlamaktadır. Eğer turizmin gelişme gösterdiği bu yıllarda Alanya için yeterli anlamda planlama yapılmış olsaydı, bugünkü gelinen noktadan daha iyi durumda olunabilirdi.

Şekil 5.7. Alanya'nın 1985 yılında kuzeybatıdan görünümü (Yetkin, H., 1989).

Şekil 5.8. Alanya'nın 1985 yılında kuzeydoğudan görünümü (Yetkin, H., 1989).

Şekil 5.9. Alanya kalesinden kentin batısının görünümü.

Şekil 5.10. Alanya'nın kuzeyden görünümü.

Şekil 5.11. Alanya'nın kuzeyden görünümü.

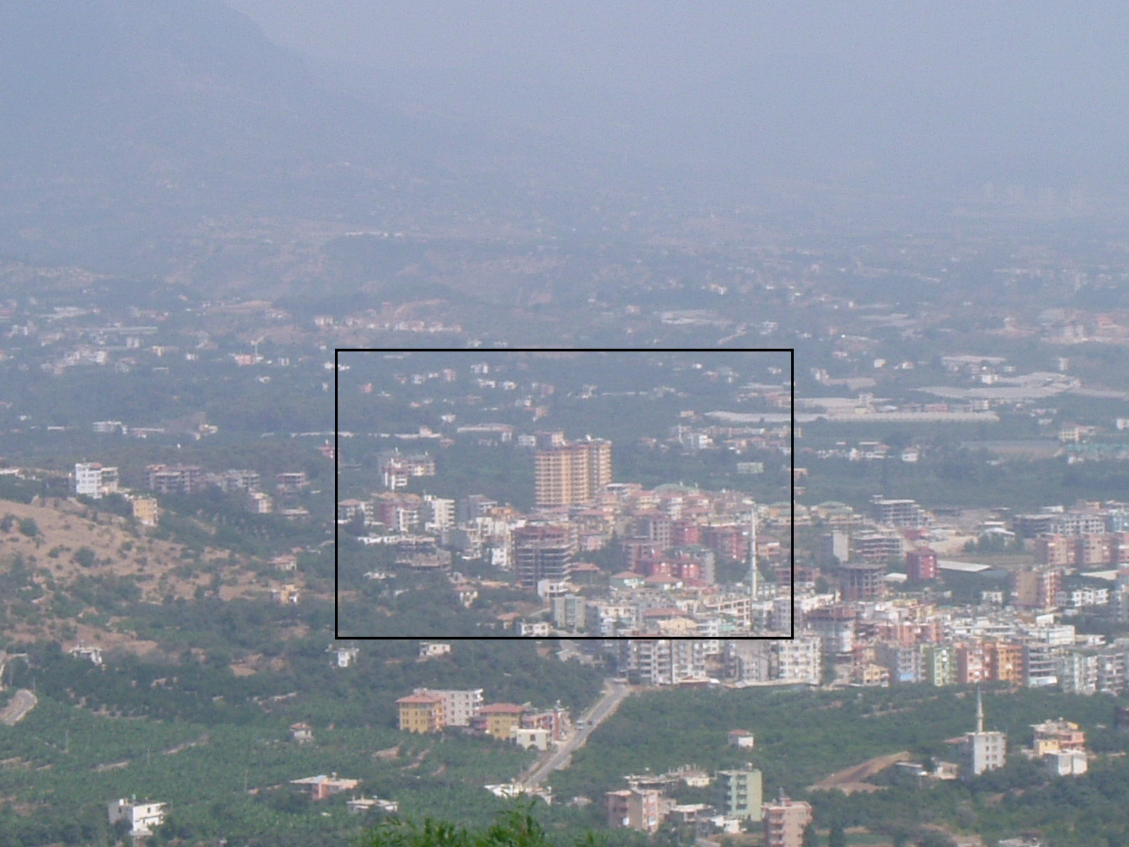

Şekil 5.12. Alanya'nın kuzeyden görünümü.

Şekil 5.13. Alanya'nın kuzeyden görünümü.

Şekil 5.14. Alanya'nın kuzeyden görünümü (Hasbahçe Mahallesi).

Şekil 5.15. Kumsalın hemen üstünde Ahmet Tokuş Bulvarı üzerindeki yapılaşma.

Şekil 5.16. Kumsalın hemen üstünde Ahmet Tokuş Bulvarı üzerindeki yapılaşma.

Şekil 5.17. Kumsalın hemen üstünde Ahmet Tokuş Bulvarı üzerindeki yapılaşma.

Şekil 5.18. Kumsalın hemen üstünde Ahmet Tokuş Bulvarı üzerindeki yapılaşma.

Şekil 5.19. Stad Caddesi Yakar Sokaktaki yapılaşma.

Şekil 5.20. Stad Caddesi üzerindeki yapılaşma.

Şekil 5.21. Yeni çevre yolu üzerindeki yapılaşma ve çevre düzenlemesi.

Şekil 5.22. Şehir merkezinde devam eden bir otel inşaatı.

Kentsel gelişmeyi etkileyen turizm hareketi, bölgede tarımsal karakterdeki arazilerin turizm amaçlı kullanımına neden olmuştur. Alanya, dış turizme ayak uydurmuş ve bu turizm talebinin gerektirdiği tüketim kalıp ve normlarını yakalamış ancak devlet eliyle organize olamamış ve bir “turizm gelişme planı” bütününe sahip olmayan, özel girişimlerin oluşturduğu non - organize bir turizm yerleşmesidir. Dolayısıyla denetimsiz ve plansız gelişmenin olası sonuçlarını, özellikle sürdürülebilir gelişme ve turizm alanında sergilemektedir. Kirlilik ve çevre sorunları ile birlikte çarpık kentleşme kendisini hissettirmeye başlamıştır. Kentsel arazi kullanımında uygulanan turizm teşvikleri (yukarıda belirtildiği gibi) ve yöresel tarımı engelleyici diğer etkenlerle tarım arazileri yerlerini turizme bırakmışlardır.

Yanlış siyasi politik uygulamalar sonucu Alanya mücavirinde kalan kıyı yerleşmeleri, genelde köy veya kasaba niteliğindeki yerler müstakil belde statüsüne kavuşturulmuştur. Alanya mücavirinde yer alan bu müstakil beldeler, yeni konumlarıyla işbirliği ve mekânsal bütünleşmeden uzak ve birbirleriyle yarışan turizm beldeleri haline gelmiştir. Altyapı sorunları ve mekânsal oluşum yaklaşık 70 km uzunluktaki kıyı bandına yayılan “yerleşme bütünü” karakersiz ve kimliksiz doğrusal bir yerleşmeye dönüşmüştür. Bu doğrusal gelişme ‘bütün’ ifadesinden uzak bir yerleşim olarak alt merkezlerinden yoksundur. Dolayısıyla doğrusal ancak bir bütünleşme ortaya koyamamış, yerleşme yapılmış beldeler şeklinde ekolojik, sosyo - kültürel, ekonomik ve yönetsel sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Bu gelişim şekli ile bugün hemen hemen Alanya arazi kullanımını yönünden doyma noktasına gelmiştir. Taşıma kapasitesi zorlanmaktadır. Alanya'nın geldiği gelişme çizgisinde, geleceğe dönük endişeler doğmaya başlamıştır.

Yapılaşmanın niteliği kadar fiziki yayılma eğilimleri de kitlesel turizmin talepleri doğrultusunda gelişmektedir. Bozulmamış doğa parçalarında bulunmayı, gezmeyi isteyen turist için, Alanya'nın önemli ekolojik birimlerini oluşturan kıyılar, akarsu-vadi boyları ve hatta yaylaları sunulmaktadır. Kentsel yapılaşmadaki problemlerin oluşmasındaki en önemli etken, bu sunumdan önce yapılması gereken taşıma kapasitesi hesapları, korunması zorunlu bölgelerin (su toplama havzası, doğal bitki-orman dokusu, tarım alanları, kıyı bölgeleri, kentsel, arkeolojik ve tarihi sitler) kontrollü yapılaşma ve kullanıma açılma hesaplarının yapılmamasından dolayıdır.

Sonuç olarak hem görsel hem de niteliksel anlamda bozulma - kaos yaşanmaktadır. Çevre sorunları ile iç içe, onlarla çoğu zaman boğuşmakta olan bir yaşam biçimi ortaya çıkmaktadır. Yoğun turizm anlayışının getirdiği sorunlar çeşitli olmakla birlikte plansız ve hızlı gelişimin getirdiği altyapı problemleri de Alanya'da yaşam ve ekolojik sistemi zorlaştırmaktadır.

Sonuç olarak Alanya için kentsel yapılaşmadaki problemleri kısa başlıklar halinde şu şekilde sıralayabiliriz.

- Alanya için öncelikli problem bölgeye özel bir turizm planının yapılmamasıdır. Kentin bugünkü duruma gelmesi, turizm için hızlı yapılaşma eyleminin planlama dâhilinde yönlendirilememiş olmasıdır.

- Antalya – Mersin karayolunun sahil bandı üzerinden geçirilmiş olması, yerleşme ile kumsal alanı birbirinden ayırmış ve anayol kenarında artan yapılaşma ile kumsal alan tahrip edilmiştir.

- 80’li yıllarda turizm faaliyetlerinin artmasıyla halkın bu yöndeki girişimleri turizm otoriteleri ve yerel yönetimler tarafından doğru yönlendirilmemiştir. Taşıma kapasitesi ve çevresel etki değerlendirme hesapları yapılmadan, yerel kimlikten uzak tesisler meydana gelmiştir.

- Özellikle mücavir alanlardaki tarım arazileri genel olarak turizm alanlarına kaymıştır. Hemen hemen tüm tarım arazilerinin imara açılması, doğal dengenin tahribatına neden olmaktadır. Turizm faaliyetlerine hazırlıksız yakalanan belde yönetimleri su, altyapı ve çöp problemlerini çözememektedir.

- Alanya’da turizmin hızla gelişmesi kente göçü arttırmıştır. Nüfus kısa zaman içinde 3-4 katına çıkmıştır. Nüfusun aniden artması ile meydana gelen konut artışı kıyı ovasındaki betonlaşmayı arttırmakta ve altyapı sistemlerini zorlamaktadır. Alanya’da nüfus için taşıma kapasitesi hesapları yapıp belirli eşikler konmalıdır.

5.2.4.2 Kıyı ve Deniz Kullanımındaki Problemler

Bütün dünyada olduğu gibi Türkiye’de ve Alanya’da da deniz, güneş ve kum en önemli turizm doğurucularındandır. Bu nedenle denizin kirlenmesini önlemek, bu doğrultuda çaba harcamak, ekolojik turizm için çaba harcamak anlamına gelecektir.

Gerekli alt yapı birimleri gerçekleştirilmeden yapılan konutlar, turistik tesisler ve denizlerin dikkatsizce kullanımı, Alanya’da denizin süratle kirlenmesine neden olmaktadır. Kıyının açık deniz olması, kirliliğin yoğunlaşmasını ve sürekliliğini nispeten engellemektedir. Buna rağmen yaz döneminde zaman zaman kirlilik sürekli hale gelebilmektedir.

Altyapı konusu içinde sorun boyutu en yüksek olan neden, deniz kirlenmesini önleyecek olan arıtmanın yapılması ve sürekliliğinin kılınmasıdır. Şu anda kullanılmakta olan arıtma tesisi, Akdeniz bölgesinde projelendirilen ve kullanıma açılan ilk arıtma tesisi olmasının yanında Türkiye’nin tek kapalı sistem arıtma tesisidir. Fakat yerleşmeler bütününe hizmet sunmak üzere tasarlanmış olması sebebiyle, yaz nüfusunun normalin 3 veya 4 katına çıkması durumunda yeterli olamamaktadır. Ayrıca tesis, sadece Alanya kent merkezine hizmet vermektedir. Bu hizmeti sadece Alanya içine değil çevre beldelere de götürmek gerekir.

Şekil 5.23. Alanya’daki atık su arıtma tesisi.

Fotoğraf 5.19.'da görünen arıtma tesisi Türkiye'nin tek kapalı sistem arıtma tesisidir. Günde 30000 m³ atık su, kimyasal ve biyolojik atıklardan temizlemekte ve arıtılan su 1800 m açığa 36 m derinlikte denize bırakılmaktadır.

Ayrıca kent planlaması yapılırken kıyı ve kent ilişkileri yanlış kurulmuştur. 1957 yılında yapılan nazım imar planında Mersin yolunun kıyı üzerinden geçirilmesi büyük bir hata olmuştur. Şehir içinden geçen D-400 karayolu kıyı ile kent arasındaki bağlantıyı zayıflatmıştır. Kentin ana arterlerinin denize paralel olması ve bu ana arterler arasındaki ulaşımı sağlayan bağlantı yollarının dar ve doğru planlanmamış olması, şehrin yeterli miktarda havalanmasını önlemektedir. Kıyıya yakın inşa edilen binaların kat adedinin fazla olması da kentin iç bölgelerinin deniz havası yeterince alamamasına neden olmaktadır.

Alanya'da kimi bölgelerde konaklama tesisleri kıyı kanunu doğrultusundaki yasal sınırlamaya uymayarak denize çok yakın konumlandırılmışlardır. Bu da kamusal alan olan kumsalların kentliler tarafından kullanımını engellemektedir. Şekil 5.24, 5.25, 5.26, 5.27 ve şekil 5.28 de görüldüğü gibi Atatürk Bulvarı ve Güzelyalı Caddesi altında kalan kumsal alan üzerinde 15 ayrı turizm tesisi bulunmaktadır. 1990 senesinde bu yapılar mevcuttur (Şekil 5.24). Kentsel yapılaşmadaki sorunlarda anlattığımız gibi küçük tesisler olarak inşa edilmişlerdir. Fakat yerel yönetimdeki boşluklar yüzünden bu yapılar ileriki senelerde büyütülmüştür.

Şekil 5.24. 1985 senesinde kentin batısındaki kumsalın kullanımı.

Şekil 5.25. 1985 senesinde henüz yapılaşma çok artmadan, kentin batı tarafının görünümü (Yetkin, H., 1989).

Şekil 5.26. Atatürk Bulvarı ve Güzelyalı Caddesi altındaki kumsal alanın bugünkü kullanımı. (Yetkin, H., 1989)

Şekil 5.27. Atatürk Bulvarı ve Güzelyalı Caddesi altındaki kumsal alanın başka bir açıdan çekilmiş fotoğrafı.

Şekil 5.28. Atatürk Bulvarı ve Güzelyalı Caddesi altındaki kumsal alanın kullanımı.

Şekil 5.29. Atatürk Bulvarı ve Güzelyalı Caddesi altındaki kumsal alanın kullanımı.

Şekil 5.30. Ahmet Tokuş Bulvarı ve bulvarın kumsal ilişkisi.

Şekil 5.31. Ahmet Tokuş Bulvarı ve bulvarın kumsal ilişkisi.

Şekil 5.32. Ahmet Tokuş Bulvarı altındaki kumsal ve iskelenin kullanımı.

Şekil 5.33. Ahmet Tokuş Bulvarı altındaki kumsalın kullanımı.

Şekil 5.34. Ahmet Tokuş bulvarı ve kumsalın ilişkisi (Açıkalın F, 2004).

Alanya'nın bazı bölgelerinde kumsal kullanımı bir turizm kentine yakışır şekilde değildir. Özellikle "Ahmet Tokuş Caddesi ve bulvarın kumsal ilişkisi" Şekil 5.30, 5.31, 5.32, 5.33 ve 5.34 ' de görüldüğü gibi doğru kurulamamıştır. Cleopatra plajından başlayarak Dimçayı'nın denize döküldüğü yer arasında yaklaşık 3 km'lik plaj tamamen yol ile sınırlandırılmıştır. Kumsal ve yol arasındaki yeşillendirme çalışması zayıf kalmıştır. Hatta yaz dönemi olmasına rağmen yer yer bazı bölgelerde kaldırım çalışmaları devam etmektedir; halkın ve turistlerin kumsal ile bağlantısını zayıflatmıştır.

Sonuç olarak Alanya için kıyı ve deniz kullanımındaki problemleri kısa başlıklar halinde şu şekilde sıralayabiliriz.

- Yukarıda anlattığımız gibi Mersin karayolunun sahil üzerinden geçirilmiş olması kent ve kumsal bağlantısını zayıflatmıştır. Ayrıca bu alanda yeşillendirme zayıftır.
- Güzelyalı caddesi altında kalan kumsal alan turizm tesisleri tarafından kullanılmaktadır. Bu alan içinde yapılan düzenleme gözden geçirilmelidir.
- Alanya'da yapılan arıtma tesisi yerleşim için yeterli olmasına rağmen nüfusun artmasıyla yetersiz durumda kalmaktadır. Ayrıca çevre beldelerde arıtma eksikliği vardır.

5.2.4.3 Ulaşım Sistemindeki Problemler

Sağlıklı ve gelişmeye açık bir turizm faaliyeti için düzgün işleyen güvenli bir trafik düzeninin gerekli olduğu bilinmektedir. Ayrıca trafik akışının gerek gürültü gerekse güvenli ve rahat bir tatil ortamı yaratmak için olabildiğince turizm alanlarından uzak tutulması bir gerekliliktir. Ne yazık ki, mevcut yapılaşma ve planlama bu sonuçları yaratamamış, turistlerin yoğun olarak konakladıkları bölgeler, aynı zamanda yoğun trafik akımlarının yer aldığı bol gürültülü çevreler haline gelmiştir.

Alanya'da yoğun yapılaşmadan dolayı ulaşım ağında birtakım sorunlar ortaya çıkmıştır. Kent bütününde ki karmaşıklığın sebebi, ulaşım ağı ile binaların fiziksel ilişkisinin iyi kurulamamasıdır. Öyle ki her bina yanındaki alan trafik ulaşımına açılmış ve böylece kentte karmaşık bir ulaşım ağı sistemi ortaya çıkmıştır. Alanya genelinde yaya trafiği ile taşıt trafiği arasında ki kullanım kademelenmesinde taşıtlar yayalara sürekli baskın çıkmaktadır. Bir turizm kenti için araç yoğunluğu normalden fazladır. Bu yoğunluk gerek yayalar gerekse de motorsuz araçlar için çok büyük olumsuzluklara neden olmaktadır. Motorsuz araçlar için ulaşım sistemi kısım kısım düşünülse bile yeterli değildir.

Araç yoğunluğunun çok fazla olması ve ulaşım sisteminin yayalar için sıkıntılı olması kentin fiziksel, doğal ve sosyo-kültürel çevresini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu da nitelikli turistlerin Alanya'yı tercih etmelerinde dezavantajdır.

Turizm faaliyetleri Alanya ekonomisinin bel kemiğini oluşturmaktadır. Ulaşım ağı düzenlenirken kent işlevinin düşünülerek düzenlenmesi gerekmektedir. Taşıt ve yaya yollarının düzensizliği, trafiğin karışmasına ve gürültü kirliliğine neden olmaktadır. Bu yoğunluğun ve kaosun azaltılabilmesi için hareketli bazı turizm alanlarının araç trafiğine kapatılıp tamamen yayalaştırılması gerekmektedir.

Sıcak iklime sahip Alanya'da yol yüzeylerinin asfalt ile kaplanması yaz aylarında rahatsızlık meydana getirmektedir. Ayrıca kentin en çok kullanılan alanları olması sebebiyle ulaşım akslarının görsel güzelliğe de sahip olması gerekmektedir. Yol yüzeyleri daha farklı taş malzemelerle kaplanmalıdır. Kentin genelindeki caddelerde bitkilendirme çok eksiktir. Yol aksı boyunca oluşturulan yeşillik kullanıcılar tarafından daha ferah bir alan hissi uyandıracaktır. Bir turizm kenti kimliği açısından da çevrenin ve özellikle yolların yeşillendirilmiş olması çok önemlidir. Alanya da kent içi ulaşımı sağlayan ana ulaşım arterlerinde (Atatürk Bulvarı ve Güzelyalı caddesi) (fotoğraf 5.35, 5.36, 5.37, 5.38) kısmen bu

problem çözülmüşse de genel olarak tamamlanmayı beklemektedir. Atatürk Bulvarı ve Güzelyalı caddesi'ne ait resimler aşağıda verilmiştir.

Alanya'nın diğer bir trafik problemi de yeni çevre yolu ile alâkalıdır (fotoğraf 5.21). Şehirlerarası yolculuk yapan kullanıcılar, halen eski çevre yolunu kullanarak kentin trafiğini gereksiz yere arttırmaktadır. Bu problemi sadece trafik ışıkları ile çözmek mümkün değildir. Fiziksel engellemelere giderek çevre yolu kullanıcılarını şehir içi trafiğine girmeden yeni çevre yolunu kullanarak Mersin yoluna bağlamalıdır. Ayrıca çevre yolu etrafını yeşillendirerek, oluşabilecek ses ve görsel kirliliği zayıflatmak gerekmektedir. Yeşillendirme ile beraber kentsel objeler kullanılarak yeni çevre yolu daha cazip bir hale getirilebilir.

Otopark problemi;

Otopark günümüzde hemen hemen her kentin sorunu haline gelmiştir. Alanya'da kent içinde bölgesi tanımlanmamış toplu araç otoparkları kullanılmaktadır. Kullanılan otoparkların bölgesinin sınırlandırılmamış olması ve bazı bölgelerde yoğun olarak kullanılması görüntü kirliliğine bununla beraber kullanım zorluğuna neden olmaktadır. Şehir içinde araç yoğunluğunun fazla olması sebebiyle otopark alanı dışındaki yol kenarları da otopark olarak kullanılmaktadır (Güzelyalı caddesi, Rıhtım caddesi). Otopark alanlarının geniş kullanımından ziyade küçük gruplar halinde kullanılması daha uygun olacaktır. Böylelikle istenilen noktaya daha yakın park imkânı sağladığı gibi görsel kirliliği de azaltacaktır.

Ayrıca kent içinde toplu ulaşım araçlarını daha yaygın kullanmak gerekir. Alanya küçük bir kent olduğu için otopark alanları ne kadar uygun kullanılırsa kullanılsın araç yoğunluğu mutlaka kaosa neden olacaktır. Bunun yerine kent içinde küçük motorlu araçları veya bisiklet kullanımını yaygınlaştırmak gerekir. Kent içi ulaşım arterlerinde bisiklet kullanıcıları için ayrı bir ring düşünülmelidir.

Otomobil kullanımının yol açtığı belli başlı sorunlar şu şekilde sıralanabilir (Manisa, 2002):

- 1- Hava kirliliği,
- 2- Gürültü kirliliği,
- 3- Kalabalık ve izdiham,
- 4- Görsel kirlilik,
- 5- Sağlık problemleri,
- 6- Park problemi.

Şekil 5.35. Atatürk bulvarı.

Şekil 5.36. Atatürk bulvarı.

Şekil 5.37. Atatürk bulvarı.

Şekil 5.38. Güzelyalı caddesi.

Meslek trafiği, eğitim trafiği, ticaret trafiği ve hizmet trafiği ve turist trafiği gibi Alanya için geçerli olan trafik türlerinin amaçlarına uygun olarak işleyebilmeleri, araç ve yaya yolu planlaması ve tasarımının temel hedefi olmalıdır. Planlama ve tasarımın başarıya ulaşabilmesi için şu ana ilkelere dikkat edilmelidir (Manisa, 2002):

- 1 - Trafiğin disiplin altına alınması gerekmektedir.
- 2 - Ulaşımı sağlanmış çevrelerin oluşturulması şarttır.
- 3 - Trafik yoğunluğuna göre yolların ölçülendirilmesi ve şekillendirilmesi gerekmektedir.
- 4 - Trafik akımının geçtiği alanlarda nc boyutta dikkat edilmesi çok önemlidir. (Bina yükseklikleri ile yol genişlikleri arasındaki ilişki).
- 5 - İş (meslek) trafiğinin toplu taşıma olanakları ile organize edilmesi çok önemlidir.
- 6 - Eğitim trafiğini ve mal boşaltma-yükleme trafiği göz önünde tutulmalıdır.
- 7 - Duran trafik için çeşitli olanaklar oluşturulmalıdır.

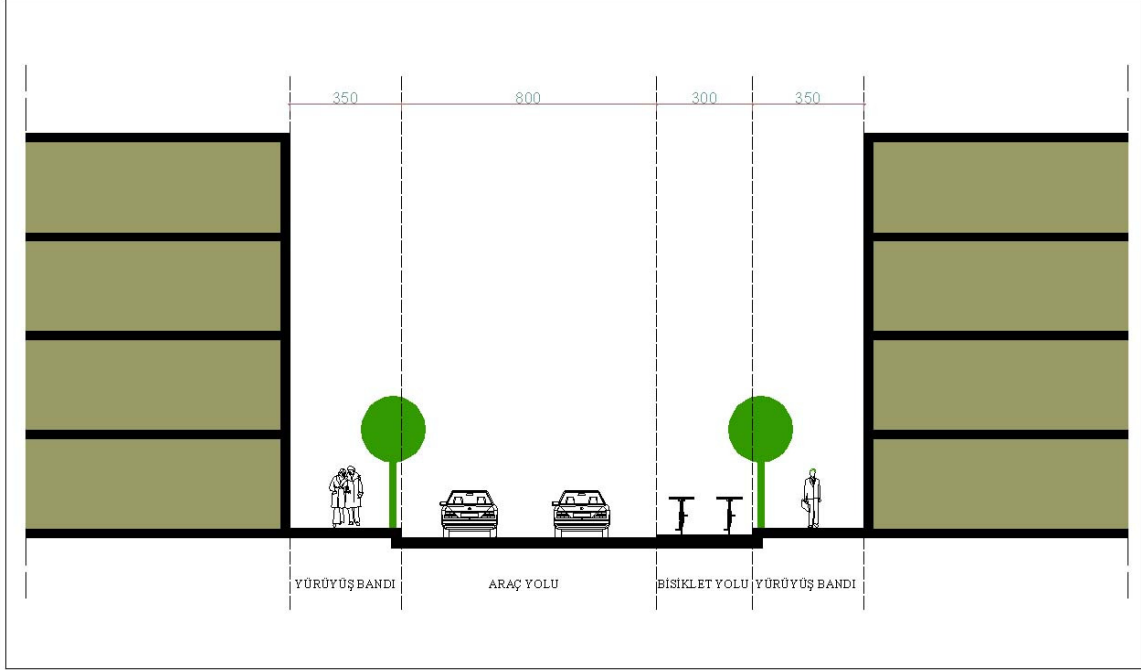
şekil 5.39. Hacıkadıroğlu caddesinde otopark kullanımı.

Şekil 5.40. Hacıkadiroğlu caddesinde yol ve yapıların ilişkisi.

Alanya kent merkezinde yolların birçoğu otopark olarak kullanılmaktadır. Hatta çoğu zaman çift şerit halinde araçlar park edilmektedir (fotoğraf 5.38, 5.39, 5.42.). Yukarıda anlatıldığı gibi şehir içerisinde küçük gruplar halinde otopark alanlarının düzenlenmesi bu çarpıklığı ortadan kaldıracaktır. Aşağıda şekil 5.41' de Hacıkadiroğlu caddesi için kullanım önerisi verilmiştir.

Şekil 5.41. Hacıkadiroğlu caddesi için kullanım önerisi.

Şekil 5.42. Hacıkadiroğlu caddesinde otopark kullanımı.

Şekil 5.43. Sdad caddesi Yakar sokakta kaldırımın araçlar tarafından işgal edilişi.

Sonuç olarak Alanya için ulaşım sistemindeki problemleri kısa başlıklar halinde şu şekilde sıralayabiliriz.

- Kentte taşıt trafiği ve yaya trafiği dengesi iyi kurulamamıştır. Araçlar yayaalar üzerinde yoğun bir baskı oluşturmaktadır. Kent içinde çok sık bir araç yolu ağı bulunmaktadır. Yoğun turizm alanlarının olduğu bazı bölgeler taşıt trafiğine kapatılmalıdır. Ayrıca şehir içerisinde yeterli biçimde bisiklet yolu bulunmamaktadır.
- Kentteki ulaşım ağında genel olarak yeşillendirme eksiktir. Alanya sıcak iklime sahip olduğu için yolların asfalt yüzeyle kaplanmaması gerekir. Alanya'da ise yollarda asfalt yüzey çok fazla kullanılmıştır.
- Kent ulaşımında ki diğer bir önemli problemde otopark problemidir. Otopark alanları homojen bir şekilde dağılmadığı için görüntü kirliliği ve yoğunluk meydana getirmektedir. Ayrıca yol kenarları otopark olarak kullanılmaktadır. Bu problem otopark alanlarının homojen şekilde dağıtılmasıyla kısmen önlenebilir.

- Yeni çevre yolu açılmasına rağmen halâ kullanıcılar tarafından eski sahil yolu kullanılmaktadır. Bu da kent trafiğini gereksiz yere meşgul etmektedir. Kullanıcıları yeni çevre yoluna yöneltecek düzenlemelere gitmek gerekmektedir. Kısmi yol sınırlamaları ve yeni çevre yolunda daha görsel malzemeler kullanmak buna örnek olabilir.

6. SONUÇ

“Bacasız Sanayi” olarak adlandırılan turizm, beraberinde sürüklediği olumlu ve olumsuz etkilerle 21. yüzyıla adım atan dünyamızda önemini giderek pekiştiren bir sektör olma konumunu korumaktadır. Her sektör gibi turizm sektörünün de yapısal sorunları ve çözüm bekleyen problemleri mevcuttur.

Turizmin önünde bekleyen sorunların başında; küçük yerleşim birimleri halinde bugüne gelen turistik yörelerin artık kentsel oluşuma dönüşmesi ve bu dönüşmenin ortaya çıkardığı sorunlar gelmektedir. Giderek büyük kentsel alanlar haline gelmekte olan turistik yörelerin, bugün büyük kentlerde ortaya çıkan çarpık yapılaşmadan nasibini almaması için gerekli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Aksi takdirde İspanya ve Yunanistan örneğinde olduğu gibi gelecekte Türkiye’de de doğal alanları ve kıyıları betonlaşmış bir hal alabilecek ve turistik çekiciliğini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalabilecektir.

Turizm, çevrenin müttefiki olmak durumundadır, zira ancak bu koşulla uzun vadede turizm sektörü için olumlu bir gelişmeden söz edilebilir. Turist, beton yığınlarını ya da bozulmuş doğa parçalarını görmeyi değil, peyzajı bozulmamış, değişik, özgün, doğal ve tarihi zenginliklerini koruyabilmiş yörelere gitmeyi yeğler. Bilinçli ve toplum yararına bir turizm planlamasının en olumlu yönlerinden birisi de her bölgeye kendi özgün durumunu ve kültürünü koruyup değerlendirebilecek olanakları sunabilmesidir. Ancak mimari ve kültürel mirasa sahip çıkıldığı ve ekolojik denge yeniden sağlanabildiği zaman akılcı bir turizmi geliştirebiliriz.

Tarım sektörünün ağırlıklı olarak yer aldığı Alanya, turizm sektörü ile yeni tanışmamış olmasına rağmen 1980 yılından sonra büyük bir değişim-atılım gerçekleştirerek özellikle kitle turizmi için Türkiye’deki önemli merkezlerden biri olmuştur.

Büyük işletme ve tesislerde dış turizme, ağırlıklı olarak II. konutlarla iç turizme hizmet veren Alanya, sunduğu doğal ve kültürel değerlerle kolay pazar bulmuştur. Söz konusu pazar talebinin karşılanması için gelişimini de hızlı yaşamıştır. Evrensel değerleri arayan ve kitle turizmi çerçevesinde hareket eden yabancı turistler için ilk önce Alanya merkezinde veya çok yakınında başlayan turizm tesislerinin oluşturulması, daha sonra tarımsal nitelikli diğer alanlara da yayılmaya başlamıştır. Bu yoğun yapılaşma veya turizm tesisleri kitle turizminin istemleri doğrultusunda uluslararası kalıplara, standartlara uygun turizm yatırımları planlamak, tasarlamak istenirken, bulunulan yörenin özgün şart ve koşulları ikinci planda

kalmıştır. Bunun sonucu standartlaşmış, yerel kimlik ve niteliklerden tamamen kopmuş bir yapılar silsilesi ortaya çıkmıştır.

Turizm kentsel çevre özelliklerine bağımlılık göstermektedir. Bir bölgedeki turizm gelişimi o bölgeye özgü planlamalar ile kontrol altına alınıp gerekli önlemler alınmazsa kent yaşamını ve doğal hayatı etkileyecek şekilde bir takım sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunlar Alanya kenti içinde geçerlidir. Alanya’da turizmin gelişme gösterdiği yıllarda kent için planlamanın iyi yapılamaması kent kimliğinin kaybolmasına neden olmuştur. Alanya’daki turizmin gelişiminde kent planlamasında mekân yapısını belirleyen ekonomik, sosyal ve fiziksel etmenler önem taşımaktadır. Alanya’da, turizmin de etkisiyle, uygulanan kentsel planlamalarda bu etkenler önemsenmediğinden kent birçok sorunla karşı karşıyadır. Bu sorunların en önemlileri; kent gelişiminde turizmde etkisiyle sağlıksız kentleşme sorunu, ulaşım ağında ki sorunlar, kıyı ve deniz kullanımının getirdiği sorunlar ve altyapıdan kaynaklanan sorunlar olarak sıralanabilir. Bu sorunlar tez kapsamında 3 ana başlık halinde incelenmiştir.

1- Kentsel Yapılaşmadaki Sorunlar:

Turizm faaliyetlerinin artmasıyla özellikle 1980 yılından itibaren başlayan hızlı yapılaşma Alanya’yı kötü etkilemiştir. İstikrarlı bir turizm planının olmayışı, bilinçsizce yapılan turizm tesisleri ve nüfusun hızla artmasıyla doğan konut ihtiyacı ile oluşan hızlı yapılaşma eylemi kıyı ovasını tamamen beton yığını haline çevirmiştir. Geçmiş yıllarda oluşan çarpık yapılaşma şu anda devam eden yapılaşmaya da zemin oluşturarak kentte geri dönüşü olmayan görsel bozukluklara yol açmaktadır. Projelendirmeden yapılan otel binaları, aynı bölgedeki yapıların yükseklik ve istikametlerinde bir istikrarın yakalanamamış olması, turizm yapılarının birbirine çok yakın inşa edilmesi neticesinde büyük ve hantal binalar arasında yeterli mesafelerin olmaması bunlardan birkaçıdır. Ayrıca yeni uygulanan konutlarda her ne kadar yapı kalitesi yüksek olsa da rant sebebiyle binaların yüksek yapılması kentte ikinci bir katman oluşturmuştur. Bu gibi örnekler fotoğraf yardımıyla da anlatılmaya çalışılmıştır.

Ekolojik açıdan kentsel yapılaşmanın meydana getirdiği sorunlar şu şekilde sıralanabilir:

— Artan konut inşaatları neticesinde uzun yıllardan beri kent merkezinde azalan narenciye ve muz bahçeleri artık mücavir alanlarda da tehlike altındadır. Şehir merkezinde çevre yolu üzerindeki alanın imara açılmasıyla kentteki yeşil oranı da azalacaktır. Şekil 5.7 ve şekil

5.8’de Alanya’nın 1985 yılındaki yeşil dokusu görülmektedir. Görünen yeşil alanların büyük bir bölümü yok olmuş ve hâlâ azalmaya devam etmektedir. Turizm yapılaşması Alanya’nın ve çevre beldelerdeki sahil şeridinin sahip olduğu yeşil dokuyu ve tarımsal karakterdeki arazilerini kullanarak bölgenin ekolojik unsurlarını yok etmektedir. Bu sorunun büyümemesinde yerel yönetimlere ve vatandaşlara sorumluluklar düşmektedir.

— Kıyı ovasındaki yapılaşmanın yüksek katlı binalardan oluşması iklimsel açıdan dezavantajdır. Kent içinde tepeden gelen güneş ışığının meydana getirdiği sıcak hava etrafının yapılarla çevrili olmasıyla sirkülasyon olamamaktadır.

— Binalarda kullanılan malzemelerin yerel coğrafya ve iklim şartlarına uygun olarak kullanılmasına dikkat edilmelidir. Bina cepheleri güneş ışığını yansıtacak şekilde boyanmalıdır.

2- Kıyı ve deniz kullanımında ki problemler:

Alanya’nın sahip olduğu deniz ve kumsalı turizmde yer alabilmesi için önemli bir etkidir. Kötü kullanılması ve tahrip edilmesi durumunda bu potansiyelini kaybedecektir. Alanya’da kıyı ve denizin kullanımıyla ilgili birtakım problemler vardır. Kıyı alanı ve yol birleşim noktaları doğru düzenlenememiştir. Kıyı kullanımı ile ilgili diğer bir problemde bazı kıyı alanlarının imara açılmasıdır. Bu uygulama kamusal alan olan kumsalları tahrip ettiği gibi halkın ve turistlerin kullanımını engellemektedir. Bölgedeki deniz kirliliğini önlemek için atık su arıtma tesisi yapılmıştır. Bu tesis günde 30000 m³ atık suyu temizleyerek deniz kirliliğini önemli ölçüde önlemektedir. Fakat sadece kent merkezine hizmet etmesi çevre beldelerde de böyle bir uygulamaya geçilmesini gerektirmektedir.

Ekolojik açıdan kıyı ve denizlerin kullanımındaki problemler şu şekilde sıralanabilir:

— Kumsal alanlar, turizm için konaklama tesisi ve küçük çaplı tesislerle kısım kısım kullanılmaktadır. Yasal sınırlara uymayarak kumsal alanların bu şekilde kullanılması giderek ekolojik dengenin bozulmasına, doğal kum alanların tahribine neden olmaktadır. Bu şekilde kullanılan sahillerde kumların azaldığı deniz kıyılarının kayalaştığı görülmektedir.

— Kent merkezindeki yapı yoğunluğunun artması altyapının yetersiz kalmasına ve mevcut arıtma tesisinin talepleri karşılayamamasına neden olacaktır. İmara açılan bölgeler de altyapı hesapları iyi yapılmalıdır. Aksi takdirde fazla atıklar denizlerin kirlenmesine neden olabilir.

— Kentin ana ulaşım arterlerinin denize paralel olması ve bu ana arterler arasındaki ulaşımı sağlayan bağlantı yollarının dar ve doğru planlanmamış olması, şehrin yeterli miktarda havalanmasını önlemektedir. Kıyıya yakın inşa edilen binaların kat adedinin fazla olması da kentin iç bölgelerinin deniz havası yeterince alamamasına neden olmaktadır.

3- Ulaşım Sistemindeki Problemler:

Alanya gün geçtikçe büyüyen bir turizm kentidir. Özellikle yaz mevsiminde mevcut yol ve otoparklar yetersiz kalmaktadır. Yoğun turizm noktalarında araç kullanımının serbest olması yerli halkın ve turistlerin hareket olanağını sınırlandırmaktadır. Araç yoğunluğu otopark problemine de sebep olmaktadır. Kısım kısım yoğunlaşan otopark alanları kullanım zorluğu ile beraber görüntü kirliliği meydana getirmektedir. Otoparklar homojen bir şekilde dağıtılmalı, bazı araç yollarına da cepler yapılarak yol kenarlarına yapılan otopark önlenmelidir. Alanya kent içinde Hacıkadiroğlu Caddesi örnek olarak alınmış, fotoğraf ve planlarla sorunlar anlatılmaya çalışılmıştır.

Ekolojik açıdan ulaşım sistemindeki sorunlar şu şekilde sıralanabilir:

— Alanya kent merkezinde bisiklet kullanımını yaygınlaştırmak gerekir. bisiklet kullanımını arttırmak taşıt yolları gereksinimini azaltırken daha az motorlu taşıt kullanımını teşvik ettiği için çevreye yayılan egzoz gazını azaltarak ekolojik olarak çevrenin daha fazla tahrib olmasını engelleyecektir.

— Taşıt ve yaya yollarının düzensizliği trafiğin karışmasına ve gürültü kirliliğine neden olmaktadır. Turizm faaliyetlerinin yoğun olduğu hareketli noktalarda taşıt trafiği kontrollü hale getirilmelidir.

— Yol yüzeylerinin güneş ışığını çeken asfalt malzeme ile kaplanmış olması sıcak iklime sahip kentlerde özellikle yaz aylarında kullanıcıları rahatsız edebilmektedir. Asfalt kaplı yolların yüzeyleri sıcak havalarda buharlı hale gelerek sürücülerin görüşünü de engellemektedir. Bu yüzeylerin farklı taş ve yerel malzemelerle kaplanması iklimsel açıdan çevreyi daha az rahatsız edecektir.

— Yeni açılan çevre yolu şehir merkezinin büyük taşıtlar tarafından kullanılmasını genel olarak engellemiştir. Çevre yolu çok gürültülü ve egzoz gazlarının yoğun olduğu bir yol halini almıştır. Oluşan kötü hava gürültüden yakın çevrenin etkilenmemesi için çevre yolu kenarları büyük ölçüde yeşillendirilmelidir.

Alanya’da ekolojik turizmin Alanya bölgesi gelişmesi çerçevesinde ele alınması kaçınılmazdır. Bu çerçevede yeni anlayışta kararların verilmesinde yerinde yetki kullanımını sağlanmalı, gerektiğinde yerinde acil kararlarla sorun çözümlenmelidir. Keza halk ya da turizm diğer beşeri faaliyetlerle bütünleştirilmelidir. Böyle bir planlamada Alanya bölgesinde taşıma kapasiteleri belirlenmeli, sürdürülebilir ekolojik yaklaşımlı planlama için, uygun araçlar geliştirerek modeller üretilmelidir. Kuşkusuz her planlamada arazi kullanımında yöreye özgü ve turistin tüketimine ait standart ve normlar olmadığında alternatif kimlik, eylem, yönetim ve maliyet kimliği ve işletme kimliği araştırılmalı farklı uygulama usulleri ve seçenekleri değerlendirilmelidir. Bölgesel boyutlarda stratejiler, politikalar ve hedeflerin belirlenmesinde yaklaşımda arazi kullanımını getirilmesi değişen koşullara yanıt getiren planlar yapılmalı ve Alanya örneğinde kıyısız turizm bölgesinde “derinlemesine düzenleme” anlayışına gelinmelidir. Bu düşünceler, Alanya bütününde doğal kaynakların kullanımı ve beşeri faaliyetler için düşünceler getirilmesini, ekolojik sürdürülebilirlik için işbirliğini ve gelişme için ekonomik organizasyona değişim ve dönüşümü sağlayacak projeler üretilmesini zorunlu kılmaktadır. Ancak her şeyden önce şu kabul edilmelidir ki Alanya bölgesi örneğin de, ekolojik sürdürülebilirlik yaklaşımı içinde, doğal verilerin kullanımı ve beşeri faaliyetler için uzun vadeliğin sağlanmasında, yönetim ve yönetme çok büyük önem taşımaktadır. Alanya henüz, ülkedeki diğer yerleşmelere göre sürdürülebilirlik fırsatlarını kaybetmemiştir. Ancak bu oluşum sınırları zorlamaktadır. Alanya bütününde ekolojik gelişme ile ilgili tüm oluşumlara olanak sağlayacak yasal düzenlemeler getirilmelidir. Kısa zamanda sonuç alınabilecek çözümler aranmalıdır.

Bu çalışma sonucunda Alanya yerleşmesinde turizmin çevresel sorunlarını azaltmak için şu öneriler verilebilir.

— İlk etapta uygulaması her ne kadar zor olsa da kıyı ovasındaki yapı yoğunluğu azaltılmalıdır. Kısım kısım yapıların yoğunlaşması yerine uygun yeşil kuşaklar oluşturulup, yapılaşma ile bu yeşil kuşakların dengelenmesi sağlanmalıdır. Bu düzenleme yapılırken yeşil kuşaklar, deniz havasını tüm kentin teneffüs edebilmesi için denize dik bir şekilde konumlandırılmalıdır. Ekte verilen hava fotoğrafı üzerinde gösterilen akslar yeşil kuşaklar için öneri olabilir.

— Alanya ve çevresinde oluşan kıyı yerleşmeleri arasında yapılaşma olmayan boşluklar olması gerekmektedir. Yerleşmeler arasında yapılaşmanın olmadığı yeşil alanların oluşturulması, kent kimliğini arttıracak ve yerleşmeler arasındaki âtıl alanları ortadan kaldıracaktır.

— Yerli halk ve turistler arasındaki sosyal dengeyi oluşturabilmek için turizm tesisleri ve halkın yaşadığı bölgeyi birbirinden soyutlamamak gerekir. Yani turizm alanları ayrılırken, konut alanlarından tamamen koparılmamalıdır. Alanya kent merkezi bunu kısmen başarsa da çevre beldelerde turizm alanları yerleşmeden koparılmıştır. Turizm planlaması yapılırken konut alanı, turizm alanı ve yeşil alanlar bu şekilde kurgulanmalıdır.

— Şu anda turizm için yapılan tesislerde ve özellikle emsali çok yoğun yapılan konutlarda, çevresi ile mimari bütünlük aranmamaktadır. Birbirinin neredeyse tekrarı niteliğinde olan yapılaşma, Alanya’da yerel kimlikten uzak yapı gruplarını meydana getirecektir. Bunun yerine yerel kent kimliğini ön plana çıkaracak, özgün ve birbirinin tekrarı olmayacak tasarımların uygulanması, bu yapıların yeşil kuşaklarla bütünleştirilmesi kente hak ettiği turizm kimliğini kazandıracaktır.

Ek 3’te verilen hava fotoğrafında mevcut kent dokusu içinde azalmış olan kent içi yeşil alanların oluşturulması için yeşil aks ve bu yeşil akslarla bütünleşecek şekilde yeşil alan önerileri verilmiştir. Alanya’nın en büyük sorunlarından birisi şehir merkezinin yoğun yapılaşma ve yeşil alanların tahribinden dolayı deniz havası alamamasıdır. Denize dik olan uygun aksların genişletip yeşillendirerek hem deniz havası kente çekilmeli ve dar sokakların havalandırılması sağlanmalı hem de iklim özelliği olan tabii yeşil doku kent içinde kullanılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Açıklan, F., (2004) “Hasan’s happy wave’den kuş bakışı Alanya” makale, Alanya Vizyon Dergisi; kasım- 2004, Alanya.
- ALBİS, (2005) Alanya Belediyesi Kent Bilgi Sistemi, Alanya
- A.M.O. O’Relly, (1991) “ Tourism Carrying Capacity”, Managing Tourism, Butterworth-Heinemann Ltd. G.Br.tain.
- Alanya Ekonomik Rapor, (2003), Alanya Ticaret Odası, Alanya.
- Alanya’nın Geleceği Semineri, (1996), Mimarlar Odası Alanya Temsilciliği Yayını-2, Alanya.
- Atay, R. F., Özaydın, G., (1996), “Turizm Amaçlı Kullanımlar Doğal ve Yapay Hayatı Nasıl Tüketiyor?”, Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Ay, B., (1996), Kıyı Alanları İle İlgili Mevzuat, Kıyı Kentlerinin Sorunları ve Kıyı Planlamasına Işık Tutacak İlkelerin Saptanması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bamyacı, H., (1988), Alanya’da Turizmin gelişmesi ve Problemleri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Bayer, M. Z., (1992), Turizme Giriş, İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi Yayın no: 253, İstanbul.
- Canbay, N., (1995), Türkiye’de Turizm Planlaması Olgusunun Tarihi ve Doğal Çevreye Etkileri ve Güney Antalya Gelişim Projesinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çetin, B., (2002), Ekolojik Tasarım Yaklaşımı Açısından Akıllı Bina Kavramının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çubuk, M., (1996), Sonuç Bildirgesi, Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Dedeoğlu, N., (2002), Ekolojik Mimarlık Kapsamında Konut Tasarımlarının İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Demirel, M., (1997), Alanya’da Turizm, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Deviren, A. S., (1996), Kıyı Mekanı ve Kıyıda Kent Mimarisi Ada ve Magosa Örneği, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Diñç, H., (1996), “Turizm ve Rekreatyonel Etkinliklerin Kıyı Mekanı Üzerindeki Baskıları ve Özel Çevre Koruma Bölgeleri”, Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Erbaş, A. E., (1995), Planlamaya Ekolojik Yaklaşım; Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Çerçevesinde İstanbul Örneği İrdelemesi, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Ertaç, G., ve Ergin, Y., (1996), “Türkiye’nin Turizm Planlamasına Genel Bir Bakış ve Yeni Yaklaşımlar”, Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Gönenç Güler, E., (2003), Sürdürülebilir Turizmin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Boyutu, Çevre Sorunları Dergisi, 10.

Gürçaylılar, T., (2003), Turizm ve Çevre İlişkisi, Seminer Ödevi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Karaaslan, Ş., Özelçi, T., (1996), “Sürdürülebilir Turizm Planlaması-Politikalar-Türkiye”, Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Kaya, İ., Yarar, L., ve Gökğür, P., (1996), “Turizm Olgusunun Çevre Hakkı Kavramı İle Ele Alınması”, Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Manisa, K., (2002), Turizm ve Mimarlık Penceresinden Alanya Kent Kimliği, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Morhayim, L., (2003), Ekolojik Mimari Tasarım ve İstanbul’da Yüksek Ofis Yapılarında Değerlendirme, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Oral, S., Şenbük, U., (1996), “Turistik Yörelere Sürdürülebilir Turizm Açısından Yapısal Değerlendirilmesi, Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Öğüt Erbil, A., (1996), “Kıyı Kesimi Turizm Yerleşmelerinde Modernlik Boyutu ve Alanya Örneği”, Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Özkan Yürük, E., (2003), “Turizmin Geleceği; Ekoturizm”, Yayınlanmış Makale.

Öztürk, S. F., (1997), Turizm Mimarlığının Yarattığı Çevresel Etkilerin Değerlendirilmesi İçin bir Yöntem, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Peter, W. Williams, Alison Gill, (1994), “tourism Carrying Capacity Management Issues”, Global Tourism in the Next Decade, William F. Theobald, Butterworth-Heinemann Ltd., Oxford.

Pill, Ç. (ABD), (1996), “Sürdürülebilir ve Gelişim Planlaması / Sustainability and Development Planning”, Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Sayan, S., (2000), Turistik İşletmelerde Fiziksel Planlama, Turizm Meslek Yüksek Okulu, Ders Notları, Antalya.

Soyak, C., (2003), Alanya’da Turizm ve Kentsel Mekanlar, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Şenlier, N., (1996), “Sürdürülebilir Turizm Gelişimi İçin Alternatif Turizm Çözümü”, Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekoljik Yaklaşım, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Tekkökoğlu, T., (1996), “Sürdürülebilirlik Yeterlimi?”, Türkiye’de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Sürdürülebilir Turizm; Turizm Planlamasına Ekoljik Yaklaşım, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.

Tönük, S., (2001), Bina Tasarımında Ekoloji, Yıldız Teknik Üniversitesi Yayını, İstanbul.

Yaren, F. B., (1991), Kent Ekolojisi Bağlamında Ekoloji/Kent planlama İlişkileri, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yenilmez Arpa, N., (2003), Ekoturizm Bilgi Notu, Çevre ve Orman Bakanlığı-Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara.

Yetkin, H., (1989) “Dünden Bugüne Alanya”, Alanya.

EKLERİN LİSTESİ

	Sayfa
Ek 1	Alanya'nın 1947 ve 2000 yıllarına ait fotoğrafları.....113
Ek 2	Alanya'nın 1950 yılına ait fotoğrafı.....115
Ek 3	Alanya'nın 2002 yılına ait hava fotoğrafı ve yeşil aks önerileri.....117
Ek 4	Alanya'nın Yol Sokak ve Yapılaşma Planı ve fotoğrafların gösterimi.....119
Ek 5	Alanya'daki otellerin dağılımları.....121

EK 1: ALANYA'NIN 1947 VE 2000 YILLARINA AİT FOTOĞRAFLARI

Alanya'nın 1947 yılında kaleden çekilmiş fotoğrafı.

Alanya'nın 2000 yılında kaleden çekilmiş fotoğrafı. Aradan geçen 58 sene zarfında şehrin gelişimi görülmektedir. Kıyı ovası tamamen yapılaşmaya maruz kalmıştır.

EK 2: ALANYA'NIN 1950 YILINA AİT FOTOĞRAFI

Alanya'nın 1950 yılında kaleden çekilmiş fotoğrafı ve eski Alanya evlerinin oluşturduğu doku. Bu yapılaşma örneği, bugün içinde örnek teşkil edecek niteliktedir.

**EK 3: ALANYA’NIN 2002 YILINA AİT HAVA FOTOĞRAFI VE YEŞİL AKS
ÖNERİLERİ**

Alanya'nın 2002 yılında çekilmiş hava fotoğrafı. Resim üzerinde kent içi yeşil akslar ve yeşil alanlar için öneri verilmiştir.

**EK 4: ALANYA’NIN YOL SOKAK VE YAPILAŞMA PLANI VE
FOTOĞRAFLARIN GÖSTERİMİ**

(Not: fotoğrafların gösterimi: Şekil 5.20.=Ő-5.20)

EK 5: ALANYA'DAKİ OTELLERİN DAĞILIMLARI

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi	24.03.1981	
Doğum yeri	Alanya-Antalya	
Lise	1994-1997	Alanya Lisesi
Lisans	1997-2001	Selçuk Üniversitesi Mimarlık Mühendislik Fak. Mimarlık Bölümü